

נ"ה.

ש א ל ה :

אי מותר לבנות גדר לבית עלמין מאבנים של ע"ז שלהם שנהרס.

ת ש ו ב ה :

לא פירש בשאלתו אי נהרס ע"ז נכרים או ממילא. והנה בנהרס ע"ז נכרים פשיטא דנחבטל, ואפילו נהרס ממילא נחבטלו האבנים ע"ז מכירה לישאל כמ"ש ב"ד סי' קמ"ו סעיף ח'. ומ"ש מר דכתב רמ"א סי' קמ"ו סעיף ה' ו"ל אומות שלנו וישמעאלים שאינם עע"ז אינם יכולים לבטל עכ"ל ט"ס נזרמן לו בדברי רמ"א דבאמת לא כתב רמ"א רק ישמעאלים שאינם עע"ז אינם יכולים לבטל, רק הש"ך בסי' קכ"ד ס"ק י"ב כ' שהוא הרין כל נוי שאנו מוחזקין בו שאינו עע"ז, מ"מ מן הסתם מורה הש"ך דגוים שלנו יכולין לבטל, ואף שבי' שם ס"ק ט' דגוים בזמן הזה לאו עע"ז הן, היינו דוקא לענין ניסוך ראין י"נ אסור בהנאה משום ראין מנסכין י"ן לע"ז וכמ"ש הח"ס בכמה דוכתי. גם הטעם דמקילין בסחורה בדברים שצריכין לעבודתם שבי' הש"ך סי' קנ"א ס"ק ו' אינו ענין לכאן דאף דנכרים משחפין שם שמים ודבר אחר ונכרים אינן מצויין על השיתוף וכמו שהארכתי בזה בספרי: דער שלחן ערוך וכו' (בלשון אשכנז) מ"מ לישאל הוי שיתוף ע"ז נמורה והמשתף יכול לבטל ופוק חזי כל האחרונים שקלו וטרו בענין ביטול ע"ז ולא משחמיט חר מיניהו למימר דנכרים שלנו אינם יכולים לבטל, ועוד אי אמרינן ראין יכולין לבטל מפני שאינן עע"ז א"כ בית תפילה שלהם אינו אסור משום משמשי ע"ז. ואין לומר דלחומרא אמרינן דהם עע"ז: דזה הוי חרי חומרי דסתרי אהררי דהוי עע"ז ואעפ"כ אינן יכולין לבטל משום ראין עע"ז, אחמה. וכבר ישב על מדוכה זו הנאון מ"ה מענדל קארגו וצ"ל שגשאלה שאלה לפניו אי עצים ואבנים של בית תפילה שלהם שסתרו אותו מותרין בהנאה ואם הם מותרין לצורך בנין בית הכנסת והעלה דמותרין משום דנחבטלו, ואף דלצורך מצוה מאיס מ"מ ע"ז שינוי שקבען בבנין פקע האיסור מהם. ומ"מ כ' שם דלמעשה לקבוע אותן אבנים בכותלי ביהכ"נ אף שמדינא מותר מ"מ בעיני העולם יהא כדבר חמא ולוות שפתים ע"כ הוא נותן שם עצה שלא יקנו הקהל האבנים אלא יעשו קצצה (אקקארד) עם ראש הבנאים והוא קונה העצים והאבנים מבית ע"ז ואין צריכין לעכב על ידו עי"ש בספר נידולי טהרה בשו"ת סי' ל"ד.

והנה בג"ד קיל יותר רבית הקברות אין בו קדושה והכותלים אינן לצורך מצוה רק לשמור מקום הקברות ואין כאן לווה שפתים ע"כ ג"ל להחיר בפשיטות.

נ"ו.

ש א ל ה :

אי רשאי לישבע בערכאות שלהם בנילוי ראש.

ת ש ו ב ה :

אין לי פנאי להאריך בעת. אבל עיין בכנה"ג ל"ד סי' קנ"ז דמיקל בשעת הרחק. ועיין בבית לחם יהודה ושער אפרים שהביאו זה ורומנו על שו"ת

ועיין גם בבית הלל ל"ד סי' קנ"ז רהיו נותנים שוחד שלא יצטרכו לישבע בנילוי ראש. והנה כעת הזאת הרבנים היראים במדינות אונגארן מחמירין מאד בענין גלוי ראש, עיין הבידור מש"ס ופוסקים בשו"ת נחלת בנימין סי' ל'. והנה הגר"א בהנהגותיו לסי' ח' ס"ק ב' העלה שאין איסור אפילו להוציא אזכרה כג"ר אלא מידת חסירות. ומ"ש שם בחשובת נחלת בנימין שאם בבית חנוך שמו לחוק שצעירי ישראל צריכין לישב דוקא בפריעת ראש ועושין כן ע"ר אביהם וראשי העדה, זה איסור גמור משום בחוקותיהם לא תלכו. הנה בק"ק יראים דפפר"ט בבית החינוך שנתיסר מהגאון ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל (שאני הייתי מורה שם ב' שנים וחצי) יושבים החלמידים בשעת לימוד שאר המדעים בפריעת ראש, ורק בשעת לימוד תורה מכסים ראשם (וכן הוא המנהג בבית הספר בהאמבורג) וזה געשה שם עפ"י חקנת הרה"ג מו"ה ש"ר הירש זצ"ל. ובפעם ראשון שכאתי לכיתו של הרה"ג ש"ר הירש בכובע על ראשי, אמר לי שכאן הוא דרך ארץ להסיר הכובע מעל הראש כשבאין אל אדם חשוב, ואולי יראה מורה אחר (יש בבית החינוך שם גם הרבה מורים א") שאני איני מסיר הכובע מעל הראש לפני ראש בית החינוך (דירעקטאר) היה מחשב זה כאילו אני מבוה אוחז. ובוה וכיצא כוה אין בו משום בחוקותיהם. — ואם כן בנידון דידן אם השופט נותן רשות לכסות הראש בשעת השבועה מה טוב, וכל אחר בודאי לכתחלה צריך לבקש מהשופט לכסות ראשו ויאמר כי הוא מצווה לכסות ראשו בכל דבר שבקדושה והשבועה הוא לו בלתי ספק דבר קדושה. אמנם אם השופט אינו רוצה לחת לו רשות א"צ לקבל עליו אפי' עונש ממון ויכול לישבע אפילו בנילוי ראש, וכן פסק מהרא"י בפסקים וכתבים לסי' ר"ג, ע' שו"ת יריעות שלמה חלק א' ועיין בכור שור לשבת דף קי"ח ע"ב דהיכא שנראה מחוך מעשיו רלאו משום חוקותיהם שרי וע' בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' ל"ה (רפ"ס ליווארנא) אי רשאי לברך בנילוי ראש וגם מדבר שם אי יש לו על ראשו פערקקע, פסקים וכתבים של מהרא"י סי' ר"ג מחיר לישבע בנילוי ראש (אך צריך לי לעיין שם בפנים).

נ"ז

ש א ל ה :

ראובן חייב לשמעון לשלם סכום מעות לזמן מוגבל, והוא ממאן לשלם וגנשו שניהם אל השופט (בערכאות) והשופט חייב את ראובן לשלם המעות עם חמשה פראצענט צינוען מיום המוגבל עד זמן פרעון, אם מותר לשמעון לקבל אותן צינוען, או אסור משום רבית.

ת ש ו ב ה :

מה שפתח מ"ח בכחא דהיתירא ואמר שהפראצענט צינוען אינם שווים בעיניו, וגם תחבולות ראובן איננו כי אם להפטר מהחובע ועל זה דוח לכו ולא על פרוטי הצינוען, ואין כאן קציעת רבית, כל זה אינו כראי (אף אם יהיבנא ל" סברתו) אלא שאינה רבית קצוצה. אמנם וראי לא יצא מירי רבית מאוחרת שהרי השופטים הטילו על החייב רבית מפני מעותיו של זה שהיו בטילות אצלו, ומה לי אם נותן הרבית על פי דבר השופט או נותן לו מרעתו מתנה כשביל שעייב מעותיו אצלו.

ומה שנראה למעלתו היותר ברור מש"ם גיטין רף ל' ראמר במלוא
מעות את הכהן ואת הלוי מפרש עליהן מחלקן וכו' ראין בו משום רבית
מ"ט כיון רכי לית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי אין בו משום רבית והכא
נמי כיון ראם שמעון לא יזכה במשפט לא יהיב ליה כלום גם אם וזכה אין
בו משום רבית (זה נ"ל חזק דבריו אף שמכ"ח האריך ברבתי חכמה להסביר
הדבר עפ"י דברי מפרשי הש"ס). לענ"ד אין הנדון רומה לראיה, רבשלמא
התם במלוא את הכהן אי אית ליה למלוא תרומות ומעשרות מפסיד המלוא
כל המעות שנתן לכהן, ורומה זה למא שפסק ב"ר סי' קע"ג סעיף ד' למי
שלוקח שטר חוב בפחות והלוקח מקבל אחריות שאם יעני הלואה ולא יהי'
לו ממה לפרוע שלא יחזור על המוכר. משא"כ בנידון דירן שאם לא יזכה
שמעון במשפט הרי ברין מפסיד ואינו מפסיד ממון שלו, שהרי שפט השופט
שראובן אינו חייב לו כלום, ובעלי הריב הסכימו ביחד לילך אחר פסק השופט.
הא למא זה רומה לראובן שבקש משמעון שילוא לו מעות ושמעון שלח לו
המעות באגרת פשוט (בלי ש"ן) על אחריות שלו שאם יאבדו המעות על
הפאסט יפסיד הכל, הכי נאמר שמוחר לשמעון ליקח רבית מראובן משום
שהניח מעותיו על הפאסט לספק אברון, ואם היו נאברין יפסיד הכל, אחמהה,
הלא אז מרינא מפסיד הכל שהניח מעותיו במקום ספק. ומה שהביא מ"כ
ראיה מסי' קע"ז ס"ז שמוחר להרבות בגרונית חתנים וכו' אדרבה משם ראיה
להיפך שהרי אמרו שם הטעם שאין זה אלא כמוסוף לו גרוניא, משמע רבלא"ה
היה אסור. ומשם באמת מביא ראיה בשו"ת חו"ת יאיר סי' ק"ץ (הובא
בפ"ת סי' קס"א ס"ק א') רגם כשמעולם לא היה כאן הלואה כגון שכר
פעולה יש בזה איסור רבית אם מרצה אותו באגרת נטר ראל"כ למא צריך
לטעם דלא רמי רק לנותן לו מתנה לרעת החרי' (מיהו לא הוי אלא אבק
רבית). ומה שהביא מ"כ ראיה מב"י ס"ס קס"א שכ' שאותם המיחרים
חובות ומתנות שאם לא יפרע עד יום פלוני שהוא מוסוף על כל ליטרא ר"פ
שמוחר, ג"כ אינו. רהרי גם הרשב"א כתב שם הטעם רזה הוי כתוספות על
הגרוניא, ואדרבה בסי' קע"ז סעיף ט"ז פסק ראם חייב עצמו לתת בכל
שבוע כך וכך כל זמן שמעכב ממנו ה"ו רבית גמורה. איברא רבפ"ת הביא
בשם הר"א מורה ראינו ר"ק אלא א"ר ומותר במעות של יתומים, ועכ"פ הוי
א"ר ואסור מדרבנן. אמנם י"ל ראין איסור ללוא לתת רבית כזה לרעת
הרבה פוסקים רבא"ר אין איסור ללוא, ע' ררכי חשובה סי' קס"א ס"ק ל"ח
וס"ק מ"ח.

אמנם כן יש להקל מטעם אחר רבשו"ת שו"מ מהר"ת ח"ר סי' קכ"ג
איתא מעשה שהיה אחר החליף מטבעות אצל אחר וכאשר הוקר השער
לא רצה השני ליתן לו המטבעות ולא רצה לעמוד ברין ישראל והלך בערכאות
ויצא משפטו שחייב לשלם לו וחייב לשלם גם ששה פראצענט כנימוסי הקיר"ה
והשיב הגאון ראין כאן משום רבית רהרי לא הלוא לו כלל וזה עיכב מעותיו
והי"ל כגולן וכי שוה מבואר בח"מ סי' רצ"ב ס"ז בהריא וכמ"ש בסמ"ע.
ומראה מקום על מ"ש המל"מ פ"ו מה' מלוא הרי"א רשי"ך משום רבית רק
רבשכירות לא שייך רבית, אבל כל שוה עיכב מעותיו ואינו רוצה להחזיר
לו אין כאן הלואה רק גול וצריך לתת הרבית, וסיים שם רהרין רין אמת.
אך יש לעיין בזה עפ"י דברי שו"ת שבית יעקב ח"א סי' ס"ד במעשה
רבעה"ב אחר הלואה לאחר על זמן ובכלות הזמן לא פרע לו ורחא אותו
מרחי אל רחי והתרה בו ע"פ ערים שאם לא יתן המעות שיוכל להרויח
בהם שהלה יצטרך ליתן לו הריוח מה שהיה יכול להרויח בהם וחבירו קיבל

התראתו ונתרצה ליתן לו הריח ועכשיו הלה טוען שיש בזה איסור רבית. והשיב דפשוט דיש כאן איסור רבית דבוראי הוא אנר נטר ואל תשנית במ"ש הסמ"ע ס"ס פ"א ס"ק וז"ל ע"ל סי' רצ"ב ס"ו בהנהגת מור"ם דאם תבע ראוכל מעותיו שיריח בהן והוא מעכב בידו שחייב לו הריח מכאן והלאה וצ"ל דכאן מיירי שלא הניע זמן הפרעון א"נ לא תבע מעותיו ע"ל סמ"ע. והש"ך ס"ק פ"א כ' וז"ל וע"ל דהחם איירי בפקדון והכא בהלוואה ע"ל. והשבות יעקב חמה על הסמ"ע והש"ך שכ' רק בדרך עוד י"ל דהאיך עלה על דעתם להתיר רבית כי האי דוראי אין להתיר אלא החם בפקדון דוקא ולא בהלוואה והוכיח דשם בס"י רצ"ב איירי בפקדון. והביא ראיה מחשו' הרא"ש כלל ק"ח סי' כ"ה והובא בש"ע סי' קס"ט סעיף י"ב ישראל שהלוח לעכ"ם ברבית ואח"כ אמר חן המשכון לראובן שמכרתי לו וראובן עיכב המעות אחר מכירת המשכון והמלוה חובע הריח עד שקיבל המעות לידו ופסק הרא"ש כיון שהלוואה נעשה לעכ"ם אין למלוה עם ראובן שום עסק וטפיר לוקח הרבית מעכ"ם ואם העכ"ם יכופ לראובן שיחזיר לו הרבית בשביל שעיכב לו מעותיו מה נפקא מינה למלוה אין לו עסק עם ראובן כלל ע"ל. הרי מבואר להדיא דאם היה לראובן עסק עם המלוה דאסור ליטול שכר עיכוב מעותיו ואע"ג דבתורת זכינא אחי לידו מ"מ המעות של המכירה כיון שזקפו עליו במלוה הוי בהלוואה ואסור אם לא היה יד עכ"ם באמצע אף שהוא גרם למנוע לקבל הריח (דהיינו הרבית) מעכ"ם. לכן נ"ל דאין לסמוך בזה להקל כדעת הסמ"ע באיסור רבית כולי האי ע"ל השבות יעקב. נ"ל דהא דפשיטא ליה להש"י דזקפו עליו במלוה היינו כיון שלא תבע דמי המכירה מסתמא זקפו עליו במלוה. אמנם אם תבע הדמים וראובן לא רצה ליתן אין כאן מלוה אלא גזילה, כיון דמתחלה לא בתורת הלוואה אלא בתורת זכינא אחא לידיה. ואחרי כל הדברים האלה נלענ"ד להכריע דאם החוב בא מחמת דבר שהוא בגזילה כגון שאינו רוצה לשלם שכר שכיר או להחזיר פקדון או כדומה יש לפסוק כש"ס דמוחר ליקח הרבית כיון שאינו בא מכח הלוואה (ויש דעות דהוי רק א"ר) אמנם אם אחר אינו רוצה לשלם הלוואה בזמנו אין לומר דהוי כגזילה דהא הכופר במלוה כשר לעדות ראשחמוטו קמשתמט עד דהוי ליה זוזי, אף דהוי רק א"ר כיון דלא קצץ, מ"מ אין להתיר לענ"ה וכש"י, רק במקום דא"ר מותר כגון במעות יחומים אפשר לסמוך על הסמ"ע דמיקל. וע' בדרכי תשובה סי' ק"ס ס"ק ל"ט מ"ש בשם שר"ת נהרי אפרסמון.

נ"ח.

ע"ה אם נפסל או הוול מסבב או שנשתנה המעות בשער שבשוק עיין שו"ת חתם סופר חלק ח"מ סי' ס"ב עד סי' ס"ה, ועור שם סי' ע"ד (חד"ס ח"ו סי' ל'). ולמען הכין דברי הח"ס צריך למודעא, כי בימינו בשנת תק"ף היה המסבב היוצא והוב (גולדען או פלארין) והזהב היה ס' צ"ל (קרייצער), נ"ל צ"ל היו פני (גראשען), והגולדען ה' כ' פני"ם. והיו כ' מיני גולדען: גולדען-שיין וגולדען-מינץ או גולדען-קאנפאעוואגומינצע, $2\frac{1}{2}$ גולדען-שיין היו גולדען-מינץ, וא"כ הגולדען-שיין ה' 24 קרייצער מינץ. כן ה' המעות באומטעררייך עד שנת 1858, ואז נשתנה המעות, שכל גולדען גתחלק למאה קרייצער, 1 גולדען = 100 ניקרייצער. אך הגולדען נחקטן קצת, כי 20 אלטע גולדען נהיו 21 ניע גולדען. והנה הח"ס בח"ו סי' ל' כתב שלפדיון הכן יתנו 20 צואנצינער כסף (24 צואנצינער), ועפ"י המעות החדשות ה:

לפי הנ"ל 21 צוואנציגער, ומאחר שהנולדען היה נ' צוואנציגער, 21 צוואנציגער הם 7 נולדען (בהוספת חומש), וכל נולדען (קאנפֿעזוואנציגער) היה 2 מאַרק, וא"כ לפדיון הבן צריך שיהן 14 מאַרק וילבערגעלר, (ואולי בהוספת חומש), זה לפי רעת הח"ס. וע' ח"מ סס"י ע"ד וכי"ד ס' קס"ה ובדרכי חשובה שם.

נ"ט.

ש א ל ה :

ישראל וגוי שיש להם מסדר בשוחפות מה לענין לקיחת ונתנת רבית.

ת ש ו ב ה :

כ' מהר"ט ח"א ס' קט"ו: ישראל שנתן מעות לנכרי בעסקא להתעסק בהן למחצית שכר והלוה מהם הנכרי לישראל בריבית אע"פ שבעל המעות יודע כשנתנם לישראל אפילו להנך רבואתא ראסרי היכי רידע שבא אחריות החוב על הישראל חברו (ע' י"ד ס' קס"ט סעיף כ"א וכ"ד) הכא שרי רביון דהני זווי משתעבדי לנכרי המקבל למחצית שכר ואפי' כי ידע לא מצי מעכב מלהלוות שהוא רוצה להשתכר באשר ימצא וכי קעכיר אדעתא דנפשיה קעכיר וכי היכי רבנכרי שאינו שותף החריר רש"י ו"ל בשלא ידע בשותף שרי אף כשירע עכ"ל, והביאו רע"א בהנהוחיו ב"ד ס' קס"ט. ובקיצור ש"ע אוסר ללוות בריבית משפאָרקאסע אם יש גם לישראלים חלקים (אָקטען) עיי"ש בס' ס"ה סעיף כ"ח. אמנם בשו"ת שואל ומשיב מ"א ח"ג ס' ל"א מחיר עיי"ש טעמו, ומור"ם מהר"ם שיק כחשובותיו ס' קנ"ח דחה טעמי בעל שואל ומשיב ולמד היתר מצד אחר דאינו כספק ואף שטעם זה אינו מספיק (עיי"ש מה שיש לפקפק בזה) מ"מ היכא דהמעות והחפצים אינם של השותפין אלא שמשועבדים להשותפין מסיק להיתר. והנה טעם זה לא שייך בנידון דידן דהמעות והחפצים של השותפין. גם אין לרמות נידון דידן לנידון דהמהר"ם דהתם אין להישראל רשות להתעסק במעות והנכרי הוא המוציא והמביא והישראל אינו יכול לעכב על ידו משא"כ בנ"ד דהישראל מתעסק כמו הנכרי, וע"כ נ"ל דאין היתר דך אם הגוי מלוה באחריות ידיה שאם יאבד החוב יתחייב הוא לשלם במעותיו, וכן אם לזה צריך הנכרי ללוות בעד עצמו והוא לבדו יתחייב למלוה ואח"כ ילוה הישראל משוחפו הנכרי. — אמנם יש לצרר גם להחיר אם התנו מתחלה כשהשתתפו שכל שירויחו מריבית של ישראל יהא של נכרי ולעומת זה מה שירויחו מריבית נכרי יהא של ישראל וכן לענין ההוצאות כל שיוציא לשלם רבית לישראל יוצאו ממון של נכרי וכל שיוציאו לעומת זה לשלם רבית לנכרים יהא ממון של ישראל. והישראל לא יקח רבית מישראל ולא ישלם רבית לישראל אלא כל עסקים שיש בהן שום צד רבית יעשה הנכרי וכיון שהתנו כן בתחלה א"כ מתחלה אין לישראל שום חלק בהני עסקים ומותר כמו נבי שבת וערלה כדאיתא בס"ק רע"ו. ואם לא התנו בתחלה יבטלו השוחפות ויחזרו וישתתפו ויתנו בתחלה וע' רכי חשובה ק"ה ס"ק ט"ו.

ס.

ואשר שאלת שהקהל רשם רוצים ללוות מאה אלפים פר. בריבית 4 פראָצענט מיחידים ומחברות. הנה ביחידים קשה הרבה להחיר וכבר התרעם המהר"ם חלק ב' ס' ל"ט על המעשה שהלז בני ח"ל מעות לממוני העיר

ירושלים לצורך העיר בריוח קצוב כך וכך למאה וסומכין עמ"ש הרשב"א והובא ב"ר ס' ק"ס ורצו ללמוד דבר מדבר כשם שמותר ללוות משל עניים לפי שאין שם בעלים ידועים כך מותר להלוות לצורכן הואיל ואין להם בעלים. ומהר"ט דחה טעם זה חרא דהרא"ש חולק על הרשב"א ובשל תורה הלך אחר המחמיר ועוד דגם הרשב"א לא אמרה למעשה אלא להלכה, וע' מ"ל פ"ד מה' מלוה הי"ד מ"ש על דברי מהר"ט (והביא הרבה ראיות נגד הרשב"א) ועוד כ' שאין נידון הרשב"א דומה לנ"ד רבנ"ד כל בני העיר הם לזים שהממון הבא מח"ל ניתן לצורכי העיר שאלמלא כן היו צריכים לפרוע הכל משלהם נמצא שהרכיב שנותנים החסרון הוא לבני העיר והם עצמם הלזים ע"י טובי העיר שהם שלוחיהם והם הפורעים ה"ז רבית קצוצה שכבה מיד לזה ליד מלוה. — והנה בממון החברות יפה כתב מר שכפשיטות יש להתיר דכן כ' המהר"ט שם ס' ס"ה דבמעות שהוקדשו שיהא הקרן קיים לעולם ומהפירות יעשו מהם צדקה כזה ראיתי שנהגו היחר בא"י בפני רבותינו וכו' עי"ש טעמו ונמוקו, וכן שמעתי רב"ק אַלטמאַן החברות יש להם מעות אצל הקהלה והקהלה נותנת להם רבית אבל ביחידים קשה הדבר. וע' גידולי טהרה ס' מ' אות ג' וע' דרכי תשובה ס' ק"ס סעיף צ"ח, ס"ק קס"א וקס"ה. אמנם נעליר עצה טובה לחקן עפ"י מ"ש המשנה למלך פ"ה מה' מלוה ולזה ה' י"ד ר"ה כתב מרן הבי" ס' ק"ס שכתחלה העלה דגם אם מלוה את חבירו ע"מ שימחול לו את חובו הוי רבית קצוצה (ואין לומר ההיחר שכ' מר משום מברח ארי עי"ש טעמו) ולכסוף העלה שאם אחד משלם לקהל מס ירוע והקהל פוטרין אותו מן המס בשביל המעות שהלוה להם אין כאן רבית שהרי כל אחד משלם מס לפי מה שמרויח וא"כ כיון שהלוה מעותיו ואינו מרויח בהם דין הוא שיפטר ממס. וראי אם היה חייב מס משנה שעברה שלא נבו ממנו והקהל פוטרין אותו ממס זה ה"ז רבית קצוצה אבל מכאן ולהבא יכולין לפטור אותו ממס. ומעתה יחקנו הקהל רשם רכל מי שיקח אַבליגאַטיאָן בעד 500 פר. יפטרין אותו ממס 20 פר. בכל שנה והוא יתן הקופאָן בעד המס והקהל יתנו לכל מלוה כתב (ש"ן) שהם מקבלים המעות כהלואה עפ"י חקנה זאת ושפיר דמי. ומ"מ כ"ז כתבתי להלכה אבל למעשה איני חפץ להורות באיסור רבית החמור הוראה חרשה עד שייסכימו לזה עוד שני מורים מופלגים. ולא רציתי להאריך מפני חוסר זמן.

והנ"ל הורית' בצירוף שאר צדרי היחר המבוארים בשו"ת בית יעקב ס' י"ז ובלקט הקמח דף מ"ח ע"ג ובתשובות שהביא הרב עיקרי הר"ט בהלכות רבית ד"ה וברין מעות הקדש וחברות קדושות. ואם רוצים לעשות היחר עסקא יכולים לעשות באופן שנותנין המעות וקונין בעדו חלק דבר שמביא לקהלה הכנסה רבה, ועי"ז קונין חלק מההכנסה, דרך משל שנותנין המעות בעד בית הקברות ע"מ שחלק מהכנסת בית הקברות יהיה שלהם, ויתנו דאם יעלה חלק הכנסה שלהם יותר מר' פּראָצענט אותו מותר יהא כמחנה לקהלה. ופשוט רבית הכנסת אסור למכור באופן זה משום קדושת ביהכ"נ (וע' ס' שס"ב שגם בית הקברות יש בו קדושה) אבל מתחלה כשנותנים מעות לקנות יכולין להתנות שחלק מההכנסה יהיה שלהם.

ס"א

ש א ל ה :

ע"ר שטר עסקא במקום זעכטעל או היפּאָטעק שלכאורה הוא נגד י"ד ס' קע"ז סכ"ר ומכ"ש כשכותבין המלוה בערכאות בספר האחריות (היפּאָטעק)

וכותבין שם הקרן עם הרווחים אבל כותבין שטר ה"ע ומקבלים השטר (וועכסעל) וגם כחובת (ההיפאטעק) רק לבטחון כמו משכון ומאחר שנכתב זאת בשטר עסקא עצמו שהשטר האחר (וועכסעל) או היפאטעק ניתן רק לבטחון אולי יש בזה להקל ולדרון שאין בזה חשש שטרי רמחוזנאי (ב"כ ס"ח ע"א) רשם החשש דילמא מגבי אפילו ברלית רווחא. עכ"פ מוטב ליכנס לזה כדי להנצל מאיסורא דאורייתא עכ"ל הרב המובהק מו"ה שלמה מאנענס נ"י.

ת ש ו ב ה :

הנה לכאורה גם בנ"ר יש חשש דילמא יכבוש השטר היתר עיסקא ויגבה עם שטר האחר הקרן והרווחים אפילו ברלית רווחא. ובאמת הביא בספר דרכי תשובה סי' קע"ז ס"ק ע"ר בשם שו"ת אוריין חליטאי בשם הגאון בעל חז"ר שאיסור נמור הוא אם כתבו הה"ע בשטר בפני עצמו משום שיכול לכבוש את הה"ע ולחבו בענוף השטר. אמנם שם בר"ת הביא גם רוב חולקים ע"ז שמתירין לעשות כן ה"ה הגאון מהרא"ז בעל בית אפרים והגאון בעל שאלות ותשובות טוב טעם ודעת ובעל שו"ת חסד לאברהם ובעל שו"ת ומשיב מהר"ג ח"ב סי' קמ"ו ובעל שו"ת בית יצחק י"ד ח"ב סי' ר' וסי' ה'. וכתב הבית יצחק בס"י ר' דכבר הנהינו ליקח וועכסעל על חוב שנעשה בה"ע והרי גם בוועכסעל יכול לחבוע בערכאותיהם שמניע ששה פראצענט ובע"כ ראווקי אינשי ברשיעי לא מחזקין. וכשיחבוע העסקא יהא נאמן ליטבע לא הרווחת, אמנם כולל הקרן עם הרבית כמעט כל האחרונים אוסרים, וע' ח"ם סי' נ"ב סעיף א'. והשו"א ומשיב כתב רבובננו ראיין דרך להלות בלי רווחים ובה"ע אנן סהרי רבלי ספק עשה כדון דלא שביק היתירא ואכיל איסורא וכיון דא"א לכתוב העסקא על השטר שלא יגרע כח השטר, יכול לכתוב העסקא בפני עצמו. וכתב עוד דלפ"ז היה קצת צדור היתר גם אם נכלל הקרן עם הרבית ביחד דאנן סהרי שנעשה בהיתר, עכ"ר. אמנם כתב הבית יצחק אם עשה טאבאלא על העסקא (כנראה זה היא היפאטעק) צ"ע אם מועיל ה"ע רבוה א"צ לחבוע וכן ימכר הבית ויגבה עם העסקא. ולדעתו בזה לכתחלה יש להשליש כתב המועיל בנימוסי המדינה שבאם יטעון הלוה לא הרווחת לא יגבה העיסקא. עכ"ר. ומעתה אם אפשר לו לתקן שכל אשר עושה ה"ע משליש בכתב ביד הרב שאם יטעון הלוה וישבע שלא הרויח לא יגבה העיסקא הרי טוב ואם לא יציתו לו בדבר זה הנח להם כיון שאינו אלא איסור דרבנן כמו לשביאר הבית יצחק בס"י ה'.

ס"ב.

ש א ל ה :

צוויי ברירער וואללען מיט איהרער מוסטער געמיינאם איין געשאפט בעטרייבען, אין דער וויזע, דאס אללע דריי יע איינען (פערשידענען) בער טראג אלס קאפיטאל היינשטעקען אונד דא ברירער (אלליין) אויך געדשאפטליך טאטיג זינד. פאן דעם געווינן וואלל צונאכט יעדעם טיילהאבער דאז איינגעלענטע קאפיטאל מיט 4 פראצענט פערצינט ווערדען, דער מעהר געווינן נאך איינעם בעשטיממען שליססעל פערטיילט ווערדען, דער היעראיבער געשלאגוענע נאטאריעללע פערטראג ענטהאלט דא קלויזעל, ער ווא גילט, צווייט ער דעם יידישען רעליגיאנזעוועסצע ענטשפריכט. ועתה נפשי בשאלתי

אם מותר תנאי כזה עפ"י דברי הנה סי' קע"ז סעיף ג' בפשטן, או יש לחלק, וכיצד יעשו לעלות מחשש רבית קצוצה דרבנן. עכ"ל השואל (הרב דק"ק שו"אבאך נ"י).

ת ש ו ב ה :

יפה הראה מ"כ מקום על סי' קע"ז ס"ג ג' בהג"ה עי"ש ובחכמת אדם כלל קמ"ב סעיף ה' הוסיף וז"ל זמלאל חילק אם אחר נותן יותר מחברו מוכח ראפילו א' נותן יותר הוי כשוחפין. והנה בדרכי חשוכה ס"ק כ"ג הביא בשם מאמר מרדכי הספרי דהעלה דעכ"פ לצאת י"ש נכון דעתה כשבאים לחלק עם הרייו יתן להמחצת דין בעד שטר טרחו וכו' ויצאין י"ח גם לדעת הרמב"ם עכ"ל. וא"כ בנ"ד ג"כ חתן האשה שאינה מתעסקת לכל אחד מהמחצתין דין (מא"ק) בעד שטר טרחו. — והנה החותן דעת כתב דאסור למקבל לקבל על עצמו חלק בהפסד יותר ממה שנוטל בריוח, והביא בדרכי חשוכה ס"ק כ"ב בשם שו"ת ארץ צבי דהחז"ד לא כתב כן אלא רוקא היכא שהתחייב את עצמו בפירוש שאם יהיה הפסד על חלקו יותר מסך שנתן לשוחפות שישלם מכיתו... אבל אם לא התנה בפירוש שישלם מכיתו ולא נשתעבר רק המעות שנתן ולא יותר לא אסר החז"ר. — והנה בנ"ד כנראה לא התנו כלל איך יחולק ההפסד מפני שלא זכר מ"כ מזה בדרכי שאלתו, וכנראה כל אחד נוטל 4 פראצענט של מעות שלו מהשוחפות אף אם לא יהיה ריוח כלל או שיהיה הרייוח פחות מסך 4 פראצענט או שיהיה הפסד. ויש בזה לנהוג כמו שכתב החכמת אדם כלל קמ"ב סעיף כ"ג וז"ל: מה שנהנו קצת סוחרים שאינם בקיאים היטב כמו"מ ונותנין להבקיא מעות למחצית שטר והמקבל אינו נותן לשוחפות מעות רק הנותן לזכר ומתנה עמו שיהיה למחצית שטר והפסד רק שקודם הכל יקח הנותן אחד למאה רוחים בעד מעותיו זה איסור גמור ואם מתנה עמו שאפילו לא יהיה שום ריוח אעפ"כ יקח רוחים הרבית קצוצה ואפילו מתנה עמו שיקדים ליקח מן הרייוח אחד למאה והשאר יחלוקו עכ"פ הוי אבק רבית שהרי לעולם אדרכה המקבל צריך ליטול ריוח יותר מן הנותן ולכן אין לזה תקנה אלא שהמקבל יניח מעט מעות לשוחפות ואז כיון שהם נותנין מעות ה"ל כשוחפין דעלמא וגם יתן הנותן להמחצת אפילו דין בעד טרחו עכ"ל. ויעשו שטר שוחפות עפ"י נוסח שכתוב בחכמת אדם בסוף ה' רבית, חוץ מהנאטאריעלען פערטראג.

ס"ג.

אם יש למחות בהני שחולקן לחותן כחרר היולדת ויש בהם השכעות, ואולי יש לחוש משום דרכי האמורי. הנה כבר נהנו ישראל לעשות קמיעות שונות, ע' יו"ד סי' קע"ט, אי"ח סי' ש"א סעיף כ"ה וסי' של"ד סעיף י"ד. והא' מי שאינו מאמין בזה וכיוצא בזה, מ"מ יכול הקמיע להועיל למי שמאמין בו ליישב רוחו ונפשו ולהרפא על ידו, וא"כ אין למחות במו שעשה זה וע"כ אמרו כל דבר שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי (שבת ס"ז ע"א).

ס"ד.

נשאלתי על אורות איש אחד אשר יש לו חולי ספחת בוקנו שקורין בארסטלעכטע ויש לו צער גדול זה יותר משנה חמימה ואמר לו רופא שיכול

לרפאות אותו חולי אם יתנלח בתער בכל יום ויום, והאיש ההוא שאל את פי מורה מופלג, ואמר לו שיכול להחיר לו אם ינטל השער תחלה במספרים (שקורין צוויקקען) עד שלא ישאר כשיעור (?) ואח"כ יתנלח בתער; אמנם כאשר שהאיש ההוא ירא אלקים מאוד לא רצה לסמוך על פסק מורה אחר עד שיתיר לו עוד מורה אחר, ואז רוצה בכל פעם להתנלח בתער בסוד כרי שלא יבואו אחרים למכשול ע"י היתר זה. ושאלת פי לחות רעתי גם אני.

ת ש ו ב ה :

הנה ברין זה כבר הורו בו גדולי הרור: בראשונה נדפס תשובה בענין זה בספר בשמים ראש סימן י"ח על שם הרא"ש, והוא החיר שם להתנלח בתער ע"י נכרי במקום צערא ועל צד היתר טוב נתן עצה שיקח תחלה במספרים עד שלא יניח כרי לכוף ראשן לעיקרן. שנית בא ללמד על זה הנורע ביהודה מה"ח חיד"ס פ' אשר נשאל מאת הרב מוהר"ר וואלף באסקאוויץ אם יש היתר ליקח תחלה במספרים עד שלא ישאר השיעור המפורש במס' נירה ג"ב ע"ב ואח"כ בתער ישחית הנותר באופן שיהא בפעם ראשונה גלוח בלא השחתה ובפעם השנית השחתה בלא גילוח. והגוב"י רחה שם להשואל וכתב שלא יוכיר עוד דבר מזה, כי יש לחוש לקלקולים רבים. והנה כפי ערות הח"ס בחא"ח ס' קנ"ד לא מצא הגוב"י תשובה מספקת להשואל, ורעתו באמת שיש מקום להיתר זה, אשר על כן החיר הגוב"י חשש איסור דרבנן גלוח בחוה"מ ע"י פועל עני שאין לא מה יאכל כרי שהכשחיתים בתער לא יעברו על כמה לאוין ראוייתא אם יגרל זקנם כ"כ עד שיהיה כרי לכוף ראש לעיקר.—

(1) והנה לא כמתנבא העיר הח"ס ערות זאת על הגוב"י כי כל רואה בעין פקחא יראה זאת בעליל מתוך תשובותיו כי זה לשונו במה"ח חא"ח ס' ק"א (בענין גלוח בחוה"מ): אפילו במרינות הלועים שבעו"ה משחיתים בתער ועוברים ביר רמה על כמה לאוין מפורשים בתורה אוי שעלתה בימינו כך גם באילו הרשעים לא עשיתי כי אם לגרור ולא לפרוץ... אבל יעבור עלי מה ויהי מלעיוס עלי ומוטב שאהי' שוטה כל ימי ולא אפרסם דבר שלא רבירו ממנו הראשונים ומה שפרסמתי היתר הגילוח בחוה"מ הוא דבר שכבר הורה ראשון לראשונים רבנו חס, עכ"ל. ושם בתשובה צ"ט כ' וז"ל: זה שנים רבות כמו י"ד או ס"ו שנים נשאלתי... לאחד שהיה נחין לו הגילוח בחוה"מ ובררתי אז דין זה ורשמתי לעצמי ולהנשאל הסתחתי ה"עם... והעלמתי ההיתר ממנו לא משום חשש שיקילו גם בענינים אחרים אבן היה טעמי הואיל במקומות אחרים נכשלים בהשחתת זקן בתער שהוא חבישה לאוין ולמה אפתח להם שערי ההיתר בחוה"מ... וכמו שנה קודם שהתחלתי להרפס ספרי... נמרחי בלבי להעלים תשובה זו, ע' גוב"ק ס' י"ג, שלא להרפס מטעם הנ"ל אבל כאשר עיינתי בזה ראיתי בלבי אדרבה לאורך ניסא בשביל שהרור פרוץ ברבר הנ"ל טוב יותר לפרסם היתר הנ"ל והטעם כמות בלבי ולא אוכל לגלותו אם יפציר לא אשוב ואני שוקל הרבר ברעתי כמאמר ריב"ז או לי אם אומר או לי אם לא אומר ושום אחר מהקדמונים לא עלה בלבו דבר זה וצריך אני ג"כ להעלים מה שהעלימו הם אבל עכ"פ הכרעתי שפרסום היתר בחוה"מ יש בו מצוה רבא וגרר ומשמרת לתורה לפריצי הרור ורי בזה בי כבר אמרתי אם יפציר לא יועיל, עכ"ל. ושם בס' ק' כתב שנית להנאון מו"ה לעמיל אב"ר רק"ק א"ש (שלא הבין דבריו) וז"ל: ומה שתמה מעלתו

איך אחזק בספר דבר שהטעם כמוס בלבי אני חמה עליו וכי אני בחבתי למעלתו שטעם ההיתר (נילוח בחוה"מ) הוא כמוס הלא כל טעמי ונמוקי מבואר בחיבורי... אבל כחבתי לו שהיה כדעתי להעלים הוראה זו ושלא לפרסמה אבל מטעם הכמוס פרסמתי ההוראה וידע מעלתו שגם מלכד הטעם הכמוס ג"כ מצאתי עצמי מחוייב כדבר עכ"פ לפרסם ההיתר כאן בקהלחנו שבכאן בעוה"י נוהרים מלהשחית בתער ובחוה"מ מחמת שננעלו שערי האומנים היהודים לפניהם הלכו לאומנים אינם יהודים בחוה"מ וממילא היו משחיתים בתער כי הא"י אינו בקי לגלח במספרים או במשיחה ולכך מצאתי עצמי כמחוייב לפתוח להם שערי היתר אצל יהודים אלא שהי' בלבי ראולין בחר רובא רעלמא במדינתם שאינן נוהגין מן התער לכן רציתי להעלים עד שמטעם הכמוס שעמי הכרעתי לפרסם ההיתר עכ"ל. הנך רואה בעיניך כל עדות הח"ס באר היטב. ומעשה ברור כי לדעת הנוכ"י יש מקום להיתר הנ"ל.

(2) אמנם הח"ס כעצמו רחב מכל וכל היתר זה באופן שאין להחיר כלל. ועיין גם בספר הכתב והקבלה על החירה בפ' קדושים שדחה ג"כ דברי חשוכה בשמים ראש בשתי ידיים, ועיין דברי ידירי הרב ר' מרדכי הורוויץ אב"ד רק"ץ פ"ה רמאין בספרו מטה לוי בשו"ת סי' י' שהעלה להיתר. ועתה אחוה אני את רעתי הקלושה בנידון דידן. תחלה אדון על דין השחתת זקן ע"י נכרי.

(3) הרמב"ם בפ' י"ב מה' ע"ז כתב דאיש המתגלח אינו לוקה אלא א"כ סייע למגלח והשיג עליו הראב"ד וז"ל א"א אע"פ שאינו לוקה כיון שבהעחו עשה עובר בלאו עכ"ל. אבל הכ"מ כתב וז"ל ויותר ג"ל דלא שייך לומר שהוא עובר בלאו כיון דלא עבר מעשה כלל ואפילו אם אמר לו להקיף לו פאת ראשו אין שלח לדבר עבירה עכ"ל. אמנם בספר סדר משנה להג" מו"ה וואלף באסקאוויטץ רחה דברי הכ"מ בשתי ידיים והעלה דהרמב"ם מורה להראב"ד דאיכא איסור לאו אף בלי מסייע ושהראב"ד ג"כ לא בא לחלוק אלא לפרש דברי הרמב"ם. והנה במגן המצות להרמב"ם כתב שלא להקיף פאת הראש ככומרי עכו"ם וכי' שלא להשחית כל הזקן כעובדי עכו"ם והשיג ע"ז הראב"ד וז"ל א"א לאו למקיף ולא לניקף לאו למשחית ולא לנשחת וחמה הכ"מ דהראב"ד סותר את עצמו דהא בה' ע"ז פ"ב כתב דהניקף עובר ג"כ בלאו. והרב בעל סדר משנה רצה להגיה בדברי הראב"ד שצ"ל א"א לאו למקיף ולא לניקף לאו למשחית ולא לנשחת ור"ל שלא חסעה מפני שכי' הרמב"ם שדרך כומרי ע"ז כן ובוראי דרך כומרי ע"ז להיות ניקף א"כ לאו דקרא קאי על הניקף זה אינו אלא דגם במקיף יש לאו עיי"ש. והנה מלכד דרוחק לפרש דהראב"ד בא לפרש דברי הרמב"ם דכפי הנראה מלשוננו בא להשיג על הרמב"ם — מלכד זאת ג"כ קשה הלשון דהיה לו לומר לאו למקיף ולניקף ולמה לו לחזור ולכתוב חיבת ולא, דהא בקרא לא כתיב אלא חד לאו. ע"כ נראה דאין להגיה דברי הראב"ד וז"ל, והרמב"ם וז"ל והראב"ד בזה פליגי דהרמב"ם סובר דעיקר קרא מיירי בניקף וכמו שכתבו החוס' בנויר דף ג"ז ע"ב, ועל כן כתב ככומרי עכו"ם, ועל זה השיג הראב"ד דאדרבה קרא כתב לאו למקיף ולא לניקף ורק משום דכתיב לא תקיפו בלשון רבים ויליף השחתה מהקפה או משום וידרשינן לא תקיפו לא תניחו להקיף יליף מניה ג"כ לאו לניקף (עיין מה שכתב הריטב"א על מכות בשם הראב"ד) וכיון דעיקר קרא ללאו למקיף אחא א"א לומר דהטעם משום חוק ע"ז הוא, ועיין בסמ"ד סי' קפ"א שגם הוא השיג על הרמב"ם מטעם אחר, ועיין ס"ז

מאי רנ"מ לדינא, ועיין פנים מאירות ח"א סי' ע"ט שהשיג על הס"ו. —
וע' נוב"י מה"ח חא"ח סי' ע"ו.

(4) והשחא י"ל רגם בה' עכו"ם פי"ב הרמב"ם והראב"ד כהא פלתי
ההרמב"ם סוכר דעיקר קרא לאוהרת ניקף אחא וכיון דקרא אחא לחיבו
מלקות א"כ מיירי באופן דעבר מעשה כגון שהקיף לעצמו או שמסייע וא"כ
מהיכי חתי דיעבור על לאו בלא סיוע דהא ע"ז לא הוהיר קרא וע"כ סוכר
הראב"ד דלדעת הרמב"ם בלא סיוע אינו עובר הנקיף בלאו, וע"ז השיג ואמר
אעפ"י שאינו לוקה כיון שמתעורר עשה עובר בלאו, משום דעיקר קרא לאו
דמקיף הוא ולא משום חוק ע"ז. וא"כ הקרא לא מיירי כלל בניקף מסייע,
וכיון דררשינן מלשון רבים גם לאו לניקף א"כ עובר בלאו אע"פ שלא סייע
ראיסור לאו לניקף הוא מפני שהמקיף עשה מדעתו של ניקף.
והשחא י"ל שפיר כהכ"ם דלהרמב"ם אינו עובר בלאו אם לא סייע, ואפשר
דאינו אלא איסור דרבנן, דלהכ"ם ע"כ צ"ל כן, דכיון דלאו דקרא לא מיירי
אלא במסייע א"כ מהיכי חתי לן איסורא דאורייתא בלא מסייע. — איברא
שכל המפרשים שראיתי חולקים בזה על הכ"ם, וגם כל הפוסקים פסקו
בפירוש דהניקף עובר על לאו אף בלא מעשה. אך זה ברור דפירוש הכ"ם
ברמב"ם יש לו סמך בדברי הראב"ד כאן ובמנין המצות. ועיין נודע ביהודה
מה"ח חא"ח סי' ע"ו שהביא סיוע לדעת הכסף משנה, ועיין עוד בחשוכת
בית אפרים ח"ד סי' ס"ב מ"ש בסוגי' דב"מ י' ע"ב אקפ"י לי קטן.

(5) והנה אף להפוסקים דהניקף עובר בלאו אף כלי מעשה יש לדון
אי חייב גם היכא דהמקיף הוא נכרי דלאו בר חיובא הוא או לא. והנה
לפי' קמא בחוס' שבעות נ' ע"א ד"ה ועל הוקן זה תלי' בפלוגתא דרב הונא
ורב ארא בר אבהו בנייר ג' ע"ב והלכה כרב הונא דלא איתקש ניקף
למקיף, וא"כ חייב הנקיף אע"ג דמקיף לאו בר חיובא הוא, ולהאי פירושא
לרב ארא אין ה"נ דמוחר להיות ניקף ע"י נכרי, אמנם בפי' כתבו החוס' וכן
כתבו החוס' בנייר רגם רב ארא מורה דניקף חייב אע"ג דמקיף לאו בר חיובא
הוא, וכתבי' הטעם משום דעיקר קרא מיירי בניקף לפיכך מקשינן מקיף דאחיא
מדרשא לניקף דמשמע מפשטא דקרא אבל אין סברא להקיש ניקף דמשמע מנופה
דקרא למקיף דלא משחמעא אלא מלישנא בעלמא ע"י"ש. והנה לדעת
הראב"ד שכחבנו לעיל (מספר 3) ולדעת הר"א אב"ד שהביא הריטב"א דאדרבה
נופיה דקרא מיירי במקיף, וניקף משמע מלישנא בעלמא דלא חקיפו בלשון
רבים וא"כ רב ארא בר אבהו דמקיש מקיף לניקף כש"כ דמקיש ניקף למקיף
והניקף ע"י נכרי פטור, ואדרבה יש לומר דאפילו לרב הונא דלא מקשינן מקיף
לניקף מ"מ ניקף למקיף מקשינן משום דמקיף כתיב בנופיה דקרא, ר'דאי
סברת החוס' נכונה היא ואף הראב"ד ס"ל להך סברא. —

וכוה יש לחרץ קושי' הנ"י ו"ל דזה לשון הנמוקי יוסף בסוף אלו הן
הלוקין ויש שהיו מחירין להקיף לאיש ע"י גוי אשה וקטן כיון דמקיף לאו בר
חיובא וליתא דכי היכא דאיש המקיף את הקטן חייב אע"ג דניקף לאו בר חיובא
ה"נ קטן ואשה המקיפין לאיש חייב הנקיף אע"ג דמקיף לאו בר חיובא עכ"ל.
אמנם לפמ"ש יש לחרץ הקושי' דהיש מחירין ס"ל כהראב"ד וא"כ נהי
דלא מקשינן מקיף לניקף משום דמקיף כתיב בנופיה דקרא וניקף אחיא
מדרשא מ"מ ניקף למקיף מקשינן. — וכסברה היש מחירין שבנימוקי יוסף
כחוב נ"כ בחשוכת הרא"ש שבספר בשמים ראש, אלא שכתב דאעפ"כ אסור
מרבנן ובמקום צערא לא נזרו ויכול לעשות ע"י גוי. וע' שעה"ס פי"ב מה'
עכ"ם הי"א.

(6) והנה החתם סופר בחשו' הנ"ל כינה לחשובה זאת כזבי הרא"ש ונראה דעתו שאחר מן האחרונים חלה בוקי סריקי כרבנו הרא"ש, והנה מלכר שהרב הנאון מו"ה צבי אב"ד רק"ק בערלין העיר בעדות ברורה שראה הכתב יד של בנו והנאון חיר"א כספרו שם הגדולים כתב ואהני לי' (לס' בשמים ראש) סהדוהא דפוס ברתא דליקו בבחירתא, מלכר כל זאת מוכח מתוכה של חשוכה הנ"ל שאחר מן הראשונים כתבה ואלו הסימנים המוכיחים: (א) שמכיו דבר בשם „מורי רבנו מאיר“, (ב) מכיו פירוש בשם הנאון (כנראה הוא רב האי נאון) למשנ' רפ"ב דנגעים, (ג) מכיו פירוש בשם רבנו יצחק בחוס' נזיר שלא נמצא בחוס' שלפנינו כמו שהעיר עליו ר' יצחק די מולינא (שהיה חי בימי כ"י ובירו היה הכ"י של בשמים ראש), (ד) מה שכתבו חוס' בשבועות דף ג' ע"א כחתם מוכח בחשובה זאת בשם ריב"ן ובאריכות יותר באופן שמתורץ מה שהקשו כמה אחרונים על החוס' הנ"ל האיד כתבו דהמצודע ינלה ע"י נכרי הא מפורש כח"כ רבעי נילוח ע"י כהן. — וקשה להאמין שכל הנ"ל נעשה ע"י ויזף. וכיון שגם הנ"י הכיאי יש שהיו מתירין ע"י נכרי אין לנו טעם להחזיק בשקר אם נמצא כתוב דיעה זו עוד בשם קרמון.

(7) והנה לסכרת הכ"ס והראב"ד ברעת הרמב"ם ג"כ ניקף ע"י נכרי כלא מסייע אינו אלא איסורא בעלמא ודפמ"ש המ"ל בפ"ה מה' יסוה"ת ה"ח ר"ה ודע שעדיין אני נכוד לרעת הרמב"ם כל היכי דאינו אלא איסורא בעלמא אף ראסור מדאורייתא מותר בחולי שאין בו סכנה ורק בחצי שיעור החמירו משום רחוי לאצטרופי א"כ גם כאן היה מותר לחולה שאין בו סכנה, ואין לאסור מטעם שליחות לרעת החוס' כ"מ ע"א ע"ב ריש שליחות לנו לחוסרא חרא רזה רק מררבנן כמ"ש השיטה מקובצת שם בשם הריטב"א ובמקום חולי לא נזיר ועוד ראין שליח לדבר עבירה דקיי"ל כמ"ד רחליא כאי בעי עביר כמ"ש הש"ך בח"מ סי' קפ"ב, ואף רכתב המ"ל בפ"ה מה' מלוה הי"ד רנבי נכרי כ"ע מורי ריש שליח לדבר עבירה, מ"מ אנו רואים דהחוס' כשכוננו דף ג' ע"א לא ס"ל הכי ראל"כ האיד הקשו רהיה לו להש"ס ב"מ לומר נ"מ איש ראמר לקטן או לעכו"ם אקיף לי גדול הא גבי עכו"ם כ"ע מורי ריש שליח לדבר עבירה, — מכל הנ"ל נראה דעכ"פ יש ספק בחולי שאין בו סכנה אי עביר איסורא בנשחת ע"י נכרי ואינו מסייע. — אחר שכתבתי זאת מצאתי לי חנא דמסייע בחשוכת ר' עקיבא אינר סי' צ"ו שכתב ג"כ דניקף ע"י נכרי הוא ספיקא דרבזאתא וכמ"ש לעיל ובהרכה דברים כונתי לדבריו וברוך שכונתי.

(8) ועתה נחוי אנן האיד הרין במסתפר תחלה במספרים ואח"כ נשחת ע"י חער. והנה בחשו' בשמים ראש הנ"ל כתב דאם לא יניח כדי לכוף ראשן לעיקרן ואח"כ מכיאי עליו חער אינו עוד איסור שאין זה קרוי פיאיה ולא שיער כדמשמעין הסוגיות דנזיר שאין זה גלוח כלל וכאן נמי לאסור גלוח בעי ופשוט דר"ל אף ריש כאן השחתה מ"מ הא ילפינן מקרא דהשחתה כלא גלוח שרי וכאן אין גלוח משום דמגולח ועומד הוא כדמשמע מסוגיא דנזיר וכתב ע"י הכתב והקבלה בפ' קדושים (י"ט כ"ז) דרמו כזה על מה דאמרין נזיר ל"ט ב' נזיר שנלחוהו לסטים ושירו בו כדי לכוף ראשן לעיקרן אינו סותר הרי רכשהשער קצר מזה השיעור אינו קרוי שער ואין כאן גלוח וכמו דלא הוי גלוח לנזיר הכי נמי לא הוי גלוח לזקן. וכתב הכתב והקבלה שלדעתו דכרי שגנה הם שמרמה דאורייתא לדרבנן דמה"ת כשנלחוהו אחר מלאת אף שהניחו פחות מכדי לכוף ראשן לעיקרן די ככך לצאת ידו גלוח כמבואר בשם בתוכ' ר"ה יק"ם להו, והא דאצטריך החם להלחח נזיר שיעור

כדי לכוף ראשן לעיקרן אינו מראורייטא רק מדרבנן ולכן הקילו בו יעווי"ש שהאריך.—

(9) אמנם אחרי בקשת מחילה נ"ל שנעלם מבעל הכתב והקבלה לפי שעה דברי הרמב"ם שפסק בפ"ה מה' גזירות ה"א גזירות שנילח שעה אחת לוקה ואב' זניח ממנו כדי לכוף ראשן לעיקרן אינו לוקה אלמא דזה השיעור הוא מראורייטא לענין גלוח גזיר ועי"ש בלח"מ שהחוס' חולקין ומ"מ מורים לענין סתירה דאם נשאר כדי לכוף ראשן לעיקרן אינו סותר אפילו בחוד מלאה כמבואר ברמב"ם פ"י ה"א, וא"כ ע"כ צ"ל דמראורייטא לא חשיב גלוח אא"כ לא נשתייר כדי לכוף ראשן לעיקרן ואם לא נשתייר שיעור כזה חשיב כמגולח לכה"פ לדעת הרמב"ם, וא"כ שפיר מ"תי הבשמים ראש ראייה משם דאם גלח אח"כ בחער לא הו' גלוח.—

(10) והנה לכאורה קשה ע"ז מסוניא דנדה ג"כ ע"ב דמבואר דג' תנאי חולקין בשיעור ב' שערות חד אמר דהשיעור כדי לכוף ראשן לעיקרן וחד אמר כדי שינטל בוגר וחד אמר לקרוץ בצפורן ופסק שם הלכתא דדברי כולן להחמיר וכתב הרא"ש ושאר מפרשים משום דמספקא לן הלכתא כמאן, וא"כ קשה אמאי פשיטא לן גבי גזיר דהשיעור כדי לכוף ראשו לעיקרן, וכבר הרגיש בזה הרש"ש בגזיר שם וכתב דלכך ד"ק במתני' ב' שערות שאמרו בכל מקום דרוקא במקום שאמרו ב' שערות פליגי אבל בגזיר דהשיעור בסתירה הוא רוב ראשו כ"ע מורי דהשיעור הוא כדי לכוף ראשו לעיקרן. וכן י"ל לענין גלוח להרמב"ם דאינו לוקה אם שייר כדי לכוף ראשו לעיקרן, משום דשם לא הו' השיעור כב' שערות אלא בשערה אחת.— (וע' בס' שערי חורה על חזקוני כ"ל ל' דין חזקה דרבא אות י"א בפרט ג').

(11) והנה בהקפה ובהשחתה לא כתב הרמב"ם השיעור דב' שערות ומשמע דבשערה אחת חייב והסמ"ג השיג עליו דבחוספתא קתני יש חולש ב' שערות וחייב עליהן משום גזיר משום מצורע משום יום טוב ומשום מקף, משמע דהשיעור במקף נמי ב' שערות והח"ס כתב דהרמב"ם לית ליה להאי חוספתא, אך זה רוחק במחכ"ת, ויותר נראין דברי הנאון בספר קרן אורה על מסכת גזיר דהרמב"ם סובר דהחוספתא קתני ב' שערות משום י"ט, אבל במקף חייב בשערה אחת, חרע דהא החוספתא קתני ג"כ גזיר ובגזיר חייב אפילו בשערה אחת וכן הדין במקף. והנה לפ"ז היה מקום לומר דגם במקף השיעור כמו בגזיר דאם הניח כדי לכוף ראשו לעיקרן אינו לוקה, ויש קצת סמך לזה מלשון הרמב"ם פ"ה גזירות ה"א שכתב ואם הניח ממנו כדי לכוף ראשה לעיקרה אינו לוקה שאין זה כעין חער, וא"כ כיון דהרמב"ם בפ"ב מה' עכו"ם ה"ו פסק דגם במקף לא נאסר אלא השחתה בחער א"כ במשייר כדי לכוף ראשו לעיקרו ודאי שרי דהא לא הו' אפילו כעין חער, ולשאר פוסקים דאסרי במקף אפילו במספרים מ"מ כעין חער בעי, וכל היכי דמשייר כ"כ לא הו' כעין חער. והנה מדברי הרמב"ם נשמע דאם לא הניח במקף בחער כדי לכוף לוקה כמו גבי גזיר, אלא שהחוס' בגזיר חולקין וס"ל דגזיר אינו לוקה אא"כ קצצו מעיקרו דרק זה הו' כעין חער, ועיין בקרן אורה שהביא ראיות לדעת הרמב"ם. והנה לדעת הרמב"ם מסחמא כהשחתה זקן גם כן הדין הכי, דאם גלח בחער ולא שייר כדי לכוף לוקה. והנה לכאורה קשה ע"ז, א"כ אמאי אינו לוקה במספרים הא גם כאן אינו משייר כדי לכוף ראשו לעיקרו ומאי שני מספרים מחער, וצ"ל כמ"ש הרנה"ז והכתב והקבלה כביאוריהם על החזקה דהא באמה גם החער אינו מעביר השער עם השרש אלא דשכ"פ נקרא השחתה משום דמכלה

חלק גדול בבת אחת עיי"ש, עוד י"ל רכיון ההחזק יכול להשחית ער השרש א"כ כיון שהעביר ער של ז' נשאר כרי לכוף חייב בהחזקתו לא הקפידה על חזקת אלא משום דראוי ⁴ יחתה אבל מ"מ כרי לכוף סני רזה נקרא גלוח ואם נעשה בחזקתו היה כמו . והשחתה. שמענין מכל הנ"ל דעכ"פ להרמ"ם אם נילח בחזקתו ער שלא נשאר כרי לכוף חייב.

(12) ומעתה נחזי אנן אם אח"כ חזר וגילח ער השורש אם חזר וחייב עוד הפעם. ונראה דיש להביא ראיה מבכורות דף ל"ג ע"ב דפטור דשם מצריך קרא לנזק אחר כורת רחייב וכן למחמץ אחר מחמץ, וא"כ כן דלית לן קרא למגלח אחר מגלח ממילא פטור. וליכא למימר דויל לאירך ניסא דשם איצטריך לרבנן קרא רחמים יהיה לרצון לפטור מטיל מום אחר מטיל מום דמשמע הא לאו קרא חייב. י"ה אינו, חזא דשם איצטריך קרא דלא נילף מנזק אחר כורת או מכל מום לא ית' בו לחייב, ועוד דלא רמי להחם דבשלמא החם איצטריך קרא למטיל מום במקום אחר שלא במקום מום ראשון דסריא דלחייב קמ"ל אבל במגלח במקום שכבר מגולח ועומד מהיכי תיח' דלחייב כיון דלית לן קרא. א"כ מסתבר דלשיטת הרמב"ם במגולח כבר ער שלא נשאר כרי לכוף וחזר וגילח פטור, ואם הדין כן בגילח בפעם ראשונה בחזקתו למה לא יחא הדין כן בגילח כראשונה במספריים, סוף סוף בפעם שנייה אין כן גילוח. הכי מסתברא לדעת הרמב"ם.

(13) והשחא נחזי אנן לרעת הסמ"ג ודעו"מ דהצ"ח במקף כב' שערות וא"כ הוי מקף בכלל סוגיא דגדה נ"ב ע"ב כמ"ש הח"ס ומהשחא יש ללמוד השחתה כהקפה שגם היא כשיעור הנאמר שם בסוגיא דגדה וזנה השיעור דשם כבר נחבאר באר היטב בח"ס שם ופי' יבוא אחרי המלך. עפר אני תחת כפות רגלי הח"ס, מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך. ויש לי לזון הרבה בדרכיו הקדושים, ולא אביא מה שכבר דקדק עליו בעל ערוך לנר על מ"ש להרמב"ם אין הטעם להלכה בדרכיו כולן להחמיר מספק אלא דכן הוא הללמ"ס ועיי"ש, רזה קשה. אך מה שקשה לי יותר הוא מה שרצה לפרש דלרש"י לקרוך בצפורן פירושו כשמעביר צפורנו על עיקר השער נאחו השער בין צפורן לבשר ובהרגשת פנימה סבין נאמר חזירת צפורן מפני שהצפורן נכנס חזק הפנים והפנימה חזרתו והיא כהיפוך היא שהשיער נחנך בין צפורן לבשר. ועי' קשה לי מה יענה הח"ס למשנה ד' פ"ד הנגעים דשם איתא ב' שערות עיקרן מלבין וראשן משחיר טמא כמה יהא בלבנות ר"מ אומר כל שהוא ר"ש אומר כרי לקרוך בוגו ובח"כ הביאו הר"ש, איתא רמ"א כל שהוא וחכמים אומרים כשיעור ופירושו המפרשים דחכמים סיבירים כר' שמעון וכשיעור היינו כשיעור האמור בגדה נ"ב ע"ב לזר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, וא"כ צ"ל דר"ש נקט שיעורא דר"ע רביה וכמ"ש הגר"א באמת וא"כ לקרוך היינו ליטל וכמ"ש המפרשים עיין רע"ב ואם הפירוש לאחזו השער בין עור לבשר כמ"ש הח"ס האידן נקט ר"ש הוא לישנא נבי וזו. ובשלמא על רש"י לא קשה דר"ל דהפ' ברש"י כפשוטו דלאחזו מעט דקאמר רש"י היינו לאחזו מעט בשחי צפורנו, ור"ש דקאמר לקרוך בוגו לאו שיעורא דר"ע דלינטל בוגו נקט אלא שיעורא דיוטר מכולן לשיטת רש"י דהיינו לקרוך בצפורן ולקרוך בצפורן ולקרוך בוגו חזא הוא ווטר מלינטל בוגו, יהא דנקט בגדה לקרוך בצפורן וכאן נקט בוגו הוא פשוט דשם מיירי שכל השיעור הוא כרי לקרוך בצפורן וא"כ יש לשער בצפורן שיוכל להרגיש אם אחזו השיעור בצפורן או לא אבל בנגעים דהשיער הוא ארוך יותר אלא דראשו משחיר וא"כ א"א להרגיש בצפורן אם אחזו השחור או העיקר הלבן ולראות בעין נ"כ אי אפשר

אם אוהו בצפרניו, ע"כ אמר ר"ש לקרוץ בווז ריש לראות אם אוהו בשחור או בלבן. איברא דאם הצפרנים ארוכים ביותר, יש לראות גם באוהו בצפרניים, אלא דאורחא דמילתא נקט דאין דרך לגדל צפרנים כ"כ, כנ"ל לחרץ לרעה רש"י. אך לפי הח"ס בדברי רש"י קשה האיד יפרנס לישנא דר' שמעון כדי לקרוץ בווז.

14) וע"כ היה נראה לי דרמב"ם ורש"י בהא פליגי דהרמב"ם כפרש לקרוץ בצפורן היינו לחתוך בצפורן כמו לקרוץ בווז דמתני' דנגעים וזה הוא שיעור גדול מליגטל בווז רבזון קל יותר לחתוך מבצפורן, אבל רש"י לשיטתו דפירש לקרוץ היינו לאחזו מעט וזה הוא שיעור ווטר מנטילת הווג, דסתם ווג אינו יכול לחתוך אלא א"כ אוהו בחזקה ולזה צריך שיעור גדול מעט. ויוצא לנו מזה דאם יש לו ווג דק רחוקך בקל עכ"פ יש לצייר גם לרש"י שחיתך בווז ואינו משייר כדי שיקרוץ בצפורן. וכן משמע מר"י ותוס' בכמה מקומות דבמכות כ"א ע"ב פירש"י ח"ל לא תשחית ומספרים אין משחיתין שאין חיתכין שיעור בצד עיקר כחער, ובנויר מ' ע"א פירש אלא כעין חער כל המעבירין סמוך לעיקרן וברף ג"ח ע"ב פירש ג"כ כעין חער שגזו במספרים סמוך לבשר כעין חער, ובתוס' נויר ל"ט ע"ב בר"ה כל שהוא פ' כעין חער מעיקרו משרשו לגמרי, וכן בתוס' שם מ' ע"א ד"ה ובחער פ' כעין חער שעוקר השיעור ומשחיתו מעיקרו. שמעינן מכל הנ"ל דלרש"י סתם מספרים אין חיתכין שיעור בצד עיקר ולכן ממעטינן מספרים מקרא דלא תשחית אבל יש מספרים דמעבירין כעין חער ואינן משיירין שיעור ואעפ"כ לא אסרה תורה לגלח בהן הוקן, דקיי"ל דבמספרים מותר אפילו כעין חער.

15) והשתא נרון במ"ש הח"ס לקמן דממנ"פ אי נימא דשערות הנשארים אחר גילוח הווג היו כמאן רליחי' הרי השחית והיינו כחער ולא במספרים כעין חער אלא חער ממש שהרי גילח והשחית אע"כ צ"ל מה שנשאר אח"כ שם שיעור עליו והיו גילוח בלי השחתה א"כ המשחית אחריו חייב עכ"ל. ובבבבשת מחילה א"פ אני אומר דרבנו אינם מוכנים לי כלל וכלל חרא דהחליט דאם גילח במספרים ער שלא נשאר שיעור שיעור היו כמו חער ולא במספרים כעין חער א"כ להסמ"ג דהשיעור הוא ב' שערות וא"כ הוי בכלל המתני' דנדה כמ"ש הח"ס בעצמו וא"כ צ"ל לחומרא דאם מגלח במספרים ער שלא ישאר כדי לכוף ראשו לעיקרו הרי גילח והשחית דלחומרא שיעור כדי לכוף ראשו לעיקרו. ולפ"ו לשיטת הסמ"ג כמעט רוב ישראל הם בכלל המשחיתים ח"ו, כי המנהג פשוט שמגלחין במספרים ואין משיירין כדי לכוף. וכבר הוכחנו לעיל (מספר 11) דרמב"ם ה' נזירות דלרמב"ם הוי השחתה באינו משייר כדי לכוף א"כ זה יהי' אסור גם במספרים וזה הוא נגד מנהגא דכולי עלמא, אלא ודאי דאע"ג דבחער כה"ג הוי השחתה מ"מ במספרים תחירה התורה אע"ג דעביר כעין חער ומשחית כיון דסתם מספרים אינו משחית, או כמ"ש לעיל (מספר 11) בשם הכוה"ק (ואפשר דהרמב"ם סובר כן) דהשחתה דחער היינו שמכלה הרבה כבת אחת משא"כ במספרים.

16) ומ"ש הח"ס בסוף דבריו אע"כ צ"ל מה שנשאר אח"כ שם שיעור עליו והיו גילוח בלי השחתה א"כ המשחית אחריו חייב עכ"ל זה ג"כ אינו מוכן לי דהא המתיר סובר דהה"ג דבמספרים הוי גילוח בלי השחתה, ואעפ"כ המשחית אחריו פטור משום דהוי השחתה בלי גילוח, דכיון דמגלח כבר במספרים אין גילוח אחר גילוח וכמו שהוכחנו לעיל (מספר 12) מהא דנזותק אחר כורת. סוף דבר דברי הח"ס צריכים לי עיון.

(17) ונראה ברור לא מיבעיא אם נשאר אחר המספרים פחות מכרי שיאחו בצפורן מעט דוראי אין כאן איסור ראורייתא אלא אפילו אם לא נשאר עד כרי שיכוף ראשו לעיקרו ספיקא רבה הוא ויש לצרפו לס"ס. — והנה בנויר ל"ט ע"ב אמרינן דצריך ו' ימים כדי לגדל לכוף ראשו לעיקרו, ואף רכתב הח"ס ריש שגדלים בפחות מו' מ"מ דוחק לפחות הרבה מו' ימים. ולפי' נוכל לומר רביום אחד אינו גדל אפילו כדי נטילת הזוג ולקרין בצפורן, ראל"ה משוינן פלונתא רחוקה בין תנאי רמתני' דנדה וא"כ מי **שמגלח** בכל יום בחער אינו עובר אלא בפעם ראשונה רפעם שנייה אין לו שיעור שיער לכ"ע. ואם נאמר דאם מגלח בכל יום הוא גדל יותר ויכול לגדל כשיעור, עכ"פ יש יכולת לינטל בזוג רק כ"כ עד שלא ישאר שיעור, והנמיון מעיר שראיתי הרבה אנשים מגלחים במספרים (געצוויקט) ואין שום רושם שיער ניכר בפניהם.

(18) אחר שכתבתי זאת ראיתי באור זרוע הלכות חליצה סי' תרע"ב (ח"א ע"א 188) שכתב וז"ל וצריך שיהיו השערות ארוכות כדי שיהיו ניטלות בזוג והיינו יותר ארוך מכדי לכוף ראשו לעיקרו רחנן בפי' בא סימן שתי שערות האמורות בפרה ובנגעים והאמורות בכ"מ כדי לכוף ראשו לעיקרו דברי ר' ישמעאל, ור"א אומר כדי לקרין בצפורן ר' עקיבא אומר כדי שיהיו ניטלות בזוג ופי' רש"י דהיינו שיעורא רבא רכולהו ואר"ח אמר מר עוקבא הלכה בדברי כולן להחמיר פירש"י משנקרצת בצפורן לא ממאנה שמא גדולה היא לענין חליצה עד דאיכא שיעורא רבא רכולהו עכ"ל. מרפי' רלא חלצא עד דאיכא שיעורא רבא רכולהו ופי' נמי רשיעורא רבא רכולהו היינו שחתי' ניטלת בזוג הא למדת אע"ג שהשערות הם כ"כ ארוכים שיכול לכוף ראשו לעיקרו אפ"ה לא חלצה עד שיהיו ארוכים שיהיו ניטלין בזוג ודלא כספר תרומות שפסק דשיעור שערות כדי לכוף ראשו לעיקרו, עכ"ל האור וזרוע. — ומי יגלה עפר מעיני המהרש"ל ומעיני המשנה למלך (עיין מ"ל בפ"ב מה' אישות הט"ו) שסוברים דצריך להגיה בדברי רש"י אלו, והנך רואה חד מקמאי וז"ל שגזרם בדברי רש"י כמו שהוא לפנינו ופוסק כן. ונראה שזו היתה ג"כ דעת רבנו ירוחם שהביא המ"ל שם וא"צ לרחוק בדבריו. ונראה שהם היו סוברים כדי להנטל בזוג היינו לאחו באצבעות היד ולהנטל בזוג ראו אפשר לינטל אפילו אין הזוג חד כל כך, וזה השיעור גדול מכדי לכוף ראשו לעיקרו. ולפי' בלתי ספק אפשר לגזו' במספרים חדים כל כך שלא ישאר אפילו כשיעור הקטן דהיינו לקרין בצפורן, עין מה שכתבתי לעיל מספר 13 בפי' לקרין בצפורן (יע' שערי תורה על חוקות כלל ל' פרט ג' רק ק"ד ע"א).

(19) ומעתה נבוא לפסק הלכה אם החולה הנ"ל יגלח ע"י נכרי בלי סיוע באופן שתחילה יטול השיער במספרים ואח"כ בחער יש ספק ספיקא גמור להחירא חרא רילמא הלכה כיש מחירין שבנימוקי יוסף ע"י נכרי או כהכ"מ אליבא דרמב"ם דניקף אינו אלא איסורא בעלמא וכמשנה למלך דלהרמב"ם איסורא בעלמא מותר לחולה שאין בו סכנה. ואח"ל דזה הוא איסור לאו ראורייתא רילמא אין כאן איסור משום דכבר מגולח ועומר הוא ואין גילוח אחר גילוח, ולפי דעות הח"ס וכמו שהוכחנו לעיל (מספר 1) הנובי" סבר רבוה האופן אין כאן איסור ראורייתא עד שהחיר מפני זה חשש איסור דרבנן גילוח בחור"ב ע"י עני, וא"כ גם הנובי" היה מחיר במקום חולי שאין בו סכנה. —

(20) והנה בענין מסייע כבר האריך רע"א בחשוכה הנ"ל (סי' צ"ו) רמרש"י וריטב"א במכות משמע ראף אם אין מסייע בשעת הקפה אלא מומין השיער קודם לכן נ"כ הו' מסייע, אך הוא ו"ל האריך להביא ראיה דמסייע אינו אלא כשמסייע בשעת מעשה ולא אשנחינן כמה שעשה קודם לזה. והנה בנידון דידן נ"ל דיש לצאת ירי כל הדיועות ראם החולה מצוה לספר תחילה במספרים וא"כ ישיבתו והומנתו הו' כדי לספר במספרים בהיתר, ואם אח"כ נוטל התער ומעביר עליו כהער הוא לא עביר ולא מירי אפילו הוסנה בעלמא וא"כ גם לריטב"א לא הו' מסייע. —

(21) ע"כ נלע"ר להסכים עם המורה שנוכר כחחילה ענינינו ובתנאי ריעשה ע"י נכרי ויומין עצמו לספר במספרים ולא יסייע כלום בשעת ההעברה ע"י נענוע הראש וכיוצא בו, וביום השני אם רואה שהשיער עדיין לא צמח כרי לאחוז מעט כצפרניו וא"ל לנלח במספרים אפילו בדיקה מן הרקה יכול לנלח כהער ע"י נכרי באופן שישב עצמו איזה זמן קודם במקום הנילוח לעשות שם איזה דבר אחר כגון לקרות בספר כרי שלא יהא נראה כמזמן שערוותו לתער, וכל זה כרי לצאת גם אליבא דריטב"א. ובכך יש להחזיר, כיון ראין כאן שיער כלל רחוק מאד שיהיה אסור. כן נ"ל להלכה ולא למעשה עד שיסכים עמי מו"ר נ"י. — (וע' שו"ת מהר"א הלוי ח"א סי' קי"ט, ואין דבריו מוכרחין). ומו"ר הגאון מו"ה עזריאל הילרסהיימער נ"י אחר כתבו איזה הערות על דברי ס"ם וזה לשונו: ועל דבר עיקר החשוכה באמת אין צריך להסכמתי דהאיר הרין מכל הצדדין וכאשר ישנן תנאי דמסייעין ל"י ה"ה בעל בשמים ראש והנוב"י עצמו לפי הנראה מבעל ח"ס יש להסכים עם המורה. אח"כ ראיתי בשו"ת מהר"א (ר' יצחק אהרן איטינגא) ח"א סי' קי"ט שאוסר ומ"מ אני על משמתי אעמורה.

ס"ה.

ש א ל ה :

אשה אחת היתה אצל רופא מומחה לרפאותה מאיזה מיחוש שהיה לה באותו מקום והרופא עשה חיתוך קצת בפנים ואחר איזה שעות ראתה האשה דם והיא סבורה בוראי שבא מהחיתוך שעשה הרופא, וגם הרופא אומר שבא מהחיתוך ואינו בא מהמקור, ולא נגע במקור. (וע' שארית יעקב סי' ח') (הילנא חרנ"ה).

ת ש ו ב ה :

הנה כנראה ממכתב שאלתו אשה זו יש לה וסת קבוע ועתה הוא שלא בשעת ווסתה ויש להקל בה במכה טעמים חרא רחא כתב החות רעה לס' קפ"ו סעיף ה' דברואה שלא בהרגשה ואפילו ע"י בדיקה חולה במכה שירוע שכן נ"א דם אפילו אם המכה בוראי בצדדין. והכא הו' כמכה שירוע שמוציאה דם כיון שהרופא עשה חיתוך (אפערצטאן), ועוד דהרמ"א (קפ"ו ה') פסק רביש לה וסת קבוע אנו יכולין לחלות שלא בשעת וסתה במכתה אף שאינה יודעת בוראי שמכתה מוציאה דם, ואף דהש"ך בס"ק כ' כתב דזה רוקא שלא להחזיקה בורואה מחמת חשמיש אבל מ"מ צריכה לישב ז' נקיים, כבר כ' הנוב"י מהר"ק סי' מ"א דרעה הרמ"א לטהר לגמרי בלא ז' נקיים, ואף דלא החליט למעשה נגד הש"ך, מ"מ כאן קרוב לוראי שמכתה מוציאה דם, ועוד דהא

הרופא מעיר ע"ו, ואף שהרופא הוא יהודי שאינו מרקק כלל במצות כחם רופאים שכומן הזה מ"מ אין אדם חוטא ולא לו ואררבה הרי הוא מרע נפשי אם אומר שמחיתוכו בא הרים וטוב היה לו לומר שחיתוכו נתרפא במהרה והרים הוא רם נדה ומה לו לשקר להכשיל ישראל באיסור נדה, אלא וראי שכרור לו שחיתוכו מוציא דם וא"כ יש לטהר האשה. — אמנם כן שמעתי שהמנהג בירושלים לטמא כל אשה אשר נברקת ע"י רופא בין שמכניס אצבעותיו או כלי אחר באותו מקום, וכמרומה לי שהורו כן מחמת דברי הנוב"י מהר"ת סי' ק"כ שכתב וז"ל: ופשוט הוא שמה שאמרו א"א לפתיחת הקבר בלא דם אין חילוק בין גרם הפתיחה הוא מבפנים ובין גרם הפתיחה הוא מבחוץ שהרופא הכניס אצבעו או איזה כלי ופתח פי המקור, עכ"ל. ומעתה חוששין תמיד שמא נפתח פי המקור ע"י בריקת הרופא. אמנם כבר כתב הבינה אדם בשער בית הנשים אות כ"ג שרברי הנוב"י צ"ע וסיים ולכן נ"ל ראנב שיטפא כ"כ אמ"ו ולא רק בזה, וגם בשו"ת שואל ומשיב מר"ג ח"ב סי' מ' חולק על הנוב"י הנ"ל עי"ש. עוד ראיתי בפתיחת תשובה לסי' קצ"ד ס"ק ר' שהביא בשם תשובה מאהבה דברים שמתנגדים לדברי נוב"י הנ"ל ואין בירי ספר תשובה מאהבה לעיני שם. סוף דבר אין בירי לאסור האשה לבעלה מכח דבר זה ולבטל את ישראל מפריו ורבי'. אח"כ ראיתי בלקט הקמח בשם נחלת שבעה סי' ט' רמשהה שהמילדת בורקת אותה חשבינן אותה בריקה כפתיחת הקבר לטמאה לבעלה ושכן נשים צרקניות מפולין נוהגות עי"ש וצ"ע. אח"כ ראיתי בשו"ת בית יצחק ח"ב סי' י"ד שהאריך בזה ודעתו להחמיר בספק שמא נגע עם הכלי במקור, ואפשר דבנידון זה היה נ"כ סומך על עדות הרופא, ועי"ש. אח"כ ראיתי בשו"ת דברי מלכאל ח"ב סי' נ"ו שמיקל נ"כ בבדיקת הרופא בין ביד בין בכלי (אמנם ע' גם ח"ס סי' קע"ט) ובח"ג סי' ס"א כ' ריש להקל גם בנ"י ימים ראשונים.

ס"ו

השם רכובו עבים יריק ברכה כרביבים ויהא גורלו עם אשר בספר לחיים כתובים, ה"ה יידיי הרב המופלא חריף ובקי כבוד מהור"ר יצחק רוב נ"י שלום וחיים!

כבר היה ברעתי להשיב על מכתבו דמר סמוך לקבלה, אך מילתא מני אורא עד כיום שמצאתי אנהו והנני להשיב מה שננוע לדינא דברבי הראב"ד דפסק דאין תולין כחם שחור במאכולת כבר דברו בו האחרונים. ומה שהקשה מר מנין לו להראב"ד דלא נימא גם בזה אדום היה אלא שלקח, כוראי במאכולת של ראש יש קצת ראיה להראב"ד דאין דרכו להשחנות אחר יציאתו מראמדינן לעיל דף י"ט ר' חנינא אומר כדם מאכולת של ראש ומריהיב תנא סימנא לשעורי כ"י שמע מינה דנשאר כך במראיו לעולם דאי ס"ד דמשתנה א"כ ליכא לשעורי ב"י דהא וראי ראינו משתנה כרגע מאדום לשחור וע"כ קורם שנעשה שחור כבר אולה לה מקצת מראה הארמומיה ותו ליכא לשעורי כ"י אדום שבארומים א"ו משמע דקים להו ראינו משתנה כלל. מיהו בשאר מראות השנויות במשנה רתולין במאכולת של גוף כמו שמבואר בפוסקים דוראי במאכולת של ראש א"א לחלות אלא אדום ממש וכוה שפיר תקשה כמו שהקשה מר. ואפשר דסברת הראב"ד כיון רחוינן רמאכולת של ראש אינה משתנה מסתמא גם בשל גוף כך הוא. ויש סמך להראב"ד מראמדינן לקמן דף ג"ט נבי צפור רחולה בו שחור ואדום ולא

מלמד להועיל

אמר כן גבי מאכולת, ואי משום רבועי למנקט גבי צפור רחולה אפילו יתר מכנרים הא גם גבי מאכולת משכחת לה יתר מכנרים כמבואר בסעיף כ"ח אם נמצא כנה מעוכה בו חולין אפילו יתר מכנרים. ויש לדקדק בהא דאמר שם שחור זה לאו מתחלתו הוא משחיר וכו' מאי נ"מ בהודעה זו ובפשיטות י"ל רבא לישב הא רמשיני על הך קושיא אי"ה ארבעה חמשה היה אמר ר' חנינא שחור אדום הוא אלא שלקה וזה נתיחא אם כשהיה במקור עדיין לא נשחנה א"כ לעולם אין במקור כי אם ארבע מראות אבל אי נימא דכבר נשחנה במקור א"כ הרי יש במקור חמשה מיני דמים וע"ז קאמר דבאמת אינו משחנה אלא לאחר יציאתו וא"כ לא משכחת לה במקור אלא ר' מיני מראות.

ויש לפרש עוד דהא מצינו בש"ס לפעמים דהלקוחא אינה עוברת פנימה כגון גבי ענבי הדס דאמרינן דשחור הוא לקוחא והתם אין הלקוחא אלא במראה של שטח החיצון, ויש עוד מיני לקוחא אע"ג דלא חוינן ריעותא אלא במראה מ"מ ע"י המראה נודע לנו שיש לקוחא בפנימיות הדבר כמו גבי ריאה דהמראות מגלים אם יש לקוחא בגוף הריאה כמבואר בפוסקים וכן מראות הצרעת דאמרינן בגמ' צרעת חלחולי מחלחל. ולפ"ז אם דם זה נעשה שחור כבר כשהיה במקור ע"כ שהיה במקור עצמו קלוקל שע"י כך משחנה הדם מאדום לשחור ואם הדבר כן אפשר דשוב אין דם זה דם נדה מן התורה כמ"ש מקצה מן האחרונים וסמכו על זה להקל רכל שאין המקור מבשל הדם כראוי אינה טמאה מה"ח דהו"ל כדם מכה שבמקור או שאין דרך ראי' בכך, ואע"ג דא"א לסמוך עליהם להקל היינו לפי שאין אנו יודעין להבחין איזהו מקרי קלוקל גמור או לא אבל אי היה ברור לנו שמקור של אשה זו מהפך את דמיו ממראה למראה גם לדירן היה אפשר לדון דאינה טמאה מה"ח. ולפ"ז דבר גדול הודיעה לנו הברייתא דאלו היה מתחילתו משחיר כשהיה במקור א"כ בלא"ה לא היתה כאן טומאה ולכך קאמר דאין הדבר כך אלא ביציאתו הוא משחיר אבל בפנים היה הדם אדום כדרכו ולא היה לקוחא כלל במקור.

ובכ"ה הוא גופא קשה דהאיך דם שחור טמא מה"ח דילמא באמת היתה לקוחא במקור וכבר היה שחור קודם יציאתו וי"ל דקבלה היתה בידם דאותו שחור כחרת או עמוק מכאן לא בא ע"י לקוחא שבמקור או שהיו להם סימנים ידועים להכיר איזהו בא ע"י לקוחא במקור כגון כממשו. ולפ"ז י"ל לית' טעם להפוסקים שהשמיטו דינו של הראב"ד דכיון דברם שחור בלא"ה איכא קצת צד להקל דהא עכ"פ לקוחא יש כאן שאפשר דהוא מאותו מין שחור שלקה כבר במקור ולדירן דאין אנו בקיאים בסימנים היה ראוי להקל בכתם שחור אפילו יתר מכנרים אלא דחסרון ידיעה לא הוי ספק ועכ"פ בפחות מכנרים סמכו על זה להקל לטהר אותו כמו שאר כתם. אבל הראב"ד אויל בשיטתו דמחמיר דבזה"ז אין חולין אפילו יש לה מכה במקור וא"כ אין בשחור שום צד קולא דחרבה חומרא הוא דאפילו פחות מכנרים טמא. ויש לי לדקדק לדעת הראב"ד הא דפריך לעיל וניחוש דילמא דם מאכולת הוא ומאי פריך הא יש לאוקמי בדם שחור. ולפמ"ש יש לישב דהא איכא דם שחור דאחי מחמת לקוחא דמקור דטהור מה"ח אלא דהם היו בקיאים איזהו שלקה לאחר יציאתו ולעיל ד"א מסקינן דלאחר חשמיש משחנה הדם דשמש עברן א"כ הכא דמצאה דם אחר החשמיש אלו מצאה דם שחור באמת לא היתה חייבת חטאת דדילמא הוא מאותו מין שחור שהוא לקוחא וע"י חשמיש נשחנה למראה טמא ופריך שפיר. — ובאמת יש לי ספק כיון

ראמינן רשמש עכרן ועושה מן ריהה עמוק א"כ באשה שמצאה דם בשיעור אותיות אחר החשמיש לא תהא חייבת חטאת דילמא היה ריהה ונעשה עמוק. ואפשר דרוקא גבי בחולים סמכינן אהא רשמש עכרן דרם בחולים שכיה ורם נדות לא שכיה שלא בשעת וסתה. וכיוצא בזה כ' המהרש"א בכחוכות דף ט' אבל בשאר רוכתי לא חלינן בעכירת שמש. ועכ"פ במראה שחור כיון דאיכא במינו לקותא דמקור מצטרפין לזה הך חששא רשמש עכרן ואינה חייבת חטאת ונתיישבו דברי הראב"ד. והארכתי עוד בחקירות אלו. וע' במ"ש הרמב"ן ב"ב דף צ"ה גבי יין כושי דאדום הוא אלא שלקה (ע"כ דברי ר' מענדל קארנויא וצ"ל).

ס"ז

ש א ל ה :

אשה שאין לה וסת קבוע ורואה פעם ביום כ' פעם ביום כ"ה ופעם ביום ל' או אחר כך, מה דינה לענין פרישה סמוך לוסתה.

ת ש ו ב ה :

א) לענין שאלה זו כבר הביא הש"ג בפ"ב רשבעות פלוגתא דרבנן וז"ל שם: אשה שאין לה וסת קבוע כי לפעמים רואה בכ"ב בחדש ולפעמים בכ"ה ובכ"ט אך לעולם אינה רואה ער לאחר י"ד ימים אחר הטבילה נראה דוראי לעולם א"צ בדיקה כל אותן י"ד ימים שלאחר הטבילה כהאי ממש שכתב ספר תרוסת הרשן סימן רמ"ז דקודם י"ד לא הו"א בכלל אשה שאין לה וסת להצריכה בדיקה, אולם בזה יש להתיישב בימים שהם אחר הי"ד ימים שהוסת משתנה ג' או ר' או ה' ימים כמו שזכרנו, איך חתנה כי יש פנים להתירה לשמש בכל פעם אחר הי"ד ע"י בדיקה כדן אשה שאין לה וסת קבוע ויש פנים לומר שלאחר הי"ד לעולם היא אסורה לשמש כדן אשה שיש לה וסת כי נראה בעיני שאם נחשוב זאת האשה בכלל אשה שיש לה וסת מפני שאינה רואה לעולם בפחות מ"ד ימים אחר הטבילה א"כ מיר אחר כך היא אסורה לבעלה משום חשש סמוך לוסתה כדן שאר הנשים שיש להן וסת קבוע וכל הימים אשר הוסת בא אליה ברלוגן הו"א אסורה לשמש, דאין לומר רעונה אחת אחר הי"ד חסני לה לפרוש מבעלה ואם לא בא הוסת בעונה הראשונה שלאחר הי"ד יום דתהוי מותרת כהאי דכתב הרא"ש ס"פ האשה שהיא עושה צרכיה שהביא רעת הראב"ד וז"ל והרמב"ן וז"ל והר"ן וז"ל רפליני בחשש הוסת כמה צריך להרחיק והכריע הרא"ש כמ"ד דסגי להרחיק עונה ראשונה וכ"כ הסי"ד ס' קפ"ד, ולא דמי דהתם לא פליגי אלא בשהוסת נמשך ב' ימים או שלשה ששופעת או מזלפת חמיר אם כל יום ויום חשיב כוסת בפני עצמו או לא אבל הכא בנידון דידן שהוסת דולג בכל פעם מיום ליום אחר נראה רכל אותן הימים שהוא דולג בו הוי וסת בפני עצמו אליבא דכ"ע וצריכה לפרוש ככולם וראיה יש מחשבת ריצב"א שהביא במיימוני פ"ח מהל' איסורי ביאה עש"ב, ואולם שאלתי גם בזה את פי מהר"ן וז"ל דרך משא ומתן א"ל שיש להקל, עכ"ל הש"ג.

וז"ל הגהת מיימוני פ"ח מהל' א"ב על דברי הרמב"ם הל' ג' שכל אשה שאין לה וסת אסורה לשמש ער שתברוק עצמה תחלה, וז"ל וששאלתם באשה שאין לה וסת קבוע אם היא אשה שמשנה וסתה או להקדים ב' ימים או

ג' כפי מה שרנילה לשנות יפרוש בזמן הגעת הוסת ב' ימים או ג' יצחק בר אברהם חנניה ע"כ וע' הלשון כר"ם סי' קפ"ד.

(ב) וז"ל הנהת רמ"א סי' קפ"ד ס"ב: ואשה שמשנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים או לאחר כשמיניע זמן וסתה צריך לפרוש ממנה ב' או ג' ימים קודם או אחריו וע"ל סי' קפ"ט. ע"כ. ופ"י הש"ך סי' קפ"ט ס"ק ל"ט וז"ל אין רצה לומר שצריך לפרוש כל הג' ימים רא"כ מה ענין שמשנית וסתה לכאן אלא ר"ל היתה לה וסת ואח"כ משתנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים או צריכה לפרוש גם קודם הוסת כפי מה שרנילה להקדים כגון שרנילה להקדים ג' ימים צריך לפרוש אותו יום שרנילה להקדים וכדכתב כאן והיינו שכתב לעיל וע"ל סי' קפ"ט. ע"כ. ופ"י הכר"פ סי' קפ"ד ס"ק ה' דהש"ך סובר רא"צ לפרוש כל ג' ימים ד"מ שדרכה לראות לל' יום ורנילה להקדים לכ"ז יום א"צ לפרוש כל ג' ימים רק יום כ"ז לבר עכ"ל הכו"פ. והרש"ו סי' קפ"ט ס"ק נ"ג הרחיב פירושו זה וכתב וז"ל אינו ר"ל שצריך לפרוש כל הג' ימים שהמשיכה ראיתה אלא ר"ל שצריך לפרוש גם קודם הוסת אותו יום שרנילה להקדים בו (פ"י אותה העונה אף שהמשיכה ראיתה ער וסתה הקבוע לה) והולכין חמיר אחר תחילת הראייה כמ"ש כאן (ש"ך) ודין אשה זו בב' ימים אלו שהם יום וסתה הקבוע עם יום שרנילה להקדים בו לפעמים הואיל ולא קבעתו בנ"פ נעקר בפ"א ואף זו יום שרנילה להקדים בו לפעמים הואיל ולא קבעתו בנ"פ נעקר בפ"א ויום הקבוע אינו נעקר אלא בנ"פ (כר"פ סי' קפ"ד לדעת הש"ך) (ואם לא קבעה שום אחר מהן בנ"פ אינה חוששת אלא באחרון וכשנעקר יום שרנילה להקדים בו אע"פ שהיתה רנילה להמשיך ראיתה כמה ימים אינה חוששת להם שכולם נעקרו בעקירת יום האחר). עכ"ל רש"ו. וכן נראה שפ"י דברי הרמ"א גם הלבוש שהעתיק אותם בזה"ל: ואשה שדרכה לשנות וסתה להקדים או לאחר ב' או ג' ימים מוסנה הקבוע צריך לפרוש ממנה בעונה ב' או ג' ימים קודם לכן או אחרי כן וע"ל סי' קפ"ט. עכ"ל. מרכיב בעונה נראה. בעליל שא"צ לפרוש אלא עונה אחת ולא כל ב' או ג' ימים.

(ג) אך הכר"פ הקשה על הש"ך חרא רלישנא דש"ע והנה"מ צריך לפרוש הימנה ב' או ג' ימים קודם משמע רכל ג' ימים צריך לפרוש, עזר אי הפשט דברי הש"ך דפורש רק יום כ"ז פשיטא מה קמ"ל הלא דבר זה נאמר ונשנה בס"י קפ"ט פעמים לאין מספר דוסת שאין קבוע חוששת פעם א' וא"כ היא שהקרימה לראות ככ"ז פשיטא רבהניע כ"ז שניה דצריך לפרוש וחוששת, עברה כ"ז ולא ראתה אינה חוששת עוד לכ"ז ולפ"י הש"ך גם כאן יהיה דינו כן דלמה תפרוש מכ"ז כיון שעקרתו בפעם א', וסת שאינו קבוע עקרתו בפ"א, וא"כ דברי רמ"א כאן הן משנה שא"צ, וא"צ לדברי הנה"מ כלל. ונמרא ערוכה היא זה. עכ"ל הכו"פ, וכן הקשה החות דעת סי' קפ"ד ס"ק ר' על הש"ך. ורש"ו מראה מקום על תה"ד סי' רמ"ו (הובא בב"י סי' קפ"ו ונפסק בש"ע שם סעיף ג') שפסק על אשה שרנילה לראות בענין זה שלעולם לא בפחות מ"ד ימים אחר סבילתה אבל לאחר י"ד ימים אין לה קבע לפעמים בט"ו או ב"ז או י"ז ולפעמים בכ"א בכ"ג בכ"ד לאחר טבילה דער י"ד דינה כאשה שיש לה וסת לענין זה רא"צ בדוקה לבעלה. ולבסוף כתב וז"ל: ולענין לפרוש מאשה שדרכה לראות בענין זה עונה אחת סמוך לראייה מבואר שלחי פרק האשה עכ"ל. ומוה מוכיח רש"ו דס"ל לבעל תה"ד דריצב"א בתשובה שבהנ"מ לא בא לחדש דבר באשה זו מאשה רעלמא (ראליה היה לו להביא דעת הרצב"א בענין זה). עכ"ד רש"ו. ותימה

על הש"ג שהבאתי באות א' שהביא רברי התה"ד לענין י"ד ימים שאחר הטבילה, ואח"כ כתב שיש להחייש ב"מ כיומים שאחר הי"ד, ולמה לא הביא גם רברי התה"ד מ"ש לענין זה בסוף תשובתו וצ"ע. — איברא רקושיות הפלתי והחזיר אינם מיושבים ברברי רש"י אלו כי עדין קשה מה בא הגה"מ להשמיענו, ובשלמא התה"ד עיקרו בא להשמיענו דער י"ד יום א"צ בריקה ואנכ נררא אמר ג"כ דלענין לפרוש מבואר בפ' האשה, אבל על הגה"מ קשה. (ר) וכנ"כ ס' מ"ו פ"י רברי רמ"א הנ"ל וז"ל נ"ל פירושו שכך הוא קביעת וסתה שבתוך אלו הב' או השלשה ימים תראה ובנוף אלו הימים אין לה זמן קבוע אימת לפעמים כזה ולפעמים כזה רק עכ"פ לא יעברו ג"י הללו בלי ראייה א"כ כל הנ"י המה הוסת וצריך לפרוש בכלן עכ"ל. ולפ"ז יצא לירון ברבר החדש באשה שהוחזקה שאינה מספקת לספור ו' נקיים כל ו' ה' הם אצלה כוסת קבוע וצריכה בריקה כל ו' בבקר ובערב ואמצע היום עי"ש ורי"ק זה מס' קפ"ו ס"ג וכבר תמה עליו התה"ד בס' קפ"ד ס"ק ר' רא"כ אם אין לה קבע על עשרים יום בכה"נ צריכה שחאה ויהי בין עיניה כל כך דמה לי על ו' או כ' ימים ומה שהביא ראייה מס' קפ"ו ס"ק ג' שאני החם והוחזקה בורא' שלא תראה באותן י"ד ימים משא"כ בנ"ד שלא הוחזק יום אחד מאותן הו' ימים ואפילו היה לה יום אחד וסת קבוע בורא' בין אותן הימים ולא היתה יודעת איוה יום היתה מותרת בכל אותן הימים משום דוסתות ררבנן מכ"ש בכהאי גוונא וס"י: לכן דין הנ"ל שכתב הרב תמוה ולא אישחמט שום פוסק לומר כן.

(ה) והכ"פ פ"י רברי הרמ"א בב' אופנים או כפ"י הלחם חמדות רמ"י שרואה מן כ"ו ער ל' בהמשכה ולכן כל הנ"י ימים בכלל הוסת וצריך לפרוש כל הנ"י ימים. ומה שהקשה הלח"מ מס' קפ"ט (ע' ש"ך שם ס"ק ל"ט) רבתר תחלת הוסת אולינן י"ל הריינו באשה דרואה ג' ימים אמרינן תחלת ראייה עיקר אבל באשה שוסתה קבוע חסיד ביום ל' ומקדמת ג' ימים קודם לפרקה ובכל ג' ימים רואה א"כ ל"ל תחלת ראייה עיקר רהא אלו אין קבוע ויום ל' הוא קבוע וחזקה אורח בזמנו בא ואין ספק דסוף ראייה שהוא ביום ל' עיקר והנך רמים דמיקדמו היא לרוב רמים שיש לה מקדמי ואולי ולכך אף ימים אלו בכלל וסת יחשב וזמן כ"ו ואילך צריכה לפרוש והכל בכלל וסת יחשב והביא ראייה מנדה דף ל"ט ע"ב אם ראתה ב"פ בר"ח ונ' ראתה בב"ה ובר"ח רקובעת וסת לר"ח, אלמא אע"ג דלא ראתה אלא ב"פ בר"ח אמרינן ראייה ר"ח עיקר וראי' רכ"ה היא חוספת רמים ולא אולינן בתר תחילת ראייה ומכ"ש בשיש לה וסת בר"ח ראם אח"כ מקדמת שהוא רק חוספת רמים. ע"כ. ורש"י שהבאתי לעיל (אות ג') חמה עליו ראישהמיטתי' רברי הראב"ד בס' בעל הנפש בשער הוסתות שהביא גמ' הנ"ל והביא כ' פירושים ולפי' א' אין חוששין לראיית כ"ה כל עיקר ולפי' ב' חוששין אף לראיית כ"ה אבל לכ"ע אין חוששין לראיית כ"ו וכ"ו, וא"כ בנ"ד לכ"ע אין חוששין לכ"ה ולכ"ט ולראיית כ"ו במחלוקת שנויה, ואף לחוששין לכ"ו היינו דוקא בלא נקבע וסתה ל' ממעין סתום כגונא דגמרא הנ"ל אבל לא בנידון דכופי דקבעה וסתה כבר ביום ל' עי"ש.

(ז) עוד פ"י ב' כ' הכ"פ שנ"ל יותר דלא מיירי שרואה כל ג' ימים בהמשכה רק לפעמים מקדמת ורואה כ"ו או ככ"ח או ככ"ט (וכפ"י הגוב"י) רק רכיון דלר"מ (בנדה י"ב ע"א) אשה שאין לה וסת אסורה לשמש רק ר"ח כן אנשינונס פליג עליו משום דלא החמירו לגרש אשה מבעלה, אבל אשה זו שער כ"ו יש לה וסת ואינה רואה, ורק בג' ימים האלו אין לה וסת, א"כ

על אותן ימים גם רחב"א מורה ראסורה לשמש כר"מ, וזה נלמד מהנה"מ
העמיד רביון במ"ש הרמב"ם שכל אשה שאין לה וסת אסורה לשמש
עד שתברוק אלמא משום לחא ראיין לה וסת אוסר. והנה לא ביאר לנו הכריפ
בכמה ימים מורה רחב"א לר"מ ראסורה לשמש, דוראי אין סברא לומר
ראשה שלא ראתה מעולם כר"ח אבל אחר ר"ח אין לה קבע שלפעמים
רואה בב' או בג' וכו' עד ל' לחדש, דנאמר ראשה זו כיון דיכולה לשמש
כר"ח אפילו לרחב"א אסורה לשמש בשאר ימים שאין לה וסת, וכיון שכן
איזה שיעור נקבע בענין זה, ובנמרא אין שום רמז ורמיוא כזה. והנה בג"ד
אם נאמר כשי' הכו"פ דער כ' מותרת האשה לשמש ומכ' עד ל' אסורה
יהיה הפרוץ מרובה על העומד דרל ימי נרה וימי לבון לא נשאר רק ו' ימים
שיכולה לשמש עד כ', וא"כ רוב ימיה חתיה באסור משום האי חששא ראיין
לה וסת, ועוד קשה לי דכנראה הכו"פ עצמו סותר האי דינא כמה שכ' כס'
קפ"ו ס"ק ג' וז"ל: כי רוב נשים מע"פ שאין להם וסת קבוע ליום ועונה
מיוחדת מימי אינן רואים כי אם בזמן מתבל ר"מ עד כ"ט יום או ל' אינן רגילים
לראות ומימים האלו ואילך אין קביעותם קביעות נמורה פעמים מקרים ופעמים
מאחר וכבר כתבו הפוסקים דער יום ההוא היא בכלל יש לה וסת וא"צ בדיקה
וגימשים אלו אשר היא נבוכה לבר היא בגדר אין לה וסת וכו' כ"ע נהגין
לברוק וכל המרבה לברוק משוכחת. עכ"ל. הרי ראינו אוסר לשמש אותן ימים
שאין לה וסת ורק בדיקה צריכה וכדעת מהר"ן שבש"ג.

ס"ח

ש א ל ה :

אשה אחת הפילה לסוף מ' יום אחר טבילתה ופסקה בטהרה לסוף
ז' ימים אחר ההפלה מהו שחטבול אחר י"ד יום להפלה כליל ט"ו, אחר
שספירה ז' נקיים בחוץ ימי לידה
חשובה.

פשוט שהמפלת לסוף מ' יום כולדת נקבה צריכה להחמיר (עין ח"ס
סי' קס"ט). אמנם מה שמורה אחר אחו עצמו ברברי הש"ך סי' קצ"ד
סק"ר ורצה להחמיר שחמחין עור ז' ימים כרי שחספור ז' נקיים אחר י"ד
יום, לא טוב הורה. דהא קי"ל דלא כר"ת אלא כרוב הפוסקים דימי לידה
שאינה רואה בהן עולין לז' נקיים וכרבא בגדה לז' ע"א ורבירי הש"ך
תמיהין הן. וכבר תמה עליו בעל תורת השלמים. והנה הסדרי טהרה בס"ק
ז' מיישב רבירי הש"ך אמנם הוא מחדש שאפילו לרעת ר"ת דימי לידה אינם
עולין, מ"מ במפלת כיון ריש זיבה אף בימי הלידה, א"כ אף בימי הלידה עולין.
ולפ"ז בגירון ריזין אף לר"ת יכולה לסבול אחר י"ד. והנה החכמה אדם
פוסק בפשיטות דלא כש"ך וכן פסק הגאון מו"ה יצחק רוב כאמבערנער
בספרו אמירה לבית יעקב דיולדת יכולה לסבול אחר י"ד יום. והנה בקיצור
ש"ע פסק דצריכה לספור ז' נקיים אחר י"ד יום, נמשך אחר רבירי הש"ך,
ואינו נכון. שוב ראיתי בח"ס סוף סי' קס"ט שכתב וז"ל: ומה שהרגשח
בטעות שנפל ברפוס ש"ך סי' קצ"ד ס"ק ג' (צ"ל ס"ק ד') הא לך לשונו
על הגליון "צריך להיות ז' נקיים ואחר י"ד יום כו"ו העטוף והרצון שצריכה
האשה ב' רבירים הא' שחספור ז' נקיים והשני' שהיו' לה י"ד יום מיום
לידתה, ואחר בלא אירך לא סגי, אבל הא פשוט דהו' נקיים יכולין להיות

מכלל ה"ר יום כרלעיל סעיף א' עכ"ל בגליון, עכ"ל הח"ס ורפח"ח. הרי שיכולה לסבול אחר י"ר יום בלי שום פקפוק.

ס"ט.

ש א ל ה :

אם אשה מקשה לילד אם חיוב להציל האם ולחתוך הולד או להציל הולד וחמזת האם.

ת ש ו ב ה :

דבר זה הוא משנה מפורשת סוף פ"ו ראהלות ומובא הסיפא בסנהדרין דף ע"ב ונפסק בש"ע ח"מ סי' תכ"ה ס"ב. ופי' הוציא ראשו היינו רוב פרחתו חוץ לפרוודור, ועיין לענין זה י"ר סי' קצ"ד סי' ובסדרי טהרה שם ס"ק כ"ג. ופרוודור הוא צואר הרחם (געבאָרמוסטערהאַלז). וחמיהני על בעל תפארת ישראל שפי' יצא ראשו היינו שיצא פרחתו כבר דאז כבר יצא רוב ראשו והו' כילוד עכ"ל משמע דבעי כל פרחתו דאז הו' רוב ראשו ובש"ך י"ר סי' קצ"ד ס"ק י' כ' בפירוש דברוב פרחתו הו' כילוד אמנם דא היא שאלה חמורה אם החינוק כבר הוציא רוב פרחתו והרופאים אומרים שאם לא יעשו כלום ימותו שניהם האם והולד ואם יחתכו הולד תנצל לכה"פ האם איך יעשו. והנה בחוס' רע"א הביא בשם פנים מאירות ח"ג סי' ה' דמותר בכה"ג להציל האשה אך כתב שצריך להתיישב בדבר. אמנם בפ"י הארוך של תפארת ישראל בחלק בועז פ' בפשיטות דבכה"ג דמא רידה סומק טפי ומותר עכ"פ להציל נפש אחת מישראל. ונראה לענ"ד דלא מיבעיא לרעת ר' יוחנן בירושלמי שהובא בב"י סי' קנ"ו דאם יחרו אחר מהן מותר למסור אותו להריגה כדי להציל אחרים מכש"כ כאן דמותר להמית הולד כדי להציל האשה, אלא אפילו לר"ל דפ' הרמב"ם כוח' רהיינו דוקא בחייב מיתה כשבע בן בכרי מ"מ בעניננו דהולד עדיין ספק נפל לרשב"ג יש להקל להציל עכ"פ האשה, ע' ע"ר שאלה זו שר"ת מהר"ם שיק ח"יר סי' קנ"ה.

ע'.

ש א ל ה :

רבות הנה השאלות של נשים שיש להן חולי אונים ואינן רוצות לסבול מפני שהרופא אסר להם, אם יש למצוא להם איזה קולא ע"י מוך וכדומה.

ת ש ו ב ה :

כיון שיש לחוש שיבטלו ח"ו הטבילה ויעברו על איסור כרת יש לילך אחרי המקילין. והנה בשו"ת פני ארי' סי' י"ב מובא בפ"ה סי' קצ"ח ס"ק ג' מסופק באשה שיש לה ספוג באונה אי הו' חציצה, דבפירוש איתא ביומא נ"ח ע"א דספוג לא חייץ כיון דמחלחל אך הוא מסופק דספוג שתוך האוזן שנרחק למקום צר קצת ובכה"ג אפשר דחייץ. ונראה דדוקא שם שנשאה את הספוג ושכחה ליטלו מן האוזן וראי לא שמה על לבה שלא להרק חספוג והו'

מילחא רלא רמי' עלה, אבל אם מתחילה קורם הטבילה מרקקת שלא לתת את הספוג כי אם ברפיון ותחתוך מרת הספוג שיכנס לחוך אונה בלי הירוק יש להתיר בשעת הרחק. ואף שיש לחוש להיפוך שבנר"ר תרחוק את הספוג שלא יכנסו מים באונה, מ"מ אם הרופא יאמר שגם אם יכנסו קצת מים דרך הספוג לא יזיק והחכם יוהיר אותה שלא תרחוק אותו שאם תעשה כן לא תעלה לה הטבילה בוראי תשמור את זאת, ובשעת הרחק אין לנזור גזירה. ועוד ראם תכניס הספוג בכית הסתרים שבאון ברוחק הוא תרי ררבנן כמ"ש הח"ם י"ד בסי' קצ"ב. עוד יש למצוא תקנה שתכניס אצבעותיה תוך האון אחר שתריחם במים, ועיין מה שהביא בפתחי תשובה סי' קצ"ח סעיף כ"ג בשם שיכת ציון באשה שיש לה כאב עינים שהוא צוה שחברתה חשים יריה על עיניה אחרי שתרצצם במי מקוה, מפני שאם היא כעצמה תעשה זאת יש לחוש לקמטים; והנה אם אין לה אשה אחרת שהולכת עמה למקוה נ"ל לסמוך בשעת הרחק רהוי כריעבר על הט"ז סי' קצ"ח ס"ק ל"ח שכ' רביעבר עלתה לה טבילה אם הכניסה עצמה עד צוארה במים תחילה. רק תוהר שלא תהרס אצבעותיה כ"כ עד שלא יהי' תוך האון ראוי לביאת מים, ראף רכ' מל"ם פ"א מה' מקואות בשם ריטב"א רראוי לביאת מים בעינן הוי ררבנן, מ"מ מכמה ראשונים משמע שהוא ראורייתא ע' ח"ס י"ד סי' קצ"ב וקצ"ג ואם יש לחוש שחהוק אצבעותיה עד שלא יהא ראוי לביאת מים אפשר רטוב יותר החקנה של ספוג רכאן אין לחוש דהספוג יהא מהורק כל כך עד שלא יהא ראוי לביאת מים רלא נרע מרבוך שפתותיה ברפיון רסני ואינו אסור אלא כשרבקה שפתותיה בחווק ע' סי' קצ"ח סעיף ל"ח. ואם הרופא אומר שספוג לא יועיל רק מוך של צמר נפן, אפשר רנס זה כספוג יחשב רכבר מצינו בש"ס גם ספוגין של צמר (שבת קכ"ט ע"ב), ובוראי ספוג כיומא נ"ח ע"א לאו דוקא רהא גם בסיב אמרו שם רלא חייץ. — אמנם מפני שהוא קולא שלא ראייתי עוד בפוסקים, לא אחליט כל מה שכתבתי בסי' זה למעשה עד שישכימו בזה עוד שני בעלי הוראה גדולים. ויש לצרף עוד הסברה שאינה מקפרת בספוג זה כיון שהוא מציל אותה מסכנת חולי, אלא רהאי סברא אינה ברורה ראפשר אף שעתה בשעת טבילה אינה מקפרת מ"מ אחר הטבילה מקפרת להסיר המוך הזה. מ"מ אם הרופא מצוה שחלך חמיר כמוך באונה יש לצרף סברא זו, עיין סי' קצ"ח סעיף א' ובט"ז שם. וע' במ"ע הפלס שנה א' צר 203 וצר 395 עוד צררין להיתר, ושם מחירין גם כמוך וואטטע.

ע"א

ש א ל ה :

החופר סמוך לנהר ומצא מים אי רינם כמעין או כמי תמצית.

ת ש ו ב ה :

הרב גדולי טהרה סי' ב' האריך בזה במכתבו לניסו של מר חמי מוהר"ר אליעזר בערנמאנן מצעלל וצ"ל והביא שם תוספתא רפ"ק רמקואות וז"ל החופר בצר הים בצר הנהר במקום הביצים הרי הן כמי תמצית החופר בצר המעין כל זמן שהן באין מחמת המעין אע"פ שפוסקין וחוררין ומושכין הרי הן כמי מעין פסקו מלהיות מושכין הרי הן כמי תמצית (נ"א וכן גרס

הרמב"ם כמי נכאין). והקשה הר"ר אליעזר צעלל ז"ל מ"ש רנבי ים ונהר לא מפליג ונבי מעין מפליג בין אם באו מחמת המעין וכו'. והנה בכר הקשה כן הכ"מ בפ"ט מה' מקואות ה"ג וחירץ וז"ל ואפשר לרחוק ולומר ראה"ג רחני כמעין וה"ה לנהר וע"ל רנהר אינו חשוב כמעין לענין זה משום רבנהר הרבה פעמים רבים נוטפים על הזוחלין אבל קשה מחופר בצד הים לכן נ"ל דים הנדול ונהרות כיון שאין רינם כמעין לענין מי חטאת כמ"ש רבנו בפ"ו מה' פרה (ה"י) הוא הרין שהם מחולקין ממנו לענין זה עכ"ל הכ"מ. אבל הנידולי טהרה כתב שחירוצו אינו מספיק רבשלמא נבי ים י"ל רחמא רבריחא סבר כר"מ דים רינו כמקתא אבל נבי נהר דכ"ע מורו דרינו כמעין קשה ורוחק לומר ראיירי בנהר שרובו מי נשמים או מ"ה או שאובין ועוד אפילו אם נרחוק כן בכריחא מה נעשה ברברי הרמב"ם שהביא הבריחא כלשונה והרי הוא פוסק דים רינו כמעין. והג"ט חירץ רבשלמא כמעין החכמים ידעו שטבע המעין להתפרר ממנו כמין סילנות וגירין המוליכין מים למקומות אחרים ועל כן המים הבאים מחמת הנידון שמחוברין למעין הרי הם כמעין אבל בנהר אין זה בטבע קרקע הנהר לשלח שרשיו לכאן ולכאן ונהי דים ונהר רינם כמעין מפני שמחוברין למקור ולנביעת המים מ"מ מה שמתחלחל בצד הנהר אינו אלא מי תמצית.—

ולענין עד היכן מיקרי סמוך לנהר הרב מוהר"ר אליעזר צעלל רוצה לומר דמשערין כמו בנוקין בח"מ סי' נ"ה רהכל לפי הקרקע רבצונמא וכרומה השיעור ששה טפחים ואם היא קרקע רפויה השיעור חמשים אמה. וכתב על זה הג"ט אפשר שהוא כן ובתשו' הרא"ש ברין שהובא בש"ע סוף סי' מ"ו מקוה שהיה בור רחוק ממנו כמו ר' בתים וכו' משמע דעכ"פ במרוחק ר' בתים חליגן רנחמצו המים לחוכו, ומסיק דאין לנו בזה ביורור ושמפני זה השמיטו שאר הפוסקים האי רינא משום דלא בקיאנן כראוי עד היכן מיקרי סמוך. וכתב עוד בביאורו לש"ע בנבא ס"ק מ"ט דמשום הכי יש חולקין דשאיבה פוסלת אפילו כמעין משום דצריך לוה בקיאות גדולה להבחין בין מעין ובין מי תמצית. וז"ל המהר"י מטראני ספר שני סי' י"ח בסופו: אבל יש לומר שאותם גדולים חששו לכמה מקומות שבקרקע שהם מי תמצית שחופרים בעומק ומי נשמים הנבלעים בקרקע מתמצים לחוך אותה נומא ועל הרוכ הם מלוחים מעפרות הארץ ורובם פוסקים מימיהם כימות הקיץ כשיבשה החלוחית הארץ והני ודאי אין להם דין מים שמטהר בכל שהוא אפילו בזמן שבוצצין רהינו דאמרינן בחגיגה אע"ג דארעא חלחולי מחלחלא אין המים הנבלעים בקרקע חבור אעפ"י שעתידין להתמצות אלא בעינן מ' סאה במקום אחר עכ"ל ועי"ש שהביא גם החוספתא הנ"ל וגם הנידולי טהרה הביא כבר המהר"י טראני.— ובתשובת עין יצחק להרב מוהר"א ופעקטאר מקאזאנץ חיד"י סי' כ' אות י"ב רוצה לומר רלשון בצד הנהר לא שייך ברחוק ר' אמות והביא ראיה מע"ז דף נ' ע"א דפרירך והא בצד מרקוליס קחני ומשני מאי בצד ר' אמות דירידה דמשמע דברחוק ר' אמות לא שייך לשון בצד. ולענ"ד נראה דאין הנדון רומה לראיה דכבר פירש שם הירטב"א וז"ל בצד ארבע אמות פירוש וחוק לארבע אמות ומשום דלא הוי תוך מקומו של מרקוליס קרי להו מרוחקות עכ"ל ושם נבי ע"ז רחלי' בר' אמות ראלו הוו מקומו של ע"ז כמו במקומו של אדם אבל בנהר לא שייך לומר דמקומו ר' אמות ודאי צריכין אנו לשער עד היכן המים מבצצין וכמ"ש הג"ט.

גם בעיקר רינא רחופר בצד הנהר רהו מי תמצית הרב מהור"ר יצחק אלחנן בתשו' הנ"ל שרא כ"י נרנא והעלה רליתא מה שכתוב בתשובת

משכנות יעקב ח"ר סי' מ"ג ומקואות הסמוכים לנהר אין להקל כנפלו שם ג' לוגין מים שאובין, ואין ראה מתוספתא הנ"ל רהא מכואר כרמכ"ס ה' פרה פ"ו ה"י רעתה הראב"ר שם רנהרות כשרים לקרש מהם מי חטאת משום רמיקרי מים חיים, יע"כ אמר רהתוספתא אולה לסעמה רהא התוספתא בפרה פ"ח ס"ל רכל הנהרות פסולות לקרש א"כ ס"ל רנהר אין רינו כמעין משום רחיישי' שטא רבו מי גשמים כמש"כ הראב"ר שם ע"כ שפיר אמרו בתוספתא החופר בצר הים וצר הנהר וכו' אבל לרין רקי"ל רנהרות כשרים למי חטאת וכמ"ש הראב"ר שם להוכיח ממשנה רפרה ויש שם מעין על הנהר כעצמו, ע"כ אף אם ניהוש רמי החפירה הוא נמשך מן הנהר ג"כ רינו כמעין כמו בחופר בצר המעין עכ"ר. ולא ראה הרב רברי הנידולי טהרה הנ"ל.

ולענ"ר נראה רכל הנאונים הנ"ל כמח"כ לא יררו לסוף רעת התוספתא מפני שלא רקרקו כלשון כראוי. וז"ל התוספתא בהוצאת צוקקערמאנרעל: ואלו הן מי תמצית כל זמן שהגשמים יוררין וההרים ביצין הרי הן כמי מעין פסקו גשמים וההרים ביצין הרי הן כמי תמצית פסקו מלהיות הרי הן כמי תמצית נבאים. החופר בצר הים בצר הנהר במקום הביצין הרי הן כמי תמצית החופר בצר המעין כל זמן שהן באין מחמת המעין אף על פי שפוסקין וחוזרין ומושכין הרי הן כמי מעין חזרו מלהיות מושכין הרי הן כמי נבאין ע"כ התוספתא. והכי פירושו רשנינו כפ"ה דמקואות מ"ה הוחלין כמעין והנוטפין כמקוה, והעיקר כפ"ה הרמב"ם רכתב (עפ"י העתקה רערענבורג): אמר שהמים הוחלין מהמעניות כנהרים הגדולים והנחלים רינם ורין המעין אחר אבל המים הנוטפין טיפות טיפות ממעניות המים כמו שהם יורדים מהמקומות הגבוהים המים הנקוים מאלו הטיפות כמקוה עכ"ל. והנה לשון ביצין בחוס' הוא כמו כוצצין (וכנ"י בתוספתא של רפוס ובירושלמי ריש מ"ק) ולשון כצץ היינו שמויע טיפין טיפין (איוושויטצען בל"א) וכן הוראתו גם כלשון ערבי. והנה כל זמן שהגשמים יוררין וההרים ביצין הרי הן כמי מעין משום רשטף מי גשמים מחבר את הטיפין הבוצצין והיו כמו נוטפין שעשאן ווחלין כפ"ה מ"ה וכפ"י הרמב"ם שם, פסקו גשמים וההרים ביצין הרי הן כמי תמצית, רפ"י תמצית הוא כמו מצוי המדות דהיינו הטיפין שנוטפין באחרונה מן המרות וכמו שאמרו בירושלמי ברכות פ"א תמצית (כית) כור תרקב שותה תמצית כוש מצרים שותה ומכואר שם דהתמצית הוא אחר משישים וכן פ"י הרמב"ם כפ"א מ"ד דמקואות וכמי תמצית שהם נקבצים ממה שיבצבץ או ממה שיויע (אמנם מה שפ"י שם עור: אם פסק מה שהוחילם צ"ע ואכ"מ להאריך) וכיון שהתרים כוצצין טיפין טיפין ואין שטף גשמים מחבר הטיפין כדי שיהיו ווחלין ומושכין כלי הפסק (שטעטיג בל"א) הרי הן כמי תמצית; פסקו מלהיות ביצין (כלומר כוצצין) הרי הן כמי נבאים. ואמר אח"כ החופר בצר הים בצר הנהר במקום הביצין, כלומר במקום שמי הים והנהר כוצצין טיפין טיפין מהקרקע ואינם ווחלין כלי הפסקה והאי במקום הביצין אים ואנהר קאי כי כן דרך שסמוך לים ונהר יש ביצין (ויספפע בל"א) שמתהרים ממים הבוצצין מים ומנהר ואלו הרי הן כמי תמצית ואין צריך לאשמעינן רבמקום שמושכין הרי הן כמעין משום רכבר חנן כמזגניתין הוחלין כמעין, אמנם בצר המעין גרע מבצר הנהר וראי במקום שמושכין אעפ"י שהופסקו וחזרו ונמשכו הרי הן כמעין משום רהוחלין כמעין כמחנ"י רפ"ה מ"ה אמנם אם חזרו כלומר שפסקו מלהיות מושכין לא רי שאינם כמעין אלא אפילו מי תמצית נמי לא הוי אלא הרי הן כמי נבאין משום רכבר המעין אין דרך המים להיות כוצצין וכל שאינו מושך גם הביצין הופסק והרי הוא כמו אם פסקו ההרים

מלהיות ביצין רהרי הן כמי גבאים כמו ששנה בכבא שקרם לוח. — ופשוט רכל זה מירי רבאים המים מהנהר או מהמעין, אמנם אם מצא מקור נובע מחרש וראי אין לחוש שמא הם מי חמצית. ועיין בגירולי טהרה סימנים איוה מי חמצית (שויתץ-וואסער), וכן אם בא בהמשכה מן הנהר או מן דים וראי ג"כ רינו כמעין לענין שאובין כיון שמושך בלי הפסק.

ע"ב.

ש א ל ה :

ילמרנו רבנו שיעורי ראורייחא וררבנן עפ"י מרות רומננו כמה הם.

ת ש ו ב ה :

ידוע ראין אנו יודעין ככזן כמה הם שיעורין שהזכירו חז"ל וכבר האריך בזה הגאון בעל חתם סופר בחשובותיו הנרפסות אצל חידושי שבועות להרי"ן מינש (פראג 1826) ברף ל"ח ע"ב. ואני לא אבוא לפלפל ברברים ורק אכתוב איך אני נוהג למעשה. העיקר הוא לשער שיעור אצבע ואחרי המדידה בגורל שלי וכאשר שמעתי שמרדו חברי ובפרט ירדי הרב הגדול מהר"ר פינחס משה אלחנן זעכולער זצ"ל הרב רק"ק האבכערנ יע"א, הסכמתי למרדו בריני ראורייחא שיעור אצבע שיהי' $2\frac{3}{8}$ צענטימעטער, ולענין ררבנן רי לימרדו שיעור אצבע $2\frac{1}{4}$ צענטימעטער. אך לענין שיעור מקוה מפני חומר איסור כרת הסכמתי להעמיד שיעור אצבע על $2\frac{1}{2}$ צענטימעטער, ומאחר רשיעור מקוה הוא $44118\frac{1}{2}$ אצבעות בהשבורת (רהיינו קוביק-דוימענברייטע) ע"כ צריכין אנו להכפיל (מולטיפליצירען) מספר זה במספר $2\frac{1}{8}$ פעמים $2\frac{1}{2}$ פעמים $2\frac{1}{2}$ רהיינו $15\frac{3}{8}$ ומה שיעלה הם קוביקצענטימעטער, וע"כ $689351,6$ קוביקצענטימעטער והוא יותר משיעור 689 ליטער. וע"כ העמרחי שיעור מקוה על 690 ליטער. אמנם בשעת הרחק וראי רנוכל לשער גם שיעור מקוה שהאצבע תהיה רק $2\frac{5}{8}$ צענטימעטער, ובפרט אם יוסיף אח"כ מים שאובין ראין כאן חשש ראורייחא. ולפי"ז אין אנו צריכין להכפיל סך של $44118\frac{1}{2}$ אלא במספר $2\frac{3}{8}$ פעמים $2\frac{3}{8}$ פעמים $2\frac{3}{8}$ רהיינו $13\frac{203}{512}$ ועפ"י זה סך הכל 591032,8 קוביקצענטימעטער והם מעט יותר מן 591 ליטער וע"כ העמרחי בשעת הרחק שיעור מקוה על 592 ליטער. והנה ידוע רשיעור חלה הוא $\frac{3}{400}$ מן שיעור מקוה, ובוראי לענין שיעור חלה אפילו בכרכה רי אם נעמיד האצבע על $2\frac{3}{8}$ צענטימעטער, וא"כ נחשוב $\frac{3}{400}$ מן 592 ליטער וזה סך $\frac{44}{100}$ ליטער. אמנם לחומרא יקח חלה בלא כרכה גם ממדה $2\frac{1}{4}$ ליטער. והטעם יבואר לך אם תעיין בחשובות ח"ס שהבאתי לעיל. ועפ"י חשבון $2\frac{3}{8}$ צענטימעטער לאצבע חמצא שיעור רביעית $\frac{1}{4}$ ליטער ומשהו יותר, וכן אני נוהג לחומרא. אמנם לפי מה שכתבתי ברברבנן נוכל לשער $2\frac{1}{4}$ צענטימעטער לאצבע, לפ"ז נמצא שיעור רביעית $\frac{1}{8}$ ליטער פחות משהו, וזה רי לכוון של קירוש ולארכע כוסות מרינא למי שאינו יכול לשותת מן הרבה. ושיעור ספח הוא לפי הנ"ל ברין תורה לחומרא $9\frac{1}{2}$ צענטימעטער, ובררבנן 9 צענטימעטער. ולענין שיעור כויה במרור אני נוהג ליקח כוס קטן (איערבעכער) אשר מחזיק יותר מחצי ביצה ואני ממלא כוס זה במרורים. — ולענין פירון הבן המנהג במרינתנו ליתן לכהן 5 טהאלער פרייטש שהם 15 רייכסמארק. אמנם באמת חמש סלעים הם עפ"י חשבון

הארכאולוגן 14—12 רייכומארק. ולפי חשער פרוטה לחומרא שהריג
הוא 60 פפעיני והמעה 10 פפעיני והפונרין 5 פפעיני והאיסר $2\frac{1}{2}$ פפעיני
וא"כ הפרוטה $\frac{8}{16}$ פפעיני מעט פחות משליש פפעיני. ושיעור גרים אני נוהג
לשער כמדה 5—פפעינישטיקק. ובאשכנז ראיתי נוהגין שהגרים הוא כמדה
נראשען וידרייטשער האהרונג, ויען שעכשיו נראשען זה אינו מצוי נכון
לשער כמדה 5 פפעיני ויש משערין בחצי מארק 50 פפעיני. ושיעור אכילת
פרס כ' ח"ס ח"ו ס' מ"ז שהוא 9 מינוטען. ובשם הרה"ג מו"ה יצחק
רוב באמבערגער שמעתי שהוא $7\frac{1}{2}$ מינוטען והוא שמינית שעה.

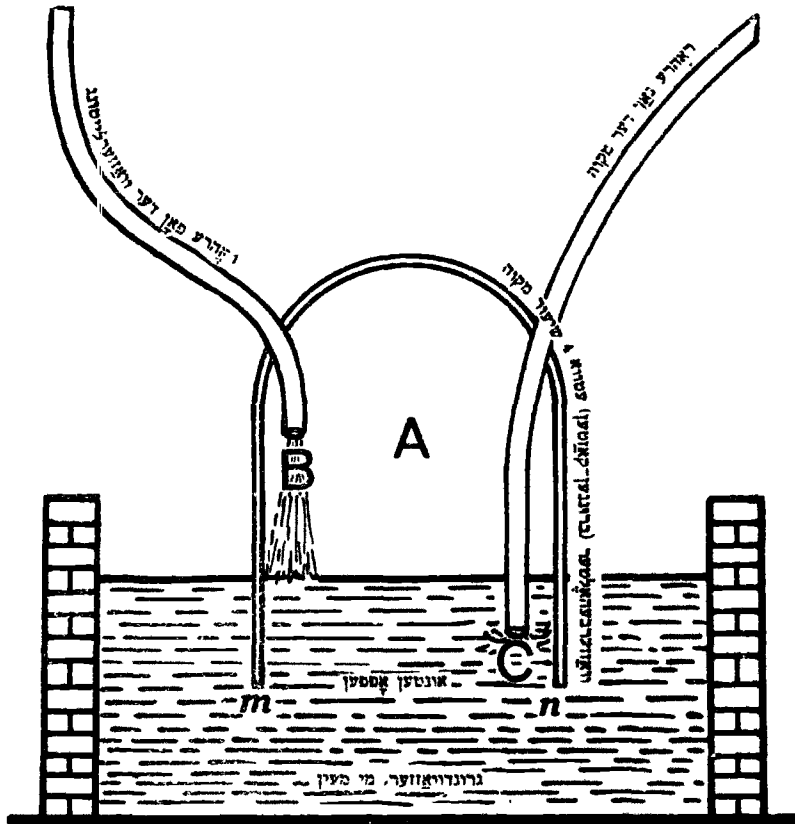
ע"ג.

ש א ל ה :

איך מנביהין את המים ממעין עמוק למעלה אל המקוה על צד היותר טוב
כדי שלא יהיו שאובין ולא נפסלין ע"י תפיסת יד אדם או פסול אחר.

ת ש ו ב ה :

ראיתי פה דרך ישר אשר כנראה לי אין לחוש בו לשום פסול ואכתוב
כאן הצורה ואפרשה בלשון אשכנז כדי שחיה מובן לכל:

דער מעטאלל-ברוננען-קאזען (מחובר לקרקע ונעשה לקרקע ובטל מחורת כלי ע"י נקב כמוציא רמון, רהינו טפח על טפח, שעושין קורם חיבור לקרקע, ואחר החיבור לקרקע סותמין את הנקב) ריא גלאקע A ראנט טיעף אין ראז גרונדזאזער היניין (ביו m אונד n) איינע ראָהרע פאָן דער זאזערלייטונג, דערען ענדע B אין רעם ברוננן-קאזען זאָהרעאלב רעז זאזערשפיגעלע ליגעט, פיהרט זאזער אזוי דער זאזערלייטונג אין רען האָהרעס רעז ברוננענקעזעלע A. דאָרויך זיירד ריא לופט קאמפרימירט אונד ריא קאמפרימירטע לופט טרייבט ראז גרונדזאזער דורך ריא אנדערע ראָהרע, דערען ענדע C טיעף אונטער רעם גרונדזאזערשפיגעל ליגט, אין ריא מקוה. ראז זאזערלייטונגזאזער, ראז זיך מיט רעם גרונדזאזער מיטש, זיירד דורך ריא השקה אויך טהור. אויסערדעם מוס ריא ראָהרע C ברייט זיין מינדעסטענו כשפופרת הגור = 4 צענטימעטער. ריא ראָהרען מיווען נויט זיין מחלה נעשו לקרקע, כדי שלא יהיו מקבלין טומאה. ועל צד היותר טוב שיפלו המים מן הראָהרע ג' טפחים (30 צענטימ.), רחוק מן המקוה כדי שיבואו דרך המשכה למקוה. — ומה שיש לפקפק על הנ"ל מבררי הש"ך סי' ר"א ס"ק מ"א עין ח"ס י"ד סי' ר"כ שכתב לית מאן רחש למ"ש הש"ך ס"ק מ"א וק"ב. ועין פתחי חשוכה ס"ק ט"ו וע"ג תשובת מהר"א סי' ר"ט ותשוב' כתב סופר סי' צ"ט ועי' שו"ת נבול יהודה י"ד סי' כ"ג.

ע"ד.

ש א ל ה :

בעיר פריבורג במדינת באָרען יש מקוה שהמים מובאים אליו ע"י החעלה (זאסערלייטונג). החעלה הזאת נמשכת בלי מכונה (פוטופערק). המים יורדין מההרים ונקבצין יחד ממעל להעיר בכריכה (רעזרפאָז) ובאים מכמה מעינות. ביציאת המים מן הכריכה הנ"ל נמצא כלי למדידת המים שנקרא זאָלמאנג'שער זאסערמסער. ובאשר שאין לכלי זה בית קבול אין בזה חשש. וביציאתם מן זה הזאסערמסער הולכים המים בצניורות של ברזל אל העיר, ובהליכתם עוברים דרך כלים הנקראים שלאמזיפהאָנו Schlamm-syphons. בכלים האלה יש קצה חשש בית קבול אעפ"י שאינם עשויים לקבל מים אלא לעכב הטיט (Schlamm). אמנם החשש היותר גדול והעיקר הוא מפני הכלי זאסערמסער שעוברים בו המים קודם כניסתן אל המקוה שנקרא פלינעלאָדזאסערמסער זיסטעם זיעמענו אונד האָלוקע, וראיתי בעיני כי בכלי זה יש בו ב' בתי קבול. מכלי זה הולכים דרך קנים רקים אל ברזא אחר, אשר כפי ראיית א"א שיש בו חורת קבעו ולבסוף חקקו. עוד אני מניד שאני אמרתי שצריך שיהא מים כשיעור 7 העקסאָליטער (לכל הפחות 651 ליטער), והם ענו לי ששיעור זה לא יכיל כל המקוה. ע"כ פסקתי שבמצב כאשר המקוה כעת עתה היא פסולה. ויש יכולת להכשיר אותה ע"י חקונים אלה:

א' יש לחקן זאָלמאנג'שע זאסערמסער חתח הכלי זאסערמסער האחרים; ב' יש לחקן הברזות באופן שיהא בהם קבעו ולבסוף חקקו; ג' יש להגדיל המקוה עד שיהא בו כשיעור הראוי; ד' ע"י... (נשטט מחשלה ואולי צ"ל חקן הכלי שלאמזיפהאָן) ע"כ לשון השואל שהוא הרב מ"ה פינחס הכהן אב"ד רק"ק אַנזאָך.

ת ש ו ב ה :

הנה מאי דמספקא ליה להשואל אי הכלי שלא ממזיפהאן נחשב לכלי קבול לירידי פשיטא דאם יש שם בית קבול אפילו לקבל מיט דמיקרי עשוי לקבלה אף שאין עשוי לקבל מים רמאי שנא מחטט בעינור לקבל צורות דפוסל את המקוה, ואם כן בעל כרחך צריך לחקן גם כלי זה (ואולי נשמט דבר זה מהצעת השואל, כמו שרשמתי לעיל). והנה לענין הכלים שיש להם בתי קבול כבר הלכו בו נמושות והאחרונים האריכו בזה, ויען כי השואל מבקש חשובה במקום האפשרי, ואני סרוד בטרדות אין שיעור אין לי פנאי לכתוב בזה רק מה שרשמתי בימים מקדם לצורך למור החלמידים וזה לשוני בקונטרסי:

אם חקק בצנור גומא כל שהוא נעשה כולא כלי על ידה (ש"ע סעיף ל"ו) וכל המים שעוברין על גומא זאת חשובין שאובין. ואם עשוי לקרקע וחברו בקרקע חיבור גמור דעת הגידולי טהרה שמוחר לכה"פ להביא מים למקוה ע"י כלי כזה (ע' ג"ס ס' ה') והביאו הנחל אשכול ריש דף 140. אמנם יש להרהר אחר היתר זה כי הרבה גדולי אחרונים חולקין עליו בזה. והיה לי בזה חלוקה כתבים עם יירידי הרב הגדול מוה"ר פנחס משה אלחנן זעבסלער זצ"ל אברק"ק האבבערג בשנת תרנ"ג. וכאשר העירני יירידי וכאשר ראיתי בעצמי מוכח דלא כנ"ט בשו"ת נובי"ח ס' ק"ט וקל"ח, ח"ס ס' ר"ה ור"ג, יהוד' יעלה ס' רי"ב, מהר"ם שיק ס' קצ"א, כתב סופר ס' צ"ז בסוף, בית מאיר הלכות מקואות סעיף מ"ח, שו"ת פרשת מרדכי ס' י"ו. וירידי הנ"ל הציע או השאלה, "בענין מקוה הנעשה ע"י האססערלייטונג ובסילונות הקבועות בכוחותי הבית נמצא כלי קבול הנקרא האססערמקססער" לפני הרב הגאון מו"ה יצחק שמעלקעס אברק"ק לעמבערג והוא כתב על זאת חשובה ארוכה והיא נרפסת בספרו בית יצחק על י"ד חלק ב' ס' ל' והכריע לאיסור וכתב בסוף ובמסקנתו שההכרח לחקן שלא יעברו המים ע"י האססערמקססער הנ"ל או שיעשה נקב כשפופרת הנאר או כמוצא רמון ויסתמו ע"י סיר וצורות או שיבנו בנין על הכלי שיהיה קבע ובנה עליה ולהיתר זה שיקבע ויבנה עליה יש ראייה מפ"ב דכלים מ"ה, מ"מ שיכשר כלי למקוה שחקקו ואח"כ קבעו ע"י בנין אינו סבואר בש"ע וכתוב בס' מ"י השלום ס' ר' יזח כ"ד ראין לעשות כן המקוה. ע"כ דברי הב"י. ומי יבוא אחרי הגדולים הנ"ל להקל.

ועל כן גם דעתי נוטה לפסול המקוה שבעיר פרייבורג. ואם אפשר לחקן ע"י נקב שהוא לכל הפחות כשפופרת הנאר (ר' צענטימעטער על ר' צענטימעטער) ולסתמו אח"כ בסיר וצורות יש להתישב בדבר (כי להרבה פוסקים צריך נקב כמוציא רמון, רהיינו עשרה צ"מ על עשרה צ"מ) ולענין חקון חבוא יש לחקנו עפ"י פסק הגידולי טהרה ס' ט"ו. ולענין שיעור המקוה כבר כתבתי לעיל דלפי חשבוני הוא 690 ליטער, ובשעת הרחק 592 ליטער, אך צריך לחוסף שאובין שהיו הכל ביחד 690 ליטער. ושעמתי מהשואל שאמרו לו שרב אחד התיר ואמר שהמנחת יעקב מחיר כואת. הנה אני ראי' במנחת יעקב בשו"ת שבסוף הספר ס' ר' ר"ה, "ועוד דאף אם אי אפשר" שכתב בפירושו דרק היכא דליכא במחכות שום כלי קבול בטל ע"י קביעה בקרקע, אבל היכא דאיכא בית קבול אינו בטל. גם בתחלת החשובה שם כתב דאם היה לסילון רין כלי בית קבול קודם שנקבע שהמקוה פסולה. ומוכח מזה דגם המנ"י ס"ל לכלי בית קבול לא טהני קביעות בקרקע אף

שנעשה מחלה לקרקע. ובנ"ה רהמים עוברים על נבי הוואסערסערסערסער
שהוא כלי קבול גם המניי אוסר.

ע"ה

ש א ל ה :

אם נתארח איש אשכנזי אצל ספרדי אם מותר לו לאכול בשר בבית
הספרדים מאחר שהספרדים בענין בריקת הריאה נגזרים אחר הביי ואנחנו
בני אשכנזי אחר הרמ"א והש"ך? (וע' מג"א סי' חס"ח ס"ק י"ב, וריש סי'
ס"ח, ובי"ד סי' רי"ד ס"ק ב') (וע' כנה"ג שם).

ת ש ו ב ה :

הדבר פשוט שמותר לאכול סתם בשר בבית ספרדי ואין לחוש שמא
אירע ריעותא שמטריפין בני אשכנזי דלא יהא אלא נאכדה הריאה רכשר
באופן כזה כיון שלא נתבטל חקנת חכמים, ע' ש"ך סי' ל"ט ס"ק מ"ב. ונ"ל
רבנ"ד יש עוד סכרא להכשיר דעכ"פ נבדקה הריאה וכשרה לרעת הביי ואין
להחזיק שהיה בה ריעותא לרעת הרמ"א (ע' ט"ז ס"ק כ"ב) וכבר הורה כן
בשו"ת דבר שמואל סי' ש"ך בספרדי שאוכל אצל אשכנזי, ואף שיש לחלק
לספרדים נאכדה הריאה כשר כב"י, מ"מ כבר כתבתי דכאן אף לרמ"א
כשר. ואם אירע ריעותא שלרעת הספרדי כשר אם מחוייב להגיד לאשכנזי
שירוע בו שלרעתו אסור זה היא פלוגתא ישנה שהביא הריטב"א לסוכה דף
י' ע"ב וע' ערוך לנר שם. וכבר האריכו בענין זה מהרל"ח בתשובה סי'
קכ"א ופרי"ח א"ח סי' תצ"ו דיני מנהגי איסור אות ב"ג. וכ' שם אות כ"ב
בירושלים יש לנהוג חומרי המנהגות לעולם שכולם הם לקומאי, ע"ש וכשר
שאשכנזים צריכים לנהוג שם חומרי המקום שיצאו משם שכנראה הם שם
הרוב. ובענין חפלות איך יתנהגו בני אשכנזי בביהכ"נ ספרדים כ' תשובה
ארוכה הנאון רחל"און בספרו משיב דבר ח"א סי' י"ז. ויען שאני טרוד כעת
בענינים אחרים לא אאריך כי כבר ימצא כל חפצו די והותר בספרים הנ"ל
שבוראי מצויים הם בירושלים. — סוף דבר בשאלתא רידן סתם בשר מותר
לאשכנזי בבית ספרדי, ואם נודע לספרדי שחיה ריעותא בריאה שהאשכנזים
אוסרים, צריך להודיע לאורח שלו, והוא ימנע מלאכול עפ"י מנהג שלו, ויש
בה חילוקי דינים שלפעמים אף שהאשכנזים מחמירים; מ"מ מחירין התערוכה
מבי"ט שהוא רק מדרבנן ומדאורייתא ברובא בטיל. ואף רהוי דרבנן ע"י גלגול
ירוע דגם כזה יש מקילין. ודי לחכימא.

ע"ו

ש א ל ה :

אם יכול האב ליתן לבנו התרת הוראה.

ת ש ו ב ה :

בספרי שו"ת נושאים ונותנים בדבר אי רשאי אב לסמוך את בנו לשוחט
או להעיר עליו שהוא שוחט מומחה ומכותלי דברי קצת נראה רה"ה לענין
סמיכה להורות ולדון. וארשום כאן מה שראיתי בענין זה. הרב מ"ה ישראל
מאיר מורחי בתשובת פרי הארץ חיד"ר סי' י"ב האריך מאד בדבר והעלה

ראב יכול להעיר על בנו וכן פסק הרב בשו"ת חזת יאיר סי' קכ"א, וכן איתא בשו"ת הלק"ט סי' ל' וכ' אף רמסנהררין ה' ע"א נקיסנא רשוחא מאבא מרי אין ראייה דהא מסיק רבמלחא בעלמא אוקיז להו, מ"ס פסק כן לדינא ראב נאמן לסמוך, ובשו"ת שבית יעקב ח"א ס' ס"ד הביא ראייה מסנהררין שם חוס' ר"ה נקיסנא, וכ"פ בשו"ת פנים מאירות ח"ב סי' ג' וכן הביא בס' לחם חפנים על י"ד סי' א' ס"ק ט', ואף רבס' בית לחם יהודי' בשו"ת שבסוף הספר סי' א' אוסר לאב לסמוך בנו לשוחט (וע' סי' בית דוד על י"ד סי' א' דף ג') מ"ס עולה שם מתוך התשובה דלענין התרת הוראה שפיר דמי דהאב יכול לסמוך בנו ע"י ששאינו אלא מוחל על כבודו ורשאי להורות. וא"כ אף שבעל שו"ת שבות יעקב כ' רטוב יותר ליקח סמיכה מאחר שאינו קרוב, מ"ס היינו בשוחט, אבל לענין היתר הוראה מורה דלית לן בה אם האב מסמיכו.

ע"ז.

ש א ל ה :

יש בקהילתי איש אחר שיש לו בן מאשה נכריה והבן הוא כבר בן ט' שנים ואינו מחול והוא נכרי גמור והוא יושב בתוך תינוקות היהודים ללמוד דת יהודית ובשאלתי את מנהל בית הספר למה אין מלמדין את הנער הזה עם תינוקות הנצורים. אמר לי שהנער בלי דת (קאנפסעססאנאלאס) והאב רוצה שילמוד דת יהודית, ואני איני יודע עתה מה לעשות שאף אם היה אפשר לי אולי לדבר אל לב האב למול את בנו ולהטבילו כדון גרים, מה תועלת יש לנו בגרים כאלה אשר בלי ספק יהי מחלל שבת ועובר על כל המצוות. ואם אפנע מהתינוק את הלמוד גם האב יעזוב את הקהילה או יעשה מחלוקת בקהלתנו. ועתה נפשי בשאלתי כדת מה לעשות.

ת ש ר ב ה :

הנה בזה יפה כתב שקשים גרים כאלה לישראל כספחת, וכבר הרחיב בזה לדבר בספר שלם הרה"ג מו"ה שלום קוטנא ז"ל בקונטרס, וכחורה יעשה" ואין לקבל גרים כאלה יע"ש וימצא הכל ברור ואין צורך להעתיק, גם א"א להעתיק כל צרכים כי הרברים ארוכים. ומעתה יש לרדן האין ינהג בלימוד הדת לענין נער זה. הנה בחנינה י"ג ע"א איתא אין מוסרין ד"ת לגוי, ואף שקצת מחכמי ישראל למדו תורה עם גוים כמו ר' עובדי' ספורנו שלמד עם רייכלין ור' אלי' בחור שלמד עם גוים כמו שמספר בהקדמתו לס' מסורת המסורת שלו, הם עשו זאת לטובת כלל ישראל, ואעפ"כ צדדו עליהן גדולי ישראל ככרוכיא. וכבר האריכו לענין אין מוסרין ד"ת לגוי שו"ת דבר שמואל סי' ע"ה שהחמיר מאד בדבר וס' באר שבע ושו"ת יד אליהו סי' מ"ח ושלטי הנבוכים פ"ק רע"ז ולקט הקמח ר' ק"ז מה שהביא בשם שו"ת נשאל דוד כו'. ומעתה אם אפשר להשתדל שהאב לא ישלח בנו ללמוד דת ישראל הרי טוב. ויש לדבר אליו רברי כבושק, כי תורת ישראל אינו זמר ומליצה שלומדים רק להבין דת ישראל, כי אם התכלית בלמוד דת ישראל הוא ללמוד ולעשות, ומי שלומד ואינו עושה טוב לו שלא ילמד, דרך משל הוא לומר, כי מחלל שבת מות יומת והוא רואה שאביו מחלל שבת, האין יכבד את אביו, אם שומע ממלמד דת שלו שאביו עפ"י דתו בן מות הוא. הלא טוב שלא ישמע הנער דבר זה. ואולי יכנסו באוני האב דברים נכוחים

כאלה ויסנע את בנו מלמור דת ישראל. ואם לא ישמע האב, או אם יודע בוראי שהאב לא ישמע לדברי תוכחותיו, אזי יש דרך אחר, רהנה לפי דעת בעל יד אליהו מותר ללמור עם הגוי שבע מצות שלו, דהיינו ע"ז, ג"ע, ש"ד, אבר מן החי, ברכת השם, גניבה וגול וכל אביווריהו, ודינים. (דהיינו אללנעמין מעגשליכע געבאָטע). והשליטי גבורים בשם ריא"ז כתב וז"ל: נביאים וכתובים נראה בעיני שמותר ללמור שרואה בהם נחמות האמורים לישראל וכי עכ"ל. ועפ"ז נראה לי שגם ספורי תוה"ק מותר ללמור כדי שיראה מעשה נסים שעשה השם לישראל וכדי שיכיר גבורתו וגדלו של הקב"ה ויסנע מע"ז שהיא ראשונה משבע מצות בני נח. ועתה יוכל לחלק למור הרת לשני חלקים כגון אם מלמור ר' שעות בשבוע ילמור ב' שעות נביאים וכתובים וספורי תורה, ומצות שגם בני נח מצוין כגון כל הגוי פרשיות במספר דברים שמהירין על ע"ז, ומשפטים וכדומה. ובשתי שעות אחרות ילמור מצות שרק ישראל מצווה בהן (שבחות ומעודות, מאכלות אסורות, חפלות וכי). ובלתי ספק יאבה האב שבנו יהי חפשי מלמור הוה (שפעציעלל יידישע צערמאָנאָלגעוועטצע) שאין לו שום חועלת בוה, כיון שאינו עושה אותם, וגם האב אינו מקיים אותם. ואם כוה לא יאבה אזי אם יש יכולת בידו להרחיק הנער מלמור זה, ירחיקנו בע"כ של האב, כי פשוט שגם השכל מחייב שמי שאינו עושה המצוות וגם אינו מצווה לעשות, לפי שהוא אינו ישראל עפ"י דין, אין ללמור ברעליגיאָנסאונסערריכט, שזאת אין מלמדים לשם יריעה (וויסענשאַפֿט) אלא כדי לעשות, ואם מלמדין זאת למי שאינו עושה ואינו מצוה לעשות, זה הוא חלול הרת, וגם הנוצרים לא ילמרו בכית הספר דת נוצרית ליהודי שאינו רוצה להיות נוצרי ואינו לומד רק כדי לידע מעשה נוצרים. וכנראה כל בעל שכל יסכים עמו כוה, ולא יהי מחלוקת, ושלוס על ישראל.

ע"ח.

ש א ל ה :

אויז ו"ל בעל המחבר מ' נחל אשכול מסר לפני מטירתו סך קצוב וצוה בצוה המצויה בידו כזאת: סך זה יותן לקהל האלבערשטאדט ולקהל הנ"ל יהי לקרן קיימת בתנאי שיחננו ר' למאה לשנה להחזיק ח"ת לבני עניים פה או בפויורדא או לקנות להם ספרים וחפלין וכי, עז"ל כי אז היה אממיר וצ"ל מנהל בית הספר בפויורדא. וכאשר צוה הנגדר כע עשה אדוני אבי והחזיק בני עניים פה כי לא הכיר עוד הילדים והבחורים בפויורדא ואם הגונים הם לכך. אך כמדימה לנו כעת לא נמצא גם פה שום בחור ליתן לו מרחמים של הסך הנ"ל וגם בשנים אחרונים של ימי חיי אממיר וצ"ל לא ניתן כלום אלא הוסיפו הרוחים והסך הנ"ל כבר הוכפל. אבל בעיר אחרת נמצאו בני משפחה הגונה אשר שם אממיר וצ"ל עינו הסוב עליהם וגם קרובים הם למצוה לפנ מוחו, ופעמים ושלש בא אצלי קרובי פה ליתן לבני המשפחה מעובון של אויז וצ"ל וחמששני שלא לקיים דה"ט כדבריו (אעפ"י שגם אני מסכים בלבי ואומר אם זכינו לראותו עוד עתה בפנינו ג"כ יענה ויאמר אמנן), ע"כ הנני בא בשאלתי לפני רי"ם להגיד לי דעתו הצלולה בדבר זה. — הגה מצינו בתוס' ב"ב קמ"ט ד"ה דקא מנמרי וכו' בסוף הריבור וז"ל ועוד אומר ר"י לא אמרינן מלקדה"ם אלא באומר לו פא"פ וחור בו ר"י ע"ש וע' קצת (דבריו) ובתחלת הדבור: לא אמרינן מלקדה"ם אלא היכא שהוא

ביר השליש. ובניר מסר הנערר בהריא כל עזבונו לאשחו וכחב בצואחו: אם חרצה אשחי תחי' ליתן סך הנ"ל חיכף אחר פטירתו וראי ניהא לי (וכן הוה) אך אני איני מצוה אותה עכ"ל. אלמא אם רצתה לפזר אשחו כל מסונה בחייה ולא הניחה כלום ליורשיה הרשות ביה ואולי משום הכי לא היה לה דין שלישי וא"כ לרעת חוס' אין אנו מחויבים לקיים דה"מ. — אבל ח"ו אין אנו מבקשים צדדים להחיר שלא לקיים דה"מ. אלא מה שנראה לנו אוסרנא הוא כאשר אמרת. ע"כ הנני מבקש ממעלתו לעיין על הדבר ולכתוב לי רעתו הצלולה.

ת ש ו ב ה :

נלע"ר רמחילה צריכין אנו לחקור אם שייך כאן דין ראין משני מצדקה לצדקה. הנה איחא בי"ד סי' רנ"ו סעיף ד' בהג"ה אם פירש הנותן ואמר שיתנו לעני העיר או לעני פלוני אין להם לשנות מפילו לחלמוד תורה וכחב ש"ך רכיון שאמר לעני העיר מיד זכו בה אותם עניים והוי כאלו בא המסון לידם. והנה בניר נלע"ר רא"א לומר כבר זכו בהן עניים דהוי דבר שלא בא לעולם ואף אם נאמר דמעות לרווחים הוי כרקל לפירות מ"מ בני העניים דזמננו לא היו בעולם בשעת הקדש (בשנת תרל"ב). וע' ח"מ סי' רי"ב סעיף ו' ועוד דהא המצוה נתן רשות לאשחו שאם לא חרצה לא תתן וא"כ לא זיכה את הרווחים לעניים כלל, ואף שאשחו נחנה הכסף היא לא נחנה אלא על רעת בעלה וכשם שהוא לא זיכה כך היא לא זיכתה, ועוד דהרי הרב זצ"ל רקדק בלשונו וכחב: סך זה יותן לקהל ה"ש וכחנאי שיתנו ד' למאה וכו' וא"כ הקדן נתן לקהל ורק השיט עליהם חוב שיתנו ד' למאה לבני עניים וזה וראי הוא חוב על הקהל ועדיין לא זכו בו עניים כלל, ואם הקהל לא יקיים התנאי אפשר ראין המתנה קיימת ותחזור ליורשים, אבל העניים לא זכו עדיין. ועוד דהרי אינו מבורר איזו בני עניים זכו אם בני פיורא או בני ה"ש. ומעזה פשיטא דליכא למימר בניר כבר זכו בו עניים. וע' שו"ת מהר"ם שיק י"ד סי' רל"ו ויש לנו רק לברר אי רשאין לשנות מפקידת המצוה מ"מ. והנה בי"ד סי' רנ"ט ס"ב פסק דבני העיר יכולין לשנות צדקות שהתנבכו יחידים אם מעלין בקדש אבל אין יכולין להוריד. ויש להסתפק אם יכולים לשנות בקדשה כיוצא בה. ונראה דזה תליא בפלוגתא דאיחא בא"ח סי' קנ"ג ס"ד ומצדד שם הפס"ג דהלכתא כיש מחירין, אך הרכה אחרונים מחמירין לכתחילה. והנה בניר דבפירשה כבר לא מצא בן המצוה מקום לחלק שם א"כ בוראי היה סובר דמסתמא אביו לא תזכיר בני פירסה אלא משום שהוא היה שם מנהל בית הספר והיה יכול לראות מי הם תלמידים הראויים לכך, אבל אחרי אשר נבחר הבן למלא מקום אביו ולא יכול להכיר ההגונים לכך מסתמא בני ה"ש קודמין. והנה כיון דרשנים אחרונים לא חילק אביו זצ"ל אלא הוסיף הרווחים לקדן מסתמא לא מצא גם כה"ש תלמידים הגונים ורצה להניח המעות עד אשר יזדמנו ההגונים לכך. והנה אם גם כעת אין בה"ש מי שהגון לכך ובמקום אחר נמצא כזה וראי הוה כמעלין בקדש אם אין נותנין לאחר מבני ה"ש כי אם לבני אותה משפחה ההגונה ובפרט שהם קרובים להמצוה יש אוסרנא שהמצוה היה מרובה בכך. ויפה כתב שאין כאן משום מצוה לקיים דברי הסת כמו שפורש בח"מ סי' רנ"ב סעיף ב' ועוד יש טעמים אחרים, אך א"צ להאריך, ועל כן מותר ליתן לבני המשפחה ההגונה לצורך ח"ת.

ע"ט.

ש א ל ה :

אם יש לסדר קידושין למומר לערלות, ואם מותר לקרותו לחורה.

ת ש ו ב ה :

מפני המון סדרות אשר סבבנוי אשיב בקוצר אמרים על שאלתו: הנה שפיר חזי רמומר לערלות כמומר לרבר אחר (ע' י"ד סי' ב') ובדואי מן הרין מותר לסדר לו קידושין ראף כמומר לחלל שבתות בפרהסיא דהוי מומר לכל התורה כולה לא מצינו איסור לסדר לו קידושין, "כי בנישואין הללו אינו עושה איסור, ואדרכה מצוה עביר. וכן מה שפסק המנ"א בסי' כ"ח ס"ק נ"ד רמומר לערלות מותר לישא כפיו אף דהיר אהרן חולק עליו מ"מ בש"ע של בעל התניא פסק כמנ"א, וכן משמע בדרך החיים, אך האלי' רבה מפסק ברבר, ומ"מ לענין קריאה לחורה מן הרין אין איסור, אלא שלא יעלה לפרשה ככתוב בה מצות מילה. כל זה מן הרין, אמנם אם נראה שיש לגדור גדר מפני המתפרצים בודאי אין להניח לקרותו לחורה. אמנם לענין קידושין, אין לעשות דבר זה ביחוד בימינו למנוע ממנו סידור קידושין, רא"כ ישא אשה בציפילעהע בלא קידושין ומה לנו אם יוסף חטא על פשעו אך אם יסכימו כמה וכמה רבנים שלא לסדר קידושין לערלים מפני שנראה להם שעל ידי זה יגדרו פרצה שלא יגדלו את בניהם ערליב, אם יראו שעל ידי הם מובדלים ומפורשים מכלל ישראל שפיר דמי, וצריך הסכמת כמה רבנים לזה רא"כ יעשו אנדרות אנדרות דזה אוסר וזה מחיר ויהי' כחוכא ואמלולא, וע' חשוכת מ"ר מהר"ם שיק אה"ע סי' כ'. — והנה בשטאטוטען דערע ישראל בכערלין ודערע ישרון בפפר"ם נחקן שכל איש ערל או מי שלא ימול את בנו נגד דת תה"ק לא יוכל להיות חבר לקהל יראים. והרב ר' יוסקינר יצא לעורר על שטאטוט הזה שהוא שלא כדון, אך כבר הכה על קרקדו מחבר אחר (כמרומה שהוא ר' מנחם שווארצשילר וצ"ל) והראה שנכון שיגדרו גדר כומנו נגד מפירי ברית קרש. והנה שטאטוט זה נעשה עפ"י גדולי הדור ה"ה ש"ר הירש וצ"ל ולחיים יברל מ"ר מ"ה עוריאל הילדעסהיימער נר"ו, ונכון ללכת בעקבותיהם ולעשות תקנה בחבורה נגד מפירי ברית. — וע' בשו"ת רשב"ן סי' ס"ו שהביא בשם הש"ר הירש שלא לקרוא לתורה אינו נימול וכן הביא שם בשם שו"ת שו"ם מה"ת ח"ג סי' ס"ד וע' מה שהביא שם בשם הררשן מ"ה נח מאנהיימער.

פ'

ש א ל ה :

אי מלין בן זכר ע"י אפיקורוס אם א"א למצוא מוהל ירא שמים כומנו או יש לאחר המילה ער שימצא מוהל הנון.

ת ש ו ב ה :

הנה בסי' רס"ד פסק הרמ"א מומר לכל התורה כולה רינו כעכ"ם, וא"כ לדעתו אם מל מומר כזה חייב לחזור ולהט"ף ממנו דם ברית, ופליג עליו הג' מ"ה עוזר בעהמ"ח סי' אבן העוזר וכ' וז"ל ובא"ח סי' קפ"ט ברח"י רמומר שהוא נימול כשר למול לדעת הש"ע וכ' ומסיק רמומר עדיף

ממלד להועיל

למול מאשה. והנאון רע"א בהנהוחיו ל"ר הנדפסות בכערלן בשנת תרכ"ב (ובהנהות שנדפסו על גליון הש"ע נחקצרו הרבה) האריך והעלה רלא מבעיא במסר שכל ראי"צ להסיף רם ברית אלא רבשעת הרחק מותר למול ע"י מוסר לכתחילה, וכן הח"ס בח"ס ס"י קל"ר הסכים בזה לדעת אכן עזר ונרחק ליישב פסק הרמ"א. ויש אחרונים דפליגי על זה והובאו בספר ארחות חיים ס"י שלי"א סוף אות י'. והנה לא שייך בזה לומר ראולין לחוסרם ראדרכה האי חוסרם אחי לירי קולא לבסל מ"ע ביום השמיני יחול דרחיה שבת, וא"כ בוראי אין לאחר המילה כיון דלדעת הא"ע זרע"ה מוסר מל בשעת הרחק. גם רא צריך למודעי דהנ" רע"א הביא שם חשוכה שהשיב (והוא בתשובותיו ס"י רס"ד) ראיתי בס' זכרון ברית לראשונים צ"ר 52 ע"ד מוהל מוסחה שמפורסם לחלל שבת בפרהסיא אם הוא כשר למול, וכ' שם במה שמפורסם שמחלל שבת בפרהסיא אפשר ע"י שיש לו חנות פתוחה ונוסע לדרך ובאלו רחוי רק איסורי מדרבנן לא הוי מוסר לכה"ת, ואף ראפשר לכותב ג"כ ושוחה טוסינ (רויכען) מ"מ מאן יסר רעושה כן בפני עשרה מישראל כשרים דנראה דפני " מומרים אין זה בכלל פרהסיא וסיים דראוי לירא ד' שלא לכבר לאיש כזה למול בנו אבל למחות רלא ימול אם אין מוהל אחר בעיר או באיזה ענין רחק לא. ואפשר רלענין מחללי שבת בפרהסיא מקרי רחק שלא לעשות ריבות וקסטות ועכ"פ אין מהחויב לחקור ולברר אם חילל שבת במלאכה ראורייחא בפני " מישראל ואת צנועים חכמה עכ"ל הנאון רע"א. הרי כמה סצוקי עבר הנאון לחפש אחר זכות רלא להוי חשוב כמוסר לכל התורה כולה. וא"כ גם לענין אפיקורוס אין להחליט שכל מי שנקרא אפיקורוס הוא אפיקורוס נמור דלהוי כמוסר לכה"ת כולה וצריכין אנו לל"ד זכות עליו עכ"פ שחא מילתו כשרה בשעת הרחק בשנ"ס לדעת הני רברבי אף במוסר לכה"ת מל בשעת הרחק. וראיתי בשו"ת מחנה חיים ח"ב ס"י כ' שדחה דברי אע"ז ופסק רמחלל שבת בפרהסיא פסול לימול ומסיים ככל זאת אם אירע שלא ימצא מוהל רק מחלל שבת בפרהסיא לא אקבל הערבות לבסל מצות מילה עכ"ל וחמיה רלא ראה דברי רשכביה רע"א וצ"ל.

פ"א

ש א ל ה :

כה ששאלח אם מותר לפרוע הפריעה בוונו ולא בצפורן, כבר האריך לדבר נגד זה המנהג (אשר הנהיג הקאנוניסאטוריום בצרפת) בשו"ת בנין ציון ס"י פ"ח נוע' במ"ע שומר ציון הנאמן שנת תרס"ז מכתב ר"ח י"ח שבס' וכתוב שם ריש לקיים המנהג של אבותינו לצרוע בצפורן ריש לו סמוכין בפוסקים ובמדרש. ורק בנר גדול שהערלה קשה מותר לחתוך בוונו. וכן מנהג מוהלים דפה שפורעים בצפורן ורק במקום שהערלה קשה או כבושה שא"א לפרוע בצפורן מחתכין בוונו. אמנם כתב שם בבנין ציון, שאם אין כאן מוהל אחר, רק מי שפורע בוונו, שאין לסלק המוהל משום זה, ררק במציצה אמרו מעבירין אותו משום סכנה.

פ"ב

ברק לן מר האיך אנו נוהגין במי שנשא נכרית והוליד עפה בן ואותו בן נימול עפ"י אביו לשמנה ועכשיו הוא קרוב לגרלות והאב רוצה להסבילו

ולמר פשיטא ל' רצריך הספח רם בריה. הנה לא בא מעשה כזה עריין לפנינו אמנם מאי רפשיטא ל' רצריך הספח רם בריה לא ביאר לי טעמו. ולענין א"צ, לא מבעי' אם ידע המוהל שהוא בן נכריה יש לומר דמסחמא מל אוחו לשם נירות, ראף שהיה המוהל קל כרעת, ולא עשה שאלה אי רשאי לסול חינוק זה, מ"מ אין לומר כוראי שהוא עם הארץ שאינו יודע שכן הנכריה רינו כנכרי, ועכ"פ היה לו ספק בדבר ונחכוין לסולו לשם נירות. אלא אפילו אח"ל רלא ידע המוהל כלל שאמו נכריה וסבור שהחינוק ישראל נמור הוא ולא מל אוחו לשם נירות מ"מ עכ"פ מל אוחו לשם מצות מילה ומצות מילה חרא מצוה היא בין ישראלים בין גרים שמצוה עלינו לסול את הזכרים ומה שאמר גר מהול צריך להסיף ממנו רם בריה היינו בגון ערבי מהול או שנימול לרפואה רלא נימול לשם מצוה אבל נימול מישאל לשם מצות מילה לא שמענו שצריך הספח רם בריה. וכן משמע מלשון רש"י ציבמות דף מ"ו ע"ב דיה מסבילין שכתב וא"צ לבדוק אם מילחו לשם מצות מילה משמע ראף למאן רס"ל צריך לבדוק מני א' ידעין שנימול לשם מצות מילה ואף אם מהלו ישראל מפני שסבור שהוא ישראל ולא מל לשם נירות א"צ הספח רם בריה. — והנה לענין קטן בן נכריה פסק מו"ר המהר"ם שיק חי"ר סי' רס"ח דאם האם נ"כ מרוצה רשאין לסולו ובריעבר ודאי י"ל רכשרה המילה אם נימול רק עפ"י אביו (ובספר „כתורה יעשה" האריך ברבר זה ואין לי פנאי כעת לעיין שם). ובנידון דידן מסחמא האם גם כן היתה מרוצה. ואין לומר כיון רלא היה ברעת אביו ואמו לסובלו חוי כאין רעתו לניירו וכנימול שלא לשם מצוה רהא אמרינן גם ביבמות מ"ה ע"ב האי רהוי קרי ל' בר ארמא אמר ריב"ל מי לא טבל לקרוי וכוראי היה סוכר האי נכרי רסני ל' במילה לחור ובשעת המילה לא היה ברעתו לסכול ואעפ"כ עלתה לו המילה שכל לשם מצוה, הינ כיון שהאב והאם רעתן היה לנייר את החינוק הרי נימול לשם מצוה ואף שסכרו רלא כע סבילה ומילה לחורא סני. — סוף דבר אין לי שום ראיה רזה צריך הספח רם בריה, וכיון שכל עצמו דגר המוהל צריך להסיף רם בריה חוי ספיקא דלכך אין מברכין עליו כמבואר ריש סי' רס"ח כש"ך א"כ בנידון דידן אין אף אם היה קצת מקום לספק חוי ספק ספיקא אי נימול לשם נירות ואח"ל לא נימול לשם נירות רילמא הלכה אף בלא נימול לשם מצוה רא"צ הספח רם בריה. אמנם יעי' רגול מרכבה לסי' רס"ח סעיף ג'. ומעתה אם יש רק קצת חששא שההספח יזיק לנער כוראי מוטב להיות בשב ואל תעשה. כ"ז כחכתי כחפוי עיניו יראו ויבחנו, י' שער תורה חלק א' כלל ה' פרט ג' אות ח'.

פי"ג.

חשאלה מבוארת מחוך החשובה. מבואר בש"ע י"ד סי' רס"ח סעיף י"ב דאין מקבלין גר שבא להתנייר כשכיל שנתן עיניו באשה יהודית. אמנם כבר הקשו עליו חוס' ביבמות ד' כ"ד ע"ב ד"ה לא בימי מהאי דפ"ק רשבה מהלל רנייר לגוי שאמר ע"מ ליעשות כ"ג וכן מ"ח רמנחות ראמרה ע"מ שאנשא לאוחו תלמיד, וחי' חוס' רבסוחין חיו רסופן לעשות לשם שמים וכ' כ"י והובא בש"ך ס"ק כ"ג רמבאן יש ללמוד דהכל גלפי ראוח עיני הב"ה. והנה אם ברור בעיני הב"ה שעושה לשם שמים אף דנתן עיניו גם באשה יהודית יש להתיר לקבלו. והנה כנ"ד רכבר נשא היהודית ברניהם והיא כבר הפקירה עצמה לו ומעוכרת ממנו דבר ברור שחנשא לו אף שלא יחנייר,

אי"כ רגלים לדבר רעושה לשם שמים. ועוד ראם לא נקבלנו תנשא לו כאיסור ראורייתא ריהורית לנו אסורה מראורייתא (ע' שרית מהר"ם שיק מה"ע סי' ל"ו וקנ"ה וי"ד סי' רמ"ט) ואי"כ טוב שנקבלנו משתנשא לו כאיסור. ואי קשיא הא אין אומרין לו לאדם חסא בשביל שיוכה חברך, ואיך יעשה כ"ד האיסור שיקבלו נר שלא נתנייר לש"ש כרי להציל את האשה מאיסור גדול מזה שכל ימיה כאיסור הא היא פשעה בדרך, ע"ז י"ל חרא ראע"ג רחילתה בפשיעה דהפקירה עצמה לנכרי מ"מ סופה כאונס רכיון דהיא מעוכרה ממנו אינה יכולה לסכול כושחה שלא להנשא לו, ומחיראת ששום איש לא ישאנה מעתה ותצטרך לישב גלמורה כל ימיה, ולכל הפחות רמי ג"ד למה שכ' חוס' שבת ר' ע"א ר"ה וכי רכיון שממציאה עצמה לזנות דומים לאנוסים. ועוד ראם תנשא לנו גם זרעה שמצר הדיון הם יהודים נמורים יהיו נמשכים אחר אביהם לניחוח, ויהיו פושעים, ואלה הצאן מה חסאן, וע"כ טוב שיעשו כ"ד איסורא וסא לקבל את הגר ולהרגילו בדת יהודית שיצא ממנו זרעא מעליא. ומ"מ יוהירו כ"ד את הגר להשמר ולהזהר בכל דת יהודית ובפרט בשבת ובמאכלות אסורות, וטוב לקבל ממנו הבטחה במקום שבועה (אירעושטאטסליכע פערזיכערונג) על זאת.

פ"ד.

ש א ל ה :

נסתפקתי בהא דפסקין ישראל מומר שעשה חשוכה רמרבנן יש לו לסכול ולקבל עליו דברי חברות בפני נ' (וי"ד סוף סי' רס"ח) אם יש להחמיר כן גם בישראל שלא המיר דתו אחרת רק כתב אל הערכאות שלהם שרצונו להיות קאנפצוויאנולאן ועתה הוא רוצה לשוב בפומבי לדת יהודית מי אמרינן בהסרת הדת תליא מילתא וכיון שהוא לא המיר אין מקום אצלו להחוסרא הנ"ל או דילמא כיון שמי"מ יצא מכלל דת יהודית ועתה רוצה לשוב יש לזנוו מררבנן כמו נכרי שבא להתנייר. ואבקש מירידי נ"י לחוות לי רעתו הרמה כזה, ואני מעכשיו אקדם פניו כחורה וכר"ש יירדו מוקירו ומכברו נחום עהרענפאלר.

ת ש ו ב ה :

דין זה רס"ס רס"ח לענין ישראל מומר שעשה חשוכה לא נמצא בש"ס ומקורו הוא בני"פ' החולץ בשם הריסכ"א. והסור ב' בשם גאון רא"צ סבילה (ע' סור סי' רס"ו ברישא) ואעפ"כ אין לזוז מפסק רמ"א סוף סי' רס"ח אף שנראה שרעת הב"י אינו כן (וע' סי' רס"ו סעיף ח' בס"ו ושי"ך). (ע' שרית רשב"ן חא"ח סי' רל"ז וחא"ה סי' ל"א). אמנם אם יש לחלק בין מומר שפנה לדת אחרת למומר שיצא מכלל ישראל ולא קבל דת אחרת כזה לא ראיתי דבר ברור בדברי ראשונים ואחרונים. רק שמתוך שאלה ששאלו מר' משה גאון שהובא בשרית רב"ז ריש חלק שני (רפוס ווארשויא) משמע שיש עכ"פ הוי אמינא לחלק בין מומר כזה למומר שקבל דת אחרת. רשם נשאל שאלה וו"ל: יש בינינו מקום אחר של מינין שצוחקין מישראל ופירשו מררכי ישראל ואין משמרין לא מ"ע ולא מצות שבת ואין שוחטין כשחיסתנו ואוכל חלב ורם וי"ח סרפות ופרוצין בעריות ואין כותבין כתובות ולא ניסין ולא חולצין ולא מיבמין ויש מביניהם שמבקשין לחזור לישראלים ולהיות נוהגין כדני ישראל אם יש חקנה לחזרתן וכשהם חוזרין צריכין סבילה

או לא ועוד לאחר שחוזרין ראויים הם לבוא בקהל או לא וצריכין להסיף מהם דם ברית או לא עכ"ל השאלה. והשיב שם באריכות שהכנים הם ממורים ואין לקבלם מאחר שפרוצים בעריות ואין להם ניסין, אבל האבות שנולדו מטפה כשרה יש לקרבן ולהכניסן תחת כנפי השכינה אם באו לשוב ע"י"ש באריכות. אמנם תימא שלא השיב כלום אם צריכין טבילה או לא וכמדומה שסובר שאין צריכים טבילה, ראי' לאו הכי היה לו לפרש ולא לסתום. אך אין ראי' משם לדירן, כי אפשר שר' משה נאון סובר שאף ישראל מומר ששב א"צ טבילה וכמו שהביא הטור בשם נאון, אבל לדירן רמזרנין טבילה למומר גם זה צריך טבילה. עכ"פ משמע מדברי השואל ריש לחלק בין זה לישראל מומר, דוראי ס"ל ישראל מומר צריך טבילה דאל"ה למה מסופק באלו שפירשו מכלל ישראל הא לא גריעי ממומרים שפירשו לרת אחרת, אלא ודאי ס"ל מומרים צריכין טבילה ואעפ"כ מסופק באלו. ומ"מ שאלתנו אין לפשוט לא מדברי השואל ולא מדברי המשיב, דהשואל מסופק ומדברי המשיב אין לברר הספק. אך נ"ל להוכיח מחשובה אחרת של הרדב"ו לחומרא דמי שיוצא מכלל ישראל כמומר נחשב דבס' לקט הקמח מכא בשם תשו' רדב"ו שחייב היהודי ליהרג ואל יעבור אפי' לענין אמונת הישמעאלים שהרי המורה באמונתם צריך לכפור בתורת מרע"ה והרי זה ע"ז נמורה עכ"ר. הרי שאף שישמעאלים אינם עובדי ע"ז כמ"ש הרמב"ם מ"מ מי שמורה באמונתם כיון שכופר בתורת משה הוי כעובר ע"ז, הכי נמי מי שיוצא מכלל יהדות אף שאינו מקבל דת אחרת מ"מ הרי הוא מוריע בפרהסיא שכופר בתורת משה, וא"כ הוי כעובר ע"ז וכמומר לרת אחרת וצריך לטבול כששב.

ואת ועוד אחרת שאין להקל כאלה שקורין עצמם קאנפּעוויאַנולאַן כי שמעתי שיש פושעים שעושין עצמם קאנפּעוויאַנולאַן להפטר ממסי הקהלה, וחושבין שעדיין הם יהודים, גם נושאים נשים כנות יהודים, ואומרים שאינם מומרים. ועתה אם נקל בהם כשרוצים לשוב ולא נחשבים כמומרים, הרי אתה נותן יד לפושעים כאלה לעשות מעשיהם הור ולצאת בפרהסיא מכלל ישראל כרי שלא יצטרכו לשלם מס לקהל. וע"כ עכ"פ כרי לגרור נדר ההכרח לומר שאלו הקאנפּעוויאַנולאַן הן כמומרים לכל דבריהם, ובפרט שעכ"פ מירי ספיקא לא נפקא כדמוכח מחשבות ר' משה נאון בנלע"ד.

פ"ה.

לענין קבלת גיורת שרוצה להנשא ליהודי כבר הבאתי לעיל בשם הש"ך רתכל לפי ראות עיני הב"ד וע' בית יצחק י"ד ח"ב סי' ק'. והנה בזמננו י"ל כיון ריכולה להנשא ליהודי אף בגיורת ואם אין מקבלין אותה היהודי ישא אותה בצילעוה, ועוד שאם לא יקבל אותה רב יר"א חלק אצל אחר מהדרשים שמקבלין גיורת בלי טבילה בב"ד וכלי קבלה מצות, ואז תהיה נחשבת לגיורת אף שהיא נכריה, מוטב לאחוז הרע במיעוטו ולקבלה אם תבטיח שהיא מתגיירה לשם שמים ושחקים כל המצות ובפרט מצות שבת, נדה ומאכלות אסורות וכו'. את כל זה תבטיח „אויף עהרענזאָרסט" וגם את בעלה יוהירו שלא יקח את אשתו כי אם בשירוע לו שחקים כל אלה, דבלא זה הקלקול יתר על החקון, דרך משל אם יבעול נדה גויה אינו מחוייב כרת אלא מדברי קבלה, ואם נתגיירה הוא מחוייב כרת מדאורייתא. ואם גם הבעל מעיד אחרי האיום שאשתו מתגיירה לשי"ש אזי יש לקבלה באופן

הג'ל. ואם אפשר לחקור אצל אנשים אחרים שאינם נוגעין בדבר שהיא רוצה להתג'יר באמת ובלב חמים, מה טוב.

פ"ו

הוריתי שאין לקבל גר שא"א להמול מחמת שיהי' עי"ז בסכנת נפשות, וע' בס' אות ברית לה' גרים להרב ר' שמעון ויראן.

פ"ז

ש א ל ה :

כן נכרית מישראל שהניחו אביו לימול ואין אנו יודעין אם גם נטבל, והוא אין שומר מצוה גם מחלל שבת אך הוחזק ליהודי ומשלם גם סס לקופת הקהלה ועתה רוצה לישא אשה ישראלית וא"א להטבילו בקבלת המצות כיון שאינו שומר מצות לא ירצה לקבל אם מותר לזר לו קידושין, כאשר שיש לחוש שאם לא יסדרו לו ישא אשתו בציפילעהע.

ת ש ו ב ה .

מה שרוצה מר לומר בתחילה ראם נחשוב אותו כנכרי צריך הספח רם ברית לעג'ד זה אינו כיון גנימול לשם מצות מילה א"צ הספח רם ברית וכבר הוכחתי בזה לעיל, וכן משמע בספר מנחת חינוך על מצות מילה, הוכח בס' וכתורה יעשה" הוספה ר' כ"ס ע"ב. אמנם מה שרוצה הרח"ג מ"ה יוסף נאבעל לסמוך על מה שהביא ר"מ משום א"ז (אה"ע סי' קנ"ז) רבנו מן הנכרית היו בנו מררבנו, עכשיו שוכנינו לס' א"ז נקל לראות דראי' זו אינה רהא"ז לא כתב רק ראפשר ריש לחוש להחמיר, וכבר כתב בזה הה"ג מ"ה שלום קוטנא בספרו הג'ל (קונטרס וכתורה יעשה רף י' ע"ב) באריכות ויעי"ש, ועכ"פ ג"ל רבנ"ד אם גימול ונטבל בכ"ד היו גר רמסחמא האב הביאו לימול בחסכתא אמו, רהא זכות היה לה אם ולדה נשאר אצל האב והוא מפרנסו. ועוד לרעת הר"ן מהני אם ב"ד נירו אפילו בלא הסכמת אב ואם. שלישי כבר כ' מ"ר מהר"ם שיק י"ד סי' רמ"ח ראהי מתוס' סנהדרין ס"ח רמהני גירות קסן בריעבר, ומה שאין מנירין לכתחילה היינו משום גול גוי, וכאן שעפ"י דינא רמלכותא יש לאב רשות על בנו מנכרית אף שעפ"י דין חורה אינו בנו כלל, מ"מ לא מיקרי גול, ואפשר ראפילו לכתחילה מנירין, ועכ"פ בריעבר מהני. אמנם רא עקא רלא ירעינן אי גטבל כראוי. ומ"ש בשם הרח"ג מ"ה יוסף נאבעל לסמוך על חוקה שנעשה הכל כרין לעג'ד יש לגמנם בזה עפ"י מ"ש מ"ר מהר"ם שיק כהא"ע סי' ל"ז וקני"ה וכי"ד סי' רמ"ט לישראלית היו אסור מראורייתא והיו ספק ראורייתא, ואף אי יש חוקה שנעשה הכל כרין מ"מ הרי הגולד מן הנכרים יש לו חוקה איסור רהא היה גוי כשגולד והיו חוקה נגר חוקה וצריך להחמיר כספק ראורייתא. ואף ררוב מצויין אצל שחיטה מוסחין הן מהני נגר בהמה בחיה בחוקה איסור עומדת אף רהוא ספק ראורייתא, מ"מ אף אם גימא ררוב מצויין אצל מילה מוסחין הן, זה לא מהני אלא לומר רוראי גימול כרין, אבל על הטבילה אינה רק חוקה חלשה רחמהלה לא יעשה דבר שיוכל להביא לירי חקלה, ומי יורע אם חוקה זו טובה כמו חוקה על חבר שאינו מוציא מחמת ידו דבר שאינו מתוקן רמהני להוציא מירי חוקה איסור, ובפרט בזמן הזה

ראיכא הרכה מוהלים רלא נמירי דין נירוח. וע"כ נלע"ד דמירי ספיא לא נפקא. וכבר כ' הרמב"ם פ"ג מה' איסורי ביאה הי"ט דאם בא גר לישא ישראלית צריך שיטבול בפנינו וכ"פ ב"ר ס' רס"ח ס"י.

ועתה נחזי' אנן אי מהני כשטובלין אותו עכשיו בלא קבלת מצוה. הנה ב"ר ס' רס"ח סעיף ג' כ' רקבלת מצוה אפילו ברעבר מעכב אם אינה ביום ובשלושה, וא"כ מכש"כ דמעכב אם לא קבל כלל המצוה, ואף שבסוף ס' רס"ח כ' ברעבר היו גר אף שלא הוריעוהו שכר המצוה ועונשן מ"מ קבלת המצוה מעכב אפילו ברעבר וכ"כ בקונטרס וכתורה יעשה דף י"ב ע"א בשם בעל בית יצחק. אמנם לי אכתי הרכה צריך עיון דהא כתב ה"ה פ"ג מה' א"ב הי"ז זה פשוט דאין הורעת המצוה מעכב, ואיך יקבל המצוה אם אינו יורע המצוה, וא"כ משמע גם קבלת המצוה אינו מעכב ברעבר, ואין לי פנאי לעיין כעת בזה.

אך נ"ל דבג"ד ריש ספק אי כבר נעשה גר ע"י מילה וטבילה או לא וא"כ מצד ספק זה כבר נחתיב במצוה מראוריחא דהא קי"ל ספק דאוריחא מן התורה לחומרא, ואין מאכילין אותו איסור משום לפני עור, א"כ הרי כבר מושבע ועומד מראוריחא לקיים המצוה, בנידון זה אף דאם היה אפשר היו עושין על צד היותר טוב שיקבל המצוה עור הפעם, אבל מ"מ כיון דאי אפשר לעשות טבילה בקבלת המצוה רי בטבילה בלא קבלת המצוה. ועוד דאפשר לומר דאבותיו קבלו המצוה כבר כשבילו כשהיה קטן כיון שמלוהו לשם נירוח, ואף שלא הסבילוהו מפני שלא ירעו שצריך ג"כ טבילה מ"מ מהני קבלת המצוה דקטנותו שהיה קודם מילה ורואי מי שקבל המצוה קודם מילה ע"מ להתנייר ואח"כ נימול אף שעברו שנים בין מילה לטבילה מפני שלא ירע שצריך ג"כ טבילה אין סברא דיעכב אי לא קבל המצוה עוד הפעם קודם טבילה. וע"כ נ"ל מפני טעמים הנ"ל דאם נטבל בפני שלושה הוי גר נמור ברעבר אף שלא קיבל המצוה, ובנידון דין דא"א בענין אחר ברעבר דמי. ועל צד היותר טוב יודיעו לו המצוה שבוראי רצוה לקבל דהיינו ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים מצוה צרקה וכבוד אב ואם ואהבת רע וכדומה, ויאמר אח"כ סתם שמקבל עליו מצוה היהודים, ומ"מ בל זה אינו מעכב. ואם יטבלוהו כרך ג"ל דמוחה לסור לו קידושין אפילו בברכה. ואם לא ירצה אפילו לטבול ויש לחוש שאם לא יסדרו לו קידושין ישא אשתו בעיפילעה, וכיון דהוא ספק גר הוא והיא יעשו איסור זנות יותר משאם יהיו יחדיו ע"י קידושין ג"ל דשרי לסדר להן קידושין בלא ברכה, ואפשר לומר הברכות בלא שם ומלכות כנון: נברך אשר יצר את האדם בצלמו וכי' נברך יוצר האדם. אך טוב שהרב בעצמו לא יסדר הקידושין משום לעז שיאמרו שמסדרין קידושין לספק גוי, וטוב להשחמט בזה ולחניח לסדר הקידושין מאיז אחר אם אפשר. ויש לעשות כן גם משום היכר שידעו שהחזן עושה שלא כרח שאינו רוצה לטבול את עצמו, ובחו תהי' פסולה לכהונה. — מה שכתבתי לעיל דבג"ד הספק גר חייב מן התורה במצוה לכאורה זה אינו דהרי כתבו חוס' בכתובות י"א ע"א דגר קטן לא הוי גר אלא מדרבנן ויש כח ביד חכמים לעקור עיי"ש, וא"כ כל החיוב אינו אלא מדרבנן ובספק יש לילך לקולא. אך נ"ל דכל הפוסקים חולקים על זה דהא אנן שקינין דאין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה אלא בשב ואל תעשה ולא בקום ועשה, וא"כ האין פסקו הרמב"ם והסתש"ע כרב הונא בגר קטן, אלא ודאי דס"ל דהוי גר מראוריחא, ועל קושי' החוס' יש תירוצים אחרים ע' בראשונים ובש"ס.

פ"ח

ש א ל ה :

בבית הכנסת אחד נמצאים כנגד וכנחלים ציורים ישנים ובקשות וחפלות עם שמוט שלא ניתנו למחוק ועתה צורך גדול הוא לחקן מחדש גם הכתלים גם הגג וברצון אנשי הכפר לסור אותם בסדר וליפות בציורים ועתה מה לעשות ומסופק אני לפי מ"ש הש"ך סי' רע"ו ס"ק י"ב (עיי"ש) אם נקרא תחב הזה בכתלים ובגג נכתב לשם קדושה אי לא וברעתי לומר שלא נקרא נכתב לשם קדושה אלא אם נכתב לשם סח"מ. ואם אתן עצה לאנשי הכפר לדבק הכתלים בנייר מצויר אשר אנו קורין סאפסעט ואז יהיה באפשר להניח הסיד בכל מקום אשר שם שמוט קדושים אכתי מסופק אני אם נקרא זאת גרם מחיקה אם יהי השם מכוסה תחת הנייר עכ"ר השואל.

ת ש ו ב ה :

יען כי סרור אנכי כעת בלמור סוגיא לררוש בש"ח הבע"ל אשיב ע"ד שאלתי בקוצר, כי ענין זה כבר הלכו בו נמשות. והנה זה פשיטא דנכתב לשם קדושה א"צ להיות נכתב לשם סח"מ והא פסק הרמב"ם פ"ו מה' יסה"ת ראפ"י היה שם חקוק בכלי מתכות לוקה והיינו כמו שביאר יפה בסדר משנה פ"ו ה"א בנכתב לשם קדושה השם. והנה הני שמוט רגירון רידן לכאורה יש לומר ללכל הפחות נכתבו סח"מ, ועיין לענין סח"מ מ"ש מ"ר מהר"ם שם בחשובתו סי' רס"ד, ועכ"פ סח"מ אסור למחוק מספיקא ועוד לפי מה שהעלה מהר"י אסאד בחשובתו סי' ר"ש (רש"ם ממש שאלה כנידון רידן) חוי שמוט כנחלי ביהכ"נ יותר מסח"מ ורואי סופר בור כחבו לשם קדושה (וע' גדולי סהרה סי' ל"ו שאסור אפי' לא נכתב לשם קדושה עפ"י חוס') ועי"כ פשיטא דאסור למחוק את השמות. ויש לעשות התקון שכתב מהר"י אסאד בחשובתו הנ"ל בסופה וז"ל: וכ"כ בחשובתו מאהבה חיו"ר סי' רע"ו... בהיותי רב במדינת מעהרין צויתי ליקח בנר פשחן או נייר וכדומה לקבוע במסמרות על הכתלים שכתוב שם וללכך עליהם כאופן שהאותיות תחתיהם חיים וקיימים עכ"ל (תשובה מאהבה) וכן עשינו (מהר"י אסאד) מעשה (בק"ק סעמניסץ) שצוינו לדבק תחילה ולכסות כל שם ושם במסלית קלף עב בקביעת מסמרים וללכך עליהם עכ"ל מהר"י אסאד. ואם יש לחוש שאעפ"כ חסיה יעכל את הקלף בקרב ימים וימחקו ח"ו את השם אזי טוב לעשות ע"י נכרי ראף שאמירה לנכרי אסור גם בשאר איסורים (כ"איתא בב"מ דף צ"ו ע"א) וגם יש שליחות לנכרי לחומרא מ"מ דבר שאינו מהכין הוא ואף דהוי כעין פסיק ריש"י מ"מ ע"י נכרי שרי כמ"ש המג"א סס"י רנ"ג (ע"ע שו"ת ברכת רצ"ה סי' ק"ג) וע' שו"ת שואל ומשיב מהרורא א' ח"ג סי' קמ"א.

פ"ט

ש א ל ה :

בעלית בית הכנסת מצאתי חיבה גדולה מאד מלאה עלים של ספרים נרפסים שונים מהם בלה"ק ומהם בל"א ממ"ע שנקרא "איוראעליס" וא"א לקבור הכל בקרקע איך יש לעשות כזה?

ת ש ו ב ה :

הנה לענין העלים שהם מספרי לה"ק אין למצוא היתר אלא צריך לגנון בקרקע דהרי פסק הרמב"ם פ"ו מה' יסורי התורה ה"א כל המאבד שם משמות הקדושים לוקה מן התורה. ואף רהשי"ך ב"ר סי' רע"ו סי' י"ב כתב דאם לא נחזק לקדש אין בו קדושה (וע' סדר משנה להג' מ"ה וזאלף באסקאוויץ לרמב"ם שם שהביא סמוכין לדבריו נגד רעת הפר"ח) מ"מ הא לא החיר למחוק את השם אפי' לא נחקדש אלא לצורך תקון ומדרבנן מיהא אסור לאבד. וא"כ אף דמסתמא בספרים הנדפסים לא נחקדשו השמות מ"מ אותן ספרים שבלו צריכין ננייה בקרקע ואסור לאבדן דמסתמא יש שם אוכרות ושמות באותן עלים, וכבר נהגו בכל חפצות ישראל לגנון אותן עלים שנקראים כפיהם "שמות". — וע' בשו"ת משיב דבר להגאון מו"לאוין ח"ב סי' פ' שכתב בדסידורין וחומשין גם סתמא בקדושה קיימי.

אמנם הנה עלים שכתובים בל"א אף שכתוב בהן קצת דברי מוסר או דברי תורה וגם פוסקים וגמרות ואם כן לכאורה י"ל ראפשר דהו נכתבו קדש רעבי"ם מדרבנן אסור לאבדן כמבואר ברמב"ם ה' יסורי התורה פ"ו ה"ח, מ"מ הא פשיטא דאין בהן אוכרות דהיראים נוהרין לכתוב אוכרות על אותן עלים. וכבר העלה בשו"ת משיב דבר הנ"ל דבלאי כתבי קדש שאין בהן אוכרות לדעת התוס' מותר לאבדן עי"ש שהאר"י. ואף דלדעת הרמב"ם וסיעתו אסור לאבדן, מ"מ אינו אלא איסור דרבנן וספק דרבנן להקל. ובפרט שאלו העלים נדפסין עי" נכרים וא"כ לא נכתבו כלל לשם קדושה. וגם היהודים המצויים להרפים אינם מתכוונים להקדיש משום דירעין דהעלים הללו אולי לאבד. וא"כ כאן דצריכין למקום החיבה כעד כתבי קדש שבלו יש להסיר משם עלי "איוראעליס" ולשורפן בטהרה ולקבור האפר והשמות של ספרי לה"ק יגנון בקבורה. וע' משיב דבר שם שהחיר לאבד "קארעקטורען" אפילו של ספרים משום דמתחילה באו כדי לאבד. וי"ל גם כאן כיון דירעין שהרכה מאבדן העלין ונותנין בכתי אכסנאות ונסחבין הנה והנה כבויון מסתמא אין עושין לשם קדושה כלל ואדרבא מתכוונים שלא לקדשם וניחנו לאבד ובפרט נדפסין עי" עכו"ם.

אחר שכתבתי ראיתי בשו"ת כנסת יחזקאל סי' ל"ז שהיה לו פלפול בזה עם הגאון מוה"ר יעקב רישר בעל שו"ת שבות יעקב שהחיר לשורף בשעת הרחק כתבי קדש אם יש חשש שיבואו לירי ביוון ובעל כנסת יחזקאל חולק עליו, עי"ש שהביא כמה שו"ת אחרונים. ונ"ל דבעלים הנדפסים בל"א כעניננו גם הוא היה מחיר.

אח"כ מצאתי שעל דבר הקארעקטורען האריך ג"כ הגאון מקאזנא בשו"ת עין יצחק א"ח סי' ה' ו' ו' וגם הוא הכריע דשריפה כ"ק אינו אסור אלא מדרבנן. ועי"ש שהביא שו"ת רבות המפלפלין בענין. ואחרי עיוני בדברי הגאון נ"ל ג"כ שאין בעלים של מ"ע אשכנזים אף שמביאים ד"ת שום קדושה. ובפרט שחוקה על חבר שאינו מוציא מח"י דבר מכשול וכודאי אינם מרפיסים לשום קדושה. ולענין הקבורה החיר הכנ"י שהבאתי לעיל לקבון בכלי עץ רכלי חרס רש"ם (מגילה כ"ו) לאו דוקא. ואם א"א בקבורה יקברו בקרקע דהארץ רחבת ידים. ובשו"ת זרע אמת הובא בעקרי הר"ט א"ח סי' ח' אות י"ב מחיר לקבור אפי' בשקין, ושאיצ בעומק ג' טפחים דבטפח אחד סגי ועי' שאלת יעביץ ח"ב סי' ק"מ.

צ'

עמוד ס"ח שנשבר אם אין כאן ישראל יש לחקנו ע"י נכרי, דגם בצעית
ס' כ"א סעיף ג' הוא רק חוטא בעלמא והא"ר מחיר לכבס ע"י נכרי, ואף
שעמורי ס"ח הם חשמישי קדושה מ"מ אין לחוש דהא ס"ח כשר בלא עמורים,
ע' י"ד ס' רע"ח. אמנם כיון שאף אם יחוקן ע"י נכרי ובמעמד ישראל אפשר
שבשעת החקון יבוא הס"ח לבויון, ע"כ יסיר העמוד מהס"ח ויחזנו לתקן, ואחר
החקון יחפרנו כגידין כמו שהיה מתחלה (ע' ח"ס א"ח ס' רע"ו) ויכול
לחבר החתיכה שנשבר בדבק רק יעשה הכל טוב וחזק ברי שלא ישבר עוד
בשעת הנכחה. ואם יש לחוש שהצר הדבוק אינו חזק כל כך יכול להפך העמוד
ליחן הצר השלם שלמעלה למטה כמבואר בתשו' שערי צדק המובא בס' ארחות
חיים לא"ח ס' קס"ז, וע' שו"ת מהר"ם שיק א"ח ס' ע"ה.

צ"א

ש א ל ו ת

בענין ס"ח ויבוארו מחוך החשובה.

ת ש ו ב ה :

מה ששאל בס"ח שנמצא בהם חביבת דכה בדברים כ"ג ב' בא' במקום ה'
הנה בפ"ח ס' ער"ה סק"ו הביא בשם חשו' בית אפרים שכ' וז"ל: שאם
עדיין אין הס"ח בשלימות רק הסעות נמצא ביריעה או אפילו בס"ח אלא
שנמצאו בה סעיות אחרות שהיא פסולה וראי על ידם אם הוא רוצה לחקן
סעות זה למחוק הא' ולכתוב ה' במקומה הרשות בידו, ודוקא אם הס"ח
היא כשירה אין להוציאה מכשרותה למחוק ולחקן בשביל זה לבד עכ"ל.
והביא עוד שם בשם חשובת לחמי חודה ס' כ"ח שאין לגרור ולחקן מה שכבר
עשוהו הסופרים עפ"י הקבלה איש מפי איש. ועל השאלה אם נמצאו עוד
סעיות אם יש להחזיק הסופר לאינו מומחה יענין בס' מלאכת שמים כלל
ס"ו בינה ס"ק ג' שהביא בשם שו"ת דבר שמואל ס' שניה ושנ"ו ע"ד
סופר שברקו ס' או י' ס"ח שנכתבו על ידו ונמצאו כולן פסולין על אודות
כמה סעיות שהסופר ההוא איתרע חזקתיה בכתיבת כמה ספרים מוטעים
אין לסמוך לחזיון בכשרות שום ס"ח שהוא כתב ידו בלתי בריקת כולו
עכ"ל.

צ"ב

לענין מכירת ס"ח ע' י"ד ס' רפ"ב סעי' ט"ז, י"ז, י"ח ולבוש שם,
וע' א"ח ס' קנ"ג סעיף י' (וע' גם סעיף ג') וחזרת חיים שם אות כ"א עד
כ"ג ועיי"ש גם אות ד' בס"ח שיש בו סעות.

צ"ג

ש א ל ה :

אחר יש לו אילן שהרכיב לו נכרי נגר רצונו אם יש תקנה לקיים אותו
אילן.

ת ש ו ב ה :

ב"ר סוף רצ"ה פסק אסור לקיים המורכב כלאים. אמנם בח"ס סי' רפ"ח מלמד זכות על המקיימן וכתב מ"מ טוב להשתתף גברי בפירות. אמנם בשו"ת מהר"י אסא"ר סי' ש"ג אסור לקיים וגם אסור למכור לנכרי רזה הוי ג"כ מקיים עיי"ש. — והנה בחשובה זאת פ' סחג' רריש רמאי בנות שקמה רמיירי אחר שהורכב באיסור או ע"י קטן הפקירוהו בעלים משום איסור מקיים רשוב לא עברי איסור דמקיים והביא רא"י ממשנה ריש שקלים דהתקינו שיהיו מפקירין וכו' ומתוספתא פ"ג דמכות דמרמה מקיים בכלאים למשייר חמץ בפסח עיי"ש א"כ יש תקנה גם כאן שיפקיר האילן בפני שלשה, ואם אח"כ נוטל פירות מן המופקר לית לן בה דהפירות מותרים רק שלא יכוון לזכות באילן. והפקר כ"צ ע' ח"מ סי' רע"ג וע' שו"ת רשב"ן א"ח סי' מ"ד. וע' עוד צדקן להיתר בנירולי סהרה סי' ל"ה.

צ"ד.

להושיב עוף טהור על ביצי עוף טהור של מין אחר בתשובת רמ"ע סי' ק"ב אסור משום צער בע"ח ובחשב"ץ ובבנה"ג מתיר ע' ברכי יוסף י"ד סי' רצ"ו אות ב' ובס' בית רור שם בסוף הסימן.

צ"ה.

ש א ל ה :

אי מותר ללבוש בגדי נייר שאולי נעשו מבלוי צמר ופשתים.

ת ש ו ב ה :

כבר פליגי בזה רבנן דהאי ארם בשו"ת שבסוף ספרו הכריע שאסור והביא שכן פסק נוב"י מה"ח. אך הסי"ט בס' ק"ץ הכריע לענין כתמים דפנים חרשות באו לכאן (והג"ט הכריע לדעת הסי"ט אך מטעם אחר רלא שיך לכלאים). והתשובה מאהבה ח"ג סי' שס"ד העיר דלית מאן רחש לכלאים בבגד שיש בו נייר חפור, וכן העלה שם להלכה ולא למעשה, וכן בברכי יוסף סי' ש"א כתב דחומרא יחירא היא לחוש בזה לכלאים, גם הח"ס ח"ו סי' פ"א פסק לענין כתמים בנייר דפרחה דין צמר ופשתים ממנו, ואחר אחרון אני בא שבס' ערוך השלחן סי' ק"ץ סעיף מ"ב פסק ג"כ להקל דפנים חרשות באו לכאן. והנה לענין או"ה איכא פלוגתא בזה אי אמרינן כיון דאישתני נסתלק האיסור, ע' על זה במג"א סי' ר"יו ס"ק ג'. ואף שהמג"א הכריע שם להחמיר מ"מ כבר כתבתי לעיל דרבים החולקים על המג"א ומקילין, וע' ארדות חיים סי' תס"ו אות י"ד וח"ס ח"ו סי' כ"ב וא"כ גם כאן נלע"ד להקל, ובפרט רלאו בכל נייר איחא צמר ופשתים ואין כאן רק ספק.

צ"ו.

היה לבוש שעטנו פושטו אפילו בשוק (ברכות י"ט ע"ב). ואם שהה כרי לפושטו וללבוש חייב כרעת רב אשי במכות כ"א ע"ב והמ"ל בסוף פ"ג מה' ביאת מקדש מסופק אם לבש בשוגג אם חייב כשהיה כרי לפשוט וללבוש, ובס' בית רור על י"ד סי' ש"ג פושט האסתפקתא שחייב עיי"ש.

איתא בס' ש"א ס"ו ריש אומרים אם אינו מתכוין להנאת לבישה כגון להעביר את המכס או להראות מרתן מותר ללבוש בלאים, ונ"ל רבכלל זה אינן אנשי חיל שלובשין שעסנו מחמת אונס, וע"כ מחוייבין לפשוט הבגדים בכל עת שאפשר להם ואינן אנוסין. ואם אפשר לעשות לעצמו בגדים כשרים מחוייב לבזבז אפילו כל ממונו, ע' א"ח ס' תרנ"ו.

צ"ז

ש א ל ה :

בכור בן פנויה ואביו אינו רוצה לפרותו, אם מצוה או לכה"פ רשות שיפרנו איש אחר, והאיך יברך.

ת ש ו ב ה :

ב"ד ס' ש"ה סס"ו איתא עבר האב ולא פרה את בנו וכו' וכתב הרמ"א רחוקין לו סם על צוארו עיי"ש וכתב הש"ך בס"ק ב' רלפמ"ש לעיל בס"ק י"א טוב יותר לפרותו הב"ד כשהוא קטן והטם של כסף יכול לבוא לירי אכזר. והנה לענין אי פורין ע"י שליח כבר האריכו האחרונים בזה הוכחו בפתחי חשוכה למעיף י' רפודין ע"י שליח וע"ג בשמלת בנימין ס' כ"ה ומדברי הש"ך משמע דאף אם האב אינו עושה שליח יכול ב"ד לפרותו דזכות הוא לו. וא"ח הא בנידון רידן האב אינו רוצה לפרותו והאיך אנו יכולין לעשות שליח בעל כרחו, י"ל דנהי דאינו רוצה ליתן כסף לפדיון או שאינו רוצה להודיע בשחי ברכים שכן הפנויה הוא בנו, מ"מ אם אחר פודה אותו בעבורו ואין מורעין שהוא בנו ברכים אוי בוראי נחא ליה וזכות הוא לו. וראיתי בחשו"י יר אליהו שהקשה להפוסקים דיכול לפרות ע"י שליח אי"כ ה"ה דמצי חברו לפרות בן חברו משלו דהא בהא תלי' כמ"ש בנדרים דף ל"ו ומטעם זה פסקו דהתורם משלו על של חברו רמהני דהוי כמו שלוחו ושליח מהני וא"כ למה לא כתבו כל הני פוסקים דמצי לפרות כי אם בס' שכ"א ס"ו גבי פדיון פטר חמור דהפורה פטר חמור של חברו פדיונו פדוי וארבה כתב הלבוש שם דלא דמי לבכור אדם משום רבפ"ח לא כתיב פטר חמורך וכו' עיי"ש עוד הרבה קושיות. והנה הט"ז בס"ק י"א פליג על הצירה לדרך דכתב שגם אחר יכול לפרות את הקטן שלא בשליחות האב ואפילו אם מת האב, אמנם הנקה"כ משיג על הט"ז והעלה רב"ד יכול לפרותו אפילו איכא חוב קצת לקטן שהוא לא יכול בעצמו לקיים המצוה. אבל ביד אליהו שם השיג על הש"ך וכתב דאין חילוק בין ב"ד לאחר והעלה דהדץ עם בעל צורה לדרך דאם הדין דמצי לפרות ע"י שליח מצי נמי אחר לפרות כמו בפטר חמור. והנה מאחר דהסכימו האחרונים דיוכל לפרות ע"י שליח א"צ ב"ד ויכול לפרות מי שירצה. אמנם מהיות טוב וכדי לקיים ג"כ סברת הנקה"כ יכול הפורה לצרף עמו עוד שנים ויהיו ב"ד ויפרו ע"י ב"ד. ולענין הברכה הנה הרבה אחרונים כתבו דאין להשליח לברך שהחינו אלא אקביו על פדיון הבכור. אמנם הח"ס ס' רצ"ח כתב דהשליח יכול ג"כ לברך שהחינו והביא כן בשם הגהות פרישה, אך כתב אף דכן הוא מעיקר דינא מ"מ משום מהיות טוב יקח פירא חדש ויברך שהחינו. וע' בשו"ת מהרי"א ס' רס"ר הביא בשם ר"מ כנעט דבבן פנויה אין אבי הבן חייב לפרותו, וב"ד העיר מחוייבין לפרותו, ומהרי"א שם העלה דאם הורה שממנו הוא מחוייב מצד הורעת בע"ד. וחזק עוד דבריו בס' רס"ה וכתב דאפילו אח"ל דאינו

נאמן לפרות בתורת אב מ"מ פריינו מהני בתורת ב"ר דוראי כל ג' הדיוטות הם ב"ר לזה וחד נמי כשר ועיי"ש"ה כי הביא הרבה שו"ת אחרונים בענין זה. וגם מו"ר מהר"ם שיק דבר הרבה כזה הענין, בס' ש', ר"ש, ש"ן, ט"ש. ובס' ש"ר העלה ראפילו למ"ר יכול לפרות ע"י שליח, א"י לפרות שלא מרעחו רבדראי נחא ל"י לאב לפרות את בנו. — אמנם בג"ד שאין האב רוצה א"א לומר הכי, אדרבה בוראי נחא ליה לאב אם אחרים יפסדו אותו מזה המצוה כדי שלא יתבייש ברבים. ובס' ש"ט העלה מו"ר מהר"ם שיק דהאחר רוקא יוכה החמשת שקלים לאב ראז גם האב יצא ידי חובת פדיון, ואז וראי זכות הוא לו אבל בלא זיכה השליח לאב שלא עשאו האב שליח אינו מועיל הפדיון אשר על כן בגידון דירן מהיות טוב יצרף הפורה עמו שנים ויוכה החמשת שקלים לאב ע"מ לפרות בהן את בנו, ואח"כ יפרה בהם ויברך אקב"ו על פדיון הבכור ויקח פירא חרש ויברך שהחינו. ועי' בשו"ת משיב דבר ח"ב סי' פ"ו שמתיר אם אחר מנרב משלו ופורה.

צ"ח.

ש א ל ה :

איך יש לפרות בן פנויה.

ת ש ו ב ה :

כבר השכחי על אורות דבר זה לעיל ועכשיו בא לירי חשוכה בענין זה מהרב הנאון מוהר"ר מענדל קארניא זצ"ל ואנתיקנה הגה וז"ל:
שאלה להרב המאה"ג מהור"ר זעלינמאן בער (הוא הרב הגאון אברק"ק ווירצבורג) ע"ד פנויה שנחעברה ואמרה שנאנסה וא"י ממי נאנסה והמליטה וילדה בן בכור האך יש לנהוג בפדיונו גם לבאר האך יש לנהוג למעשה כמה שנחלקו האחרונים בפדיון ע"י שליח ועוד שאר חקירות בענין שליחות. חשוכה.

לפי שלרעתי האחרונים לא דקדקו בדינים אלו כראוי צריך אני לבאר קצת. ואומר כאשר נחלק כל מצות האמורות בתורה למיניהם גראה בעין דבעסק המצות אין ענין לשליחות כלל או רלא מהניא בהו שליחות. הסין הראשון הן מצות החלויות בנוף האדם ממש כגון סוכה לולב ותפילין וחליצה הרב"ר פשוט רלא שייכא בהו שליחות וכמ"ש הר"ן פ"ק דפסחים ובכלל זה הוא ג"כ מצוה המוטלת על אדם מיוחד או על אנשים מיוחדים כגון מצות המיוחדות דוקא לכהנים או לאנשים מיוחדים כגון עריפת ענלה שהמדינה בב"ר והאמירה בכהנים ושאר המעשה בזקני העיר בכל אלו אין מקום לשליחות. המין השני מצות המוטלות על האדם לעשות אותן בממונו כמו צדקה והענקת ראושיה הגז וכדומה, גם באלו לא שייך שליחות ראין חילוק בין אם נותן הצדקה לעני ע"י עצמו או ע"י אחר ואפילו ע"י חש"ו דומיא דאמרין נחנו ע"ג הקוף והולוכו דבכל ענין שנעשה מצוה זו בממונו ומחמתו הרי קיים המצוה אבל בנוף המצוה וראי רל"ש רין שליחות שאם אמר לאחר תן דינר לעני ממון שלך בשליחותי דבר פשוט הוא דהמשלח לא קיים המצוה דשכר המצוה אינו דבר הנתפס בשליחות והמשולח מצוה דירי' עביר חוץ אם הוא מוכה הדינר להמשלח קודם שיתננו לעני א"כ המצוה נעשית ממעות המשלח ולא בתורת שליחות. ויש בכלל הזה ג"כ מצות שאינן חלויות בממון ואפ"ה ל"ש בהו שליחות כגון שילוח הקן וכדומה בין שהשליח הוא בר שליחות או שאינו

כ"ש ראם אמר לחש"ו שישלח האם לאו כלום הוא רהוי כאלו פרחת האם מאליה ואם אמר לאחר שהוא בר שליחות שישלח האם בשליחותו א"כ השליח הוא שוכה במצוה ולא המשלח אפילו אמר אני עושה מצוה זו בשביל המשלח לית ב" מששא וכמ"ש רננף המצוה אינה נחפסת בשליחות. המין השלישי הן מצוה שא"צ שליחות כגון בעיור חמין ושריפת נותר השבת אכירה טעניה ופריקה ועשיית מעקה ועור הרבה שאין החוב מוטל על גופו ממש שהוא עצמו יעשה המעקה או שיבער החמץ בעצמו ולא קפיד קרא אלא שיהא הרבר נעשה מחמתו בכל ענין שיהיה וממילא דלית בהו שליחות רק בתורת הידור וזריות ראויה שהוא בעצמו יעשה המצוה ע"ד מצוה בו יותר מבשלוחו הרי ביררנו דרך כלל ראין שליחות במצוה.

וכל זה במצוה עצמן אבל בהכשר מצוה כגון גירושין וקידושין ושחיטת קרשים וכדומה שאינן בכלל השלשה מינן שהזכרנו כזה אמרו שלוחו של אדם כמותו ויש בכלל זה ג"כ פדיון מעשר ופדיון פטר חמור רביון רכל כמה ולא פריק להו אסורים הוי כפדיון הקרש ואינו אלא סילוק איסור וכפדיון פ"ח יש עוד טעם אחר ולא כתיב ביה בעלים כמ"ש החוס' (בבכורות דף י"א). ויש לנו מצוה אחת שהיא מסועפת בין מצוה ממש ובין הכשר מצוה והיא תרומה דההפרשה אינה עיקר המצוה אלא הנתינה לכהן כמ"ש הרמב"ן בסה"מ ומסברא הוי אמרינן דההפרשה א"צ שליחות כלל כיון שאינה אלא סילוק האיסור ולהחיר שירים באכילה אלא מרכתב והרמותם אחס ש"מ דקפיד קרא שהבעל הכית בעצמו יפריש והרר כתיב גם לרבות השליח. נח יש לבאר הא דקיי"ל ריכול אדם להפריש קרבן בשביל חברו אינו מטעם שליחות אלא כפדיון חוב של חברו וכמו שאכתוב עוד בסמוך. ועוד דהתורה ריבחה בפירוש שאחר יכול לפסור חובתו של חברו כדיליף בעירכין (דף י"ד) מרכתיב ואין ירו משנת וכ"מ בתמורה (דף י') נבי נזיר ראי לאו קרא ה"א מריריה מתכפר בראחרים לא מתכפר אפילו נתנו לו דרך מתנה. וא"ת לפי מה שביארנו דבמצוה ממש ל"ש שליחות חקשי הא דחנניא במכילתא ורצע ארוננו וכו' לפי שבכל התורה שש"א כמותו ח"ל ארוננו ש"מ ראפילו במצוה שייא שליחות, הא ל"ק ראי לא כתב ארוננו ה"א דרציעה באמת לאו מצוה ממש היא אלא הכשר מצוה לסימן עבדות או כדי לביישו כמ"ש מפרשי הפשט והשתא דכתב ארוננו חזינן דמצוה שבגופו היא ולכך לא מהניא בה שליחות. ועוד אכתוב כזה בסמוך.

ונשאר לנו לרבר עוד כמה שמצינו במס' שקלים ובכמה דוכתי דאדם שוקל שקלו של חברו והא מצות שקלים וראי היא מצוה על כל אדם לעשות במסון והאיך נפטר מחיובו ע"י אחר וליכא למימר דאיידי שויכה לו השקל והוי מסון שלו ועושה המצוה בממונו דזה ליתא דהא בנדרים מוכח דאיידי בלא זכוי וכמו שיבא בסמוך ואפ"ה יוצא, ואפשר רביון נגלי קרא דבקרבן אדם יכול לפסור חובתו של חברו וא"כ שקלים דלקרבנות אולי ג"כ פוסר את חברו מלשקול שקלו וספק זה יתבאר עוד בסמוך.

עוד יש מין אחר מהמצות שמלכר גוף המצוה יש בה עוד רבר נוסף שיהא הוא בעצמו עושה המצוה כגון מילה דעיקר המצוה יד הכל שוין בה אלא שיש מצוה על האב ביחוד שהוא בעצמו ימול וכן בכסוי הרם מצוה על השוחט שהוא יכסה ואם אינו מכסה יד הכל שוין בו. ונ"ל דבזו וכיוצא בה ג"כ אין מקום לשליחות דזה שהטילה התורה עליו שהוא בעצמו יעשה אותה הרבר הוי כמצוה שבגופו דליתא בשליחות וכמ"ש. וראיה לזה מרברי הרא"ש ס"פ כ"ה ראם האב אמר לאחר למול וקדם אחר ומל אין לו עליו כלום

ראם אין האב מל יר הכל שוין בה. וקשה ראם אמר לאחר שימול הרי עשאו שליח והוי כאלו הוא עצמו מל וכשבא אחר ומל הרי חטף המצוה מידו, אלא וראי רלא מהני כוה שליחות. וכן הבין הש"ך בח"מ סי' שפ"ב ולכן כתב ראם האב יורע למול ומכבר לאחר ביטל מ"ע כלומר מה שהטילה התורה עליו שהוא בעצמו ימול. וראיה מפורשה יותר מצאתי באבודרהם שער ג' שהביא פלפול ארוך מהראשונים וממנו העתיק הר"ן רכריו אלא שקיצר והניח כלל רכל שהוא להבא וא"א ע"י שליח מברך בלמ"ה, והקשה ע"ז והא כסוי הרס שהוא להבא וליתא ע"י שליח ומברך בעל עי"ש. ויש לתמוה האידך כתב רכסוי ליתא ע"י שליח הא להדיא אמרינן בחולין לא כסהו השוחט מצוה בכל אדם, אלא וראי רהכי קאמר רהא רהטילה התורה על השוחט שהוא עצמו יכסה רבר זה ליתא בשליחות רהשליח מצוה רנפשי' עביר וזה ברור. אלא ריש לרקק רלפי מ"ש רבמילה ל"ש שליחות א"כ מי שאינו יורע למול לא קיים מעולם מצוה זו וקשה רדבר לומר כן, ועוד רלא לישחטמיט בש"ס ופוסקים להוהיר את האב ללמוד למול כרי לקיים מצוה זו, ודוקא גבי ח"ח הוכירו שיהא בקי בשחיטה ומילה משמע רבשאר אינשי ליכא קפידא. ונראה ללמד זכות על אותן שאינן בקיאינן רי"ל רהא רהטילה התורה מצוה מילה על האב היינו שיטרה וישחרל שיהא בנו נימול אבל לא שימול הוא עצמו דוקא, וכמרומה שראיתי באחר מן המפרשים שחירץ כן קושי' התוס' מ"ש רמילה הוי מ"ע שהומן גרמא, ומיושב ג"כ הא דפסק בטוש"ע שהאב יעמוד על המוהל כרי להודיע שהוא שלוחו והא לא שייך כוה שליחות ולפמ"ש אחי שפיר. ולפיכך מה שחמה הש"ך אם האב יורע למול האידך יבטל המצוה ויתן לאחר למול, אף רהעיקר כרבריו ולא משנת חסידים היא מ"מ אין כאן טעות כל כך ריש להם על מה שסמכו רסבר כמ"ש. וראיתי בפ"מ שכ' רלפי מה שנוהגין שהאב מכבר לאחר למול ה"ה רהשוחט יכול לכבר לאחר לכסות, וליתא רבמילה י"ל רסמכי על הך סברא שכתבתי אבל שוחט שמכבר לאחר לכסות מבטל מ"ע בידים ואפי' עושה אוחו שליח לא מהני וכמ"ש בשם הראשונים.

ויצא לנו ממ"ש רמצות אינן בכלל שליחות וכן ברין רמקירושין ונירושין ותרומה ליכא למילף ראינן אלא סילוק האיסור והכשר מצוה, גם שחיטה הפסח אינה אלא הכשר בעלמא כמ"ש התוס' ביומא (רף מ"ב) רלכך לאו עבודה היא הואיל ונהג נם בחולין, ובלא"ה בשחיטה לא בעינן לא בעלים ולא שליחות. וכ"ת א"כ האידך ילפינן שליחות מרתיב נשחטו י"ל מרקרי ל"י כאלו כל ישראל שוחטין ש"מ עכ"פ רדבר שעושה חבירו הוי כאלו הוא עצמו עושה. — שוב ראיתי רמחלוקת הראשונים היא. וז"ל התוס' בחגיגה (רף ט"ו) וליכא למילף להצריך שחיטה בבעלים מהקישא רושחט וסמך דהך הקישא לא הוי אלא מדרבנן. ותמה עליהם הטורי אכן רהא להדיא מקשה כן במנחות רי"ט מה סמיכה בבעלים אף שחיטה בבעלים, ומשני מרגלי רמנא בפרו של אהרן וכו' וסיום רבריהם הם הנ"ה מתלמיד טועה. ואני אומר שמיהר להחליט לתלות הרבר בתלמיד טועה ונעלם ממנו שנם רש"י פ"י כן בפ"ק רפסחים (רף ז') בהא רמקשה פסח וקרשים מא"ל רבקרשים בעינן בעלים רמקיש שחיטה לסמיכה. ולענין קושית הט"א נ"ל רלק"מ רבמנחות מקשינן רכמו בסמיכה אין הבעלים בפנינו לסמוך הסמיכה בטלה לנמרי ה"נ נימא אם אין הבעלים שוחטים השחיטה פסולה, וע"ז חירץ רילפינן מפרו של אהרן ראן השחיטה פסולה. אבל קושיהם היא בענין אחר נהי רפסולא ליכא מ"מ נימא מהקישא רשחיטה וסמיכה שחאה עכ"פ מצוה על הבעלים שהן

עצמן ישחטו, ואהא תירצו דההיקש אינו אלא מדרבנן ולכך אין על הבעלים אפילו מצוה. אבל דעת רש"י אינה כן דסבר דלענין זה ההקש קיים דמצוה על הבעלים שהם בעצמם ישחטו קרבן שלהם, והיינו דמקשה בפשיטות פסח וקרשים מא"ל, והיו מצות שחיטה כמו כוונת הרם דמצוה על השוחט, אלא רבכסוי ל"ש שליחות דהוי כמו מצוה שבגוף האדם וכמ"ש, אבל בקרשים דכתב רחמנא ושחטו אמרינן דאפילו אם שחט אחר בשליחותו הוי כאלו הוא בעצמו שחט וקיים המצוה. והיינו דכתב רש"י בקידושין מנין שש"א כמותו לשחוט קרשים, והפ"י הרבה להקשות בזה ולפמ"ש מיושב הכל על נכון. ומכאן קשה לי עמ"ש התוס' כיכמות דק"א דררשינן וקראו לו הם ולא שלחם וכן גבי סמיכה דרשינן ידו ולא יד שלוחו וכן במדרית ע"ע א"כ אדיליף מקרשים וניירושין דיש שליחות גילף מהני דאין שליחות. ולא ידעתי מאי קשיא להו דהני תלמיא הם מצות המוטלות על הב"ד או על היחיד הסומך ובמצוה ל"ש שליחות. ובלא"ה יש לפקפק בדבריהם דגבי חליצה דלא הוי אלא דיבור לתן לו עצה ההוגנת ודיבור ל"ש שליחות דמילי לא מימסרי לשליח וכן פסק מהר"ט והארכתי בזה במ"א. וגם טעמא רבא איכא הכא במילתא שדברי ב"ד ועצמם הם נשמעים ומתקבלים יותר מאלו אם מוסרין דברים לשליח. ולכך הפוסקים כאמת השמיטו דין זה ולא הביאו רק לשון המשנה הב"ד משיאין לו עצה הוגנת. וכן מה שהקשו מסמיכה חמיה דהיא ודאי מצוה שבגופו ממש ול"ש בה שליחות. ואדרבה איפכא קשה אמאי איצטריך קרא למעט יד שלוחו. וג"ל דרש"י הרגיש בזה שפירש שם דשש"א כמותו דיליף משחטו וקשה דשינה דרכו דבכל רוכתי בחגיגה ובכ"מ רגיל לפרש דיליף מתרומה, אבל כוונתו לתת טעם דהאיך שייכא שליחות בסמיכה ולכך פירש כיון דגלי בקרשים דבשחיטה שייכא שליחות וסמיכה ממילי דקרשים היא גם מקשינן סמיכה ושחיטה להדרי ה"א דגם בסמיכה שייכא שליחות. עוד יש לדקדק בדבריהם אמאי לא הקשו מרציעת עבד דהיא דוקא באדון ולא ע"י שליח וכ"פ הרמב"ם ועיין במש"ל וצ"ע.

ועתה נדבר בדין פדיון ע"י שליח דהרמ"א פסק עפ"י הריב"ש דאינו פודה ע"י שליח והאחרונים חלקו עליו דהא בכל התורה קי"ל שש"א כמותו, ועוד הקשו עליו מרבדי הר"ן שכתב דפדיון והאריכו בזה ובלבלו ועירבו יחד ענינים נפרדים דשליחות של פדיון יש למצוא על ידי שלשה דרכים הדרך הראשון שהאב נותן ה' סלעים לאחר ואומר הולך יתן מעות הללו לכהן בפדיון בני וכו' אין ענין לשליחות כלל שהרי באו מעותיו ליד כהן, והרי זה כצדקה וראשית הגז שמוטל על האדם לעשות בממונו ואין חילוק באיזה ענין שיבא ליד העני או הכהן אפי' ע"י חש"ו וכמ"ש כבר. ובהריא אמרינן בבכורות ד"ג דרב אשי שלח המעות לרב אחא ע"י שליח. ולפיכך מ"ש הט"ו הלא שש"א כמותו ואם שלחו האב ונתן לו המעות למא לא יהא פדיו וכו'. הנה סבור דדין זה תלוי בשליחותא וליחא. הדרך השני אם אחד מוכה מעות להאב ע"י אחר ונותן אלו המעות לכהן בפדיון גם בזה הדבר פשוט דמהני דהרי מיד שויכה לו המעות ע"י אחר וכה האב במעות הללו א"כ כנו נפדה במעות שלו, ואפשר דאפילו דעת האב לא בעינן וכמו שאבאר. הדרך השלישי אם אחר נותן מעות משלו לכהן בשביל פדיון בנו של פלוני או שהאב אמר לאחר תפדה את בני בשבילי במעות שלך וכו' יש ספק עצום דאפשר שהפדיון המוטל על האב אע"ג שהיא מצוה מ"מ הוא רק כחוב דעלמא כדקרי ליה בבכורות מלוה הכתובה כתורה ואם הדבר כן אין כאן שאלה דכל אדם יכול לפרוע חוב של חבירו בין מרעתו בין שלא מרעתו, דאע"ג

ראמרינן בעירובין (דף כ"א) במפריש קרבן על חבריו צריך דעת בעלים היינו משום ראמר לא נחא לי ראתכפר בראחרינא ראפילו בעולה ושלמים שייך קצת בפרה כמ"ש החוס' שם, וזה לא שייך בפדיון. או אפשר לומר רמזות פדיון הבן היו כמו מצוה שבנופו רהתורה הטילה עליו שהוא עצמו או הבן יעשו זה הפדיון מממון שלהם וא"כ ל"ש בו שליחות כמו שאר מצות שבתורה וכמו שביארתי. וכן משמע נבי כסוי ראי לאו רכתב קרא ה"א ראם לא כסוה השוחט היו כמו כסוה הרוח נרחח מכסוי ועכ"פ ספק גדול הוא זה וא"א להכריע בלי רא"י. ובאמת שהבאתי קצת סמך מהא רבכורות (דף נ"ה) דררשינן אך פרה תפרה וכן תעשה לשורך וכי רמקיש בכור ארם למעשר לענין לקוח ומחנה משמע דלענין זה נמי מקשינן מה מעשר איתא בשליחות ה"ה פדיון מיהו אינו מוכרח. ויש לדקדק בהא דחנן בנדרים נבי מודר הנאה מחבירו רשוקל את שקלו ואמאי לא נקט רבוחא טפי רפורה את בנו ולאשמעינן אנב אורחא רמוחר לפרות ע"י שליחות. ומהו היה נראה רבאמת אינו יכול לפרות בן חבריו. אלא ריש לרדות רדא וראי אחת היא רהא מצות שלמים נ"כ מוטלת על האדם לעשות אותה כממנו וכי היכא ריוצא אם אחר שוקל בשבילו ה"ה ריוצא ירי פדיון אם אחר פורה את בנו, ואם הרבר כן היה לנו רא"י דפדיון הוא כחוב רעלמא וצ"ע. והנה מעכ"ת הביא רמיה דמהני שליחות בפדיון מהא דרבי למימר בפ"ק דקידושין מחנה ע"מ להחזיר מהני בפדיון והא קי"ל רכל דליתא בשליחות ל"מ תנאי והמעשה קיים אלא וראי ראיא בשליחות. ויפה הרגיש מר ריש לחלק. ולפמ"ש בלא"ה א"ש רהא וראי יש שליחות בפדיון בשני דרכים הראשונים שביארתי רביע מודו כהו וכיון ראיכא בפדיון שום צד רמהני שליחות איתא נמי בתנאי ע"ד שכתבו החוס' בנזיר דלכך מהני תנאי בנזיר אף דלית' בשליחות כיון דבקרבתותו שייכא שליחות. ומכאן נ"ל לפשוט מה שנסתפק מהרי"ט אם מהני תנאי בנזירות שמשון דוראי ל"מ תנאי והמעשה קיים רהא תנאי רנזירות ל"ש אלא משום קרבתותו ולפ"ז בנזיר שמשון ראינו מביא קרבן התנאי בסל. שוב ראיחי להשער המלך פ"ו מה"א שהביא קושיא זו מהא דפ"ק דקידושין וכמו שהקשה מר, ולדעתי נראה נכון כמ"ש.

ונבוא עתה להעיר ברברי האחרונים בקצרה רמה שהקשו רשוחו של ארם כמותו אין כאן קושיא כלל דרואק בהכשר מצוה או בשאר דברים שאינן של מצוה אחמר הך כללא אבל לא במצוה ממש. והחיסא עליהם איך לא הוריעו לנו אפי' מצוה א' שבתורה שיהא שייך בה שליחות. גם מה שהקשו מדברי ר"ן לק"מ רהא רכתב דפדיון אית' בשליחות היינו כמ"ש בשני דרכים הראשונים והריב"ש מיידי בשליחות נרירא בלי ויכיו המעות כמ"ש בדרך השלישי ובטלה המחלוקת. וכן נכון לקרב דעת הפוסקים. מיהו כל זה אם האב חי אבל אם מת האב נחלקו האחרונים אי מהני שיוכו לו המעות, וכוה העיקר כס"ז ולאו מטעמי' ראחי עלה מטעם שיש קצת חוב לקטן רהו יש לרדות בקל כמ"ש בנה"כ, אלא מטעם אחר רהא אין לנו רא"י אי פדיון הוי כחוב רעלמא או רמנח אקרפתא רנברא וא"כ בקטן לא מהני וכי מעות כלל רא"א לקיים מצוה זו עד שיגדיל וכיון שיש לנו ספק ברבר למה לנו לפרותו בחנם נרראין הרברים רכשיגדיל צריך לחזור ולפרות עצמו רהוי כמו איני יורע אם פרעתיק (אבל עיין מהר"ם שיק ס"י ש"ו שהבאתי לעיל). ומה שכתב מר ראי נימא כהש"ך רהב"ד יכולין לפרותו אם מת האב אם כונתו דוקא ב"ר או לא כזה נראה מסברא דל"ר ב"ר אלא כל

ח"ח דרס"א עליה מילי דמחא דינו כב"ד דרס"א דמילה דאי לא מהיל לי אבוה מהיל ליה אחר. והא דאמרין בש"ס דמהילי לי ב"ד נ"ל דה"ק דאם אין האב בפנינו ויש כאן אחר שידע למול אלא שאינו רוצה ב"ד כופין אותו וכמ"ש בחשוב' הרשב"א סי' תע"ב ובוה ודאי צריך ב"ד כיון דהוי דבר של כפייה, אבל בפדיון לא ידעתי מה צורך בב"ד. ואולי משום דצריך לזכות לו המעות א"כ צריך קעין ב"ד כמו בניסין דף כ"א שאני וקן דידע לאקנוי. ולפי מה שביארתי דהעיקר כהט"ו אין להאריך בו. אמנם מ"ש מר ראפילו להט"ו אם יש כאן אפטרופוס פודה אותו הוא נראה נכון וכמו שהביא מר ראיה מדברי הרמב"ם פ"א מה' נחלות רכל מ"ע עושה להם האפטרופוס משמע ראפילו פדיון בכלל וכ"מ מדברי הרמב"ן בניסין דנ"ב רכל מה שעושה האפטרופוס לצורך היחוסים מעשיו קיימין מן החורה וכן משמע בב"ק דף ל"ט דמעמידין אפטרופוס לנניחה וקרינן ב' והועד בבעליו. ומה שנחפז מר בנ"ד אי חוששין למיעוט שמא מכהן ולוי נחעברה ופטור מפדיון דהא במסמן חוששין למיעוט וחירץ עפ"מ בסנהדרין דהיכא דאיכא רוב נמור אולינן בחר' אפילו במסמן ע"ש בחוס' (דף נ'). ולי נראה ראפילו אם נימא דלא כהחוס' נ"כ א"ש דהא עכ"פ לענין פדיון הדבר ברור דאולינן בחר רוב דאל"כ נחוש שמא טריפה הוא ופטור מפדיון אע"כ דנ"ב פדיון נ"ל דחמנא דניול בחר רוב אפילו להוציא מסמן וא"כ אם נאנסה בענין דהבועל אויל לנכה דהוי רוב נמור חייב בפדיון ואם הוא במקום דשכיחי כהנים ולויים ואיהי אולא לגביהו פטור. ואעפ"כ יש לדקדק בדבר דהא היכא דאיכא חרי מיעוסי לא אולינן בחר רוב כמ"ש הר"ן בהא דלוקחין ביצים מ"ה ויש לו ראיה מברכות (דף נ"ג) איכא מיעוטא לכשפים ומיעוטא לגמר הר"ל רובא לאו להריח' וכו' א"כ ה"נ איכא מיעוטא דטריפה ומיעוטא רכהנים ואינו חייב בפדיון עד לאחר י"ב חדש.

ויוצא לנו לדינא דאם האב שולח מעות של הפדיון לכהן בנו פדיון לר"ה ואפילו שולח ביד חש"ן. וכן אם אחר מוכה המעות להאב ונותנם לכהן נ"כ בנו פדיון. אבל אם אחר נתן מעות משלו לכהן בשביל פדיון בנו של זה בין בשליחות האב בין ע"פ עצמו יש בדבר ספק ואין בנו פדיון. ואם מת האב בכל ענין הוי ספק. אבל אם יש לו אפטרופוס דינו כאב לענין פדיון. וראיתי להגד"ק בהנהגותיו דברים שלפי דעתי אינם עולים להלכה, שנחפזק אם האב יכול למסור המעות לאחר בחוק שלשים ליחנם לכהן ביום שלשים כיון דלא מצי למיעבר השחא והאריך בזה ואין כאן מקום ספק, דנחניח המעות לכהן אינו בגדר שליחות דמעשה קוף בעלמא עביר וכמ"ש. עוד כתב אם האב במקום אחר לא יתן המעות שם לכהן שמא מת הבן, וגם זה ליחא, וכי רוב ולדות סחים חוק למ"ד, ונעלם ממנו מ"ש הכל בו סי' צ"ד דפורין אפילו בעיר אחרת. גם במהר"ל ה' פ"ה שהבן היה בערפורט והאב פרה בנו כמנצא בפני מהר"ל ובירך ואין בזה בית מיוחד. — עכ"ל הרה"ג מוה"רר מענדל קארנויא וצ"ל. היוצא לנו מזה שהפסק שפסקתי לעיל דיוכה המעות לאב הוא נכון גם לדעת הגאון הג"ל, אף שהרכבה מה שהבאתי בשם אחרונים נדחה עפ"י דבריו.

צ"ט

מה ששאלה לענין בכור בת ישראל שנחעברה מנכרי מה דינו בפדיון, היטב ראית בכורות מ"ו ע"ב וברא"ש שם שחייב בפדיון אפילו ככהנת ובש"ע סי' ש"ה סי"ח מוכה רכ"ש ישראלית. והנה לענין אי ב"ד רשאין לפרוהו

מחולקים הס"ו והש"ך ס"ק י"א ומי יכנים ראשו בין ההרים. ומן האחרונים זה אומר בכה וזה אומר בכה. ולעיל הבאתי חשוכה מהנאון רמ"ק והכריע הוא שהעיקר כס"ו שאין ב"ד רשאים לפרווח, וכן הנאון ה"ר ברוך פרענקיל בהנהותיו ל"ד הנקראים בשם אמרי ברוך ונרפסים אצל י"ד רפוס לעמבערנ השני על הש"ך. אמנם מ"ש הנאון רמ"ק ראם יש לכן אפטרופוס יכול לפרותו ומביא ראיה מרמב"ם ה' נחלות פי"א ה"ו שאפטרופסים עושים לקטנים כל מ"ע לא הבנתי ראה הרמב"ם כ' הטעם רעושין להן כרי לחנכן ואיך שיך בפדיון מצות חינוך ראם אפטרופוס פורה הבן לא יעשה מצוה זו ואררכה עי"ו מונע את הבן לעשות מצוה בעצמו. והחכמת אדם כלל ק"ג סעיף ט"ו כ' בפשיטות רכשינרל הבן יפרה את עצמו וההמצאה שהביא בס' זכרון ברית לראשונים צד 266 בשם חמדת שלמה סי' ל"א ריכולין להקנות לו על תנאי שאם יפרה עצמו בנדרותיו יהיה מתנה לכהן, וכאם שלא יפרה עצמו בנדרותיו יהיה מעכשיו מתנה לכהן ע"מ שיהיה הבן פרוי בהן, נ"ל ראם הב"ד רוצין לעשות כן כדי לזכות את הקטן לכל הפחות לרעת הש"ך אין קפידא בדבר, אבל אין ב"ד מחויבין לעשות כן, כבר כ' רמ"ק לעיל רהבן מחויב לחזור ולפרות עצמו לכשינריל רהוי כאיני יודע אם פרעתי. אמנם עכ"פ אין מברכין רספק ברכות להקל, ובפרט כיון שפורין על תנאי אי"כ אם הבן פורה עצמו לכשינריל אינלא מילחא דהכרכה הוי לבטלה. סוף דבר אם רוצה ב"ד או אפטרופוס יפרה על תנאי בלא ברכה. וברכת שהחינו יכולין לברך על בנר חדש או פירי חדש אם יש להם. ואם יש לו אפטרופוס ישראל יפרנו בלא ברכה על תנאי כרי לצאת ירי דעת הרמ"ק.

קי

ש א ל ה :

האיך יש לנהוג כעת לענין פדיון הבן, כיון דלא שכיחי מסבעות כסף.

ת ש ו ב ה :

הנה לרעת הח"ס יש ליתן לפדיון 14 מארק וילבערגעלר. ושקלתי כעת שוויצער פראנקען ומצאתי שהפראנק משקלו 6 גראםס, וא"כ מארק משקלו $7\frac{1}{2}$ גראםס, ומעתה 14 מארק שוקלין 105 גראםס, ואם אין לו מסבעות יכול ליתן כלי כסף במשקל 105 גראםס והכהן יכול למכור אח"כ את הכלי לאבי החינוק לעשיר לפי עשרו ולעני לפי עניו, או שיתן לעני ואביון הכלי בחנם.

ק"א

ש א ל ה :

העושה עיסה גדולה ומחלקה אח"כ לעונות קטנות איך הרין לענין חלה.

ת ש ו ב ה :

אצינה לפניך תחילה העתק מכתב הרה"ג מריה אליעזר בערנמאנן איש ירושלים מ"ש למר חמי מריה יונה ר"ב י"י וז"ל:

חלה פ"א מ"ו נחתום שעשה שאור לחלק כו' ע' פי' ר"ש ורמב"ם והרע"ב והוסף הרע"ב וז"ל ואופה אותה כולה כאחת. ע"כ. וכתבתי עה"נ בזה"ל הא אם לא היה זה הסעם היה פסור וכדאמר ר' יוחנן בירושלמי בפרקן שהעושה עיסה על מנת לחלקה בצק פטורה מן החלה וכמובא ג"כ בר"ש וכן פסק להדיא הרמב"ם פ"ו מבכורים ה"ט ורמב"ן בהלכותיו (ר' ליוורנו דף פ"ג ע"ב) וכן שאר כל הפוסקים. אמנם קשה מנה"מ, ומסתברא דאחי מקרא דואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד (בחוקותי כ"ו כ"ו) דרריש ליה רבא אליבא דר' יהודא בפסחים ל"ו ע"ב לענין חלה לאפוקי אלפס ותנור ע"ש, ובחוס' ר"ה לחם וכו', ועד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"י אלא בהך דרשא דהתם שאינה עפ"י פשוט כזונת הקרא אבל לענין זה דבעינן האפייה בתנור אחד ולא משנים ושלושה תנורים שוהו מעיקר כזונת הקרא ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד שלא יהיה לעשר נשים וכל שכן לאשה אחת יותר ממה שמחזיק תנור ולא מלא ב' תנורים ויותר, כ"ע ס"ל דרשא זו ונדרש ער"ו בכמה דברים בתלמודין, וזהו שורש ומקור דינא דמשנתנו זו ומכאן דברכי' הר"ב אלו כמש"כ ויאפה אח כולה כאחת, ע"כ עה"נ. ובחידושינו הוספנו וכתבנו וע' ר"ה כ"ו ע"א שופר אחד אמר רחמנא ולא ב' ונ' שופרות ובסוכה ל"ה א' פרי (כצ"ל) אחד אמר רחמנא ולא ב' ונ' פירות ובכ"ק מ' א' כופר אחד אמר רחמנא ולא ב' ונ' כפרים, וגיטין כ' ב' וסוטה ח"י א' ספר אחד אמר רחמנא ולא ב' ונ' ספרים, הרי דררשינן הכי בכמה דברים ואפילו היכי דלא כתיב אחד בפירוש וכל שכן הכא דכתיב בתנור אחד להדיא.

ובמה שכתבנו לעיל בזה מתורצים היטב קשיות הגרא"ז בס' שנות אלי' וכן בביאוריו לז"ר סי' שכ"ו ס"ק כ"ו שהקשה מסיפא דמתני' הנז' חלות חזרה כו' למכור בשוק חייב אע"ג דמעשרון אחד עושין ג' חלות וכן סמנהג העולם שעושין לחמים קטנים משיעור חלה ואעפ"כ מפרישין חלה בכרכה ע"ש. ובהנ"ל אחי שפיר היטב כיון דאין ראוי לעשות כן לאפותן בשני תנורים שפיר חייבים בחלה, וקושי' הראשונה שם בס' שנות אלי' למה נקט נשים ולא אשה א' בלא"ה מובן דלא קשה מדי דהרי דרך רז"ל בכל מקום למקטס ההוה והרגיל ואין דרך אשה א' שתעשה לה שאור כשיעור חלה, ופשוט.

ולכן מה שהעלה הרב הנז' הנז' ע"י קושיותיו אלו שלא נאמר הך דינא דהעושה עיסה ע"מ לחלקה בצק פטורה מן החלה רק בחלוקה לשני אנשים או יותר וחולק בזה על רבוחינו בעלי התוס' ושאר ראשונים וז"ל שסתמו או נסתפקו בזה או כתבו בפירוש שאפילו בעל הבית בתוך ביתו פסור לא שמיע לן כלומר לא סבירא לן רק כמו שכתבתי לעיל שהעיקר חלו בעושה לחלקה בצק רהינין שלא לאפותה בתנור אחד, ובלא"ה נמי מה שהעלה הרה"נ וז"ל הנז' לחרץ קושיותיו הנז' כד מעינין ב" לא הועיל מדי בזה דאיהו סברא יש לפסור יותר בעושה לחלקה לבני אדם מלחלקה לעצמו כיון דעיסת השותפין חייבת כמבואר ברמב"ם שם ה"ו ובטוש"ע סי' ש"ל ס"ב וכן העושה עיסה לרבים חייב כפסק הרמב"ם שם ע"פ החוספתא (וצ"ע למה נשמט זה בטוש"ע), אי"כ מה הפרש יש בין העושה לחלקה בשביל עצמו או העושה לחלקה לרבים איזו צד פיסור יוכל להוולד על ידי זה שעושה לחלקה לרבים אם בעצמו יחייב ככה"נ, ודאי נראה פשוט לדינא מסתימת לשון הפוסקים שעיסת השותפות והעושה אותה לרבים דחייבים אע"פ בשום אחד מהם לברו כשיעור וכו"מ ככ"ד וע' בזה בסה"ח בס' פ"ג והיינו העושה עיסה לרבים היינו העושה

עיסה לחלקה בצק, ואם חאמר רשל שוחפין ולרבים רחייבים בשעשאוה לחלקה לאחר אפיה דוקא וכן הוא באמת מ"ם כבר הודית. שאין השוחפות ודלרבים גורם לפסור, רק דעיקר הפיסור חלוי בין לחלקה בצק ובין לחלקה לאחר אפיה, וכיון שכן היה לבעה"ב בחוך ביתו. — ומשום הכי אע"פ שגם הרב פרישה והש"ך ו"ל כן כתבו בדרך העברה במכ"ה שבמקומו מונח שלא השניחו אהך דיבור חוס' בברכות דף ל"ז סוף ע"ב שהביא הרב שנות אלי' שם ג"כ דכתבו להריא שרבינו יחיאל ו"ל היה מסופק ע"פ לפסור בעה"ב בחוך ביתו בכה"ג וכן שאר ראשונים ו"ל כ' הכי להריא לפסור, אלא שהגדולים הגו' אנב חורפיהו לא עיינו בה יפה כה עם שלא חקרו לעמוד על שורש ויסוד הלכה זו שבלי דברינו הנ"ל נראית כמילתא בלא סעמא כלל אמן השמים אנהירו לעינין לפרושה באר היטב ב"ה. — ואל תחמת על זה האו"ך נתלה באפיה פיסור וחיוב חלה והתורה אמרה ראשית עריסותיכם ומשנה שלימה שנינו רפ"ב דמכילתין גלגלה בחטים וכו' האוכל ממנה אינו חייב מיחה, שהרי מצינו ג"כ לר' יהושע בפסחים מ"ח ב' דס"ל חנור מצרפן וכמו שחלוי חיוב ופיסור בחנור לענין צירוף עיסות שאינן בחורח חלה בלא"ה ה"נ תליא פיסור וחיוב באפיה בחנור א' לכ"ע וכן שמענן נמי לר"ע בפ"ב מ"ו דמכילתין דאמר הכל הולך אחר הקרימה בחנור וע' ת"ט שם ד"ה רע"א וכו' ואע"ג שלא פסקו הפוסקים כר"ע בזה מ"ם חוינן דסברא היא להתלות באפיה חובת חלה. וכן נראה ג"כ מלשון הרמב"ם שם סוף ה"ב שכ' ו"ל שאין חייבת אלא עיסה שסופה להאפות לחם כו' ע"ש, וזהו שסיים הרע"ב במשנתנו בסרי"ה חייב וכו' ויאפה אותה כולה כאחת, ולכן מי שהשיב בזה (הרב הון עשיר ע"ש) לענ"ד לא יפה כיון רק דהאמת דהאפיה כאחת ר"ל בחנור אחד מוכרח לחיוב חלה, ואע"ג דלא איתפריש הכי בדברי הפוסקים ו"ל אפיה כ"ג עיקר דלינא ודוק. — עכ"ל הרי"א בערמאנן וצ"ל. תעין בשו"ת בית אפרים חידר ס' ס"ט שפלפל ג"כ בדיון זה והעלה דכיון דסופן לצרפן בחנור א' או בסל אין החילוק פוסרה מחלה דלא מיקרי חילוק כיון שסופן לצרף החלקים. והנה אם סופו לצרפן בסל אחד ואופה בכ' חנורים תליא בפלוגתא דר' אליעזר ורבנן בפסחים מ"ח ע"ב וק"ל כר"א דס"ל מצרפן. אך צ"ע אי רשאי ליטול חלה מהעיסה ע"י שהסל יצרף החלקים לבסוף אע"פ שאופה בכ' חנורים, ומכש"כ אי רשאי לברך על סמך שסל מצרפן לבסוף, ובשלמא אם אופה בחנור אחד ו"ל דלא מיקרי חילוק מה שרעתו לחלק כיון שרעתו לצרפן בחנור ורעתו שחילקן הוא שצירפן והפה שאס"י הוא הפה שהחיר אבל אם אפאן בכ' חנורים הרי חילקן ע"י מעשה ואיך יצרפן ע"י מחשבה שחושב לצרפן בסל ויברך מקורם, אשר ע"כ ג"ל דמירי ספק מיחה לא יצא ולא יברך בענין זה, אך אם דעתו לאפות בחנור אחד צדקו דברי הר"א בערמאנן וצ"ל דאפילו הם של כ' בני אדם חייבת כחלה בוראי דהחילוק לא מיקרי חילוק כיון שמצרפן בחנור אחד ומקרא מלא הוא ואפו עשר נשים לחמכם בחנור אחד.

ועוד אפשר לומר דהיינו פלוגתא דר"י ורבנן בפסחים ל"ז ע"ב דר"י דריש קרא דואפו עשר נשים וכו' לאפוקי אלפס וחנור דהיינו שנאפה הלחם ב' פעמים וחכמים סברי דבא לאפוקי היכי דלא אפו כל השעור בחנור אחד אלא בכ' חנורים דזה אינו קרוי לחם א' לענין חלה, וכיון דק"ל כרבנן דר"י (ע' שם בחוס' ד"ה רכ"ע) א"כ יש לפסור אם חלקו ואפאו בכ' חנורים אפילו באדם אחד ומכש"כ אם הוא של שני בני אדם. וע' צ"ח ברכות ל"ז ע"ב לחוס' ד"ה לחם.